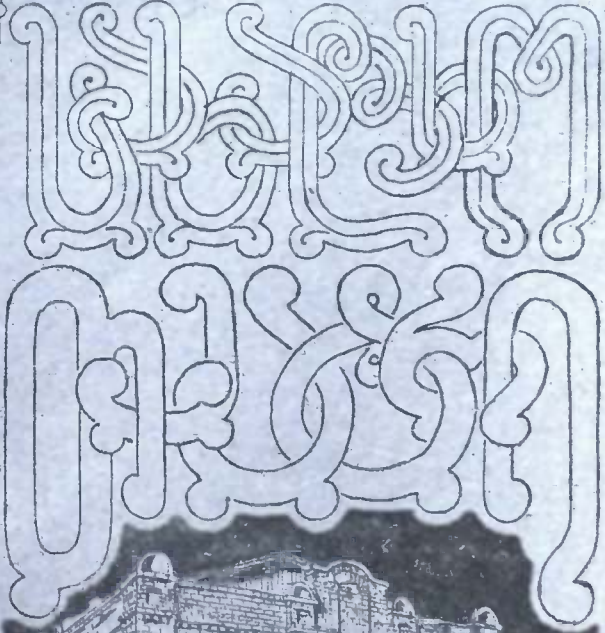

1. 7. 1923

Երևանի Երկրորդ Կոնգրեսի շենք

Երևանի Երկրորդ Կոնգրեսի շենք

1893

1923

0.26

საიუბილეო კრებული

სახალხო თეატრი

35122

1893—1923

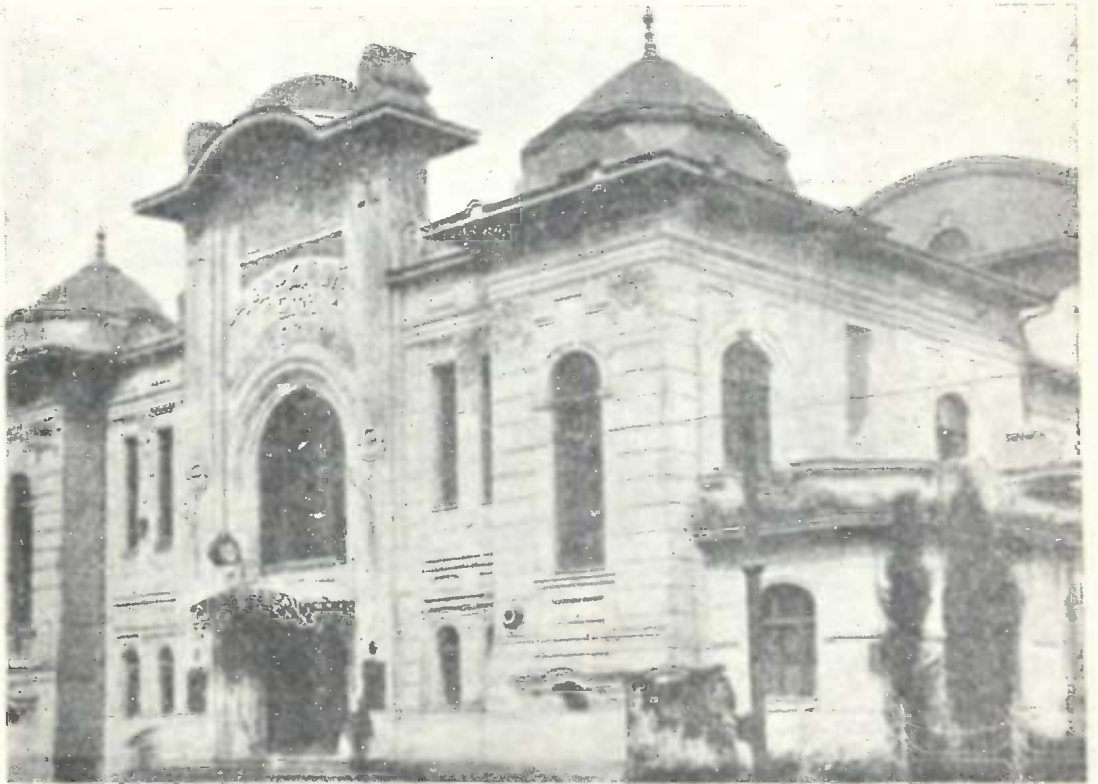
დედაქალაქი.

ს. ს. მ. უ. ს. პოლიგ. განყ. 1-ლი სტამბა, პლენ., № 91,

დაიბ. 400 ც.

სახალხო სახლის პირველი შენობა „ავჯალის ავუდიტორია,“

სახალხო სახლი.

სახალხო თეატრის 30 წლის არსებობა.

90-იან წლებში და კიდევ ცოტა უფრო ადრე, ტფილისის განაპირა სხვადასხვა უბნებში უმთავრესად მდაბიო ხალხის წრიდან გამოსულმა, სახელოსნო სკოლის მოწაფე-ხელოსნებმა—მუშებმა, საოჯახო წარმოდგენების მართვა დაიწყეს.

ეს ის დრო იყო, როცა ყოფილი არწრუნისეულ, შემდეგ ქართ. სათავად-აზნაურო ქარვასლაში, სისტემატიურად იმართებოდა ქართული წარმოდგენები, მაგრამ მდაბიო ხალხადან თუ ვინმე დაიარებოდა თეატრში ეს ქარვასლის ნოქრობა და იარმუკის მეთევზე—ბაყლები, ისიც ქანდარაზე. ქალაქის განაპირა უბნების მუშა-ხელოსნებისა და სხვა მდაბიო ხალხის გასართობი კი ყომარზობა ანუ სამიკიტნო-ტრაქტირები იყო,—სულიერი საზრდოს მიმცემი—სამკითხველო, თეატრი, კლუბი და სხვ. ასეთი—მათ არ მოეპოვებოდათ.

და სწორედ ეს იყო მიზეზი, რომ თუ დედა ქალაქის შუაგულას მოთავსებული სათავად-აზნაურო თეატრი ვერ აკმაყოფილებდა მდაბიო ხალხის ფართე წრეებს, თვითონ ხალხის შვილებმა განიზრახეს საკუთარი თეატრის შექმნა.

და შექმნეს კიდევ.

წარმოდგენები იმართებოდა ეზოებში, აივანზე, სახლებში, სადაც ფარდისა და დეკორაციის მაგიერობას სწევდა ხალიჩა, ჩარსავი, საბნის პირი და სხვ. პიესები იღებოდა პოლიციის ნამალევადა, უნებართვოდ. ამ უმ დროს წარმოდგენის ნებართვის აღება შეეძლო მხოლოდ დრამატიულ საზოგადოებასა და მსახიობს, ხოლო არც ერთი ეს წყალობის თვალით არ უყურებდა ასეთ საქმეს—საოჯახო-საუბნო წარმოდგენებს.

იმ დროს მმართველობა სასტიკად სდევნიდა ასეთი წარმოდგენების მმართველთ: შინაური წარმოდგენების მმართველნი—სცენის-მოყვარე—„მსახიობნი“, გრიმებსა და ტანისამოსში გამოწყობილნი, არა ერთხელ პოლიციაში წაუყვანიათ.

უფრო ძლიერი და მომზადებული ჯგუფი შესდგა ავჭალის ქუჩის მიდამოებში, წმ. ნინოს უბანში. ამ ჯგუფს შეუერთდნენ სხვა უბნების მოწინავე სცენის მოყვარე ახალგაზრდანიც, უმეტესად სახელოსნო სკოლის მოწაფენი და შეადგინეს „სცენის მოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობა“ საკუთარი ხელმძღვანელი გამგეობით.

სახალხო თეატრის პირველი გამგეობა შესდგებოდა შემდეგი წევრებისაგან: ვასილ თევდორაშვილი—ჯანიაშვილი (თავმჯდომარე), ისაკ ძნე-

ლაშვილი, გიორგი ჯაბაური, იოსებ იმედაშვილი—ხაშმელი (რეჟისორი), შ. მჭედლიშვილი, დავით შველიძე და ამ. ნიკოგოსოვი (ხაზინადარი).

მეორე წარმოდგენიდან შემოუერთდა მიხ. თუმშალიშვილი (მოკარნახე).

ყველა ზემოხსენებული პირნი, დ. შველიძის გარდა, ტფ. სახელოსნო სკოლელები იყვნენ. არც თუ შემთხვევითი იყო მათი ამ მიზნით შეკავშირება. ამ დროს ტფილისის სახელოსნო სკოლაში მათ ასწავლიდნენ იმ ხანებში ცნობილი მოღვაწე — მასწავლებელი — ხალხოსანი ვ. ი. რცხილაძე, ზ. მ. კანდელაკი, მ. ბეჟანიშვილი და სხვ., რომელნიც მოწაფეებს ხალხოსნურ-მამულიშვილურ აზრებს უნერგავდნენ, საზოგადოებრივ გრძნობებს უღვიძებდნენ.

ამ „სცენისმოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობა“-ს ჰქონდა საკუთარი წესდება (*).

ამხანაგობამ წიგნები შეკრიბა წიგნთსაცავის დასაარსებლად ხელოსანთათვის.

ამხანაგობასთან გუნდი მოაწყო წრის წევრმა, ქალების როლთა შემსრულებელმა გ. მურმანიშვილმა, რომელიც ხელოსანთაგან შემდგარი გუნდით წარმოდგენების დაწყებაზე და ანტრაქტებში მღეროდა ქართულ ხალხურ-ეროვნულ სიმღერებს.

ამხანაგობამ დაინახა, რომ დასახული მიზნის განსახორციელებლად საჭირო იყო შესაფერი დარბაზი. დაიწყო ძებნა. ამ ძებნის დროს ამხანაგობის რამდენიმე წევრმა ავჭალის ქუჩაზე შეამჩნია შენობა, ქალაქის თვითმართველობის მიერ ხორველობის დროს (1892 წ.) საჩაიედ აგებული.

ამხანაგობამ შეიტყო, რომ ამ შენობის საქმესთან ახლო იდგა ექიმი ნ. ა. ხუდადოვი, იმ დროს ქალაქის ხმოსანი, სიფხიზლის საზოგადოების წევრი-თავმჯდომარე, ძველ ხალხოსნად ცნობილი.

ამხანაგობამ გადასწყვიტა მისი ხელში ჩაგდება და ექ. ნ. ა. ხუდადოვის დახმარებით მიხანსაც მიაღწია: „ჩაინაიას“ კარი შეაღო.

ეს საჩაიე შენობა ორად იყო გაყოფილი: ერთ ნაწილში, — უკან, — წყლის ასადულებელი კუბი იდგა, თავის მოწყობილებით, ხოლო მეორეში — წინ — ჩაისმმელთათვის მაგიდა-სკამები. „სცენის მოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობის“ წევრთ, როგორც ხელოსნებმა, თვითონ აშალეს კუბი, საამხანაგოთ შეკრებილ თანხით (საწევრო 17 მ.) საჭირო ფიცრები იყიდეს, საკუთარის ხელით ჩასდგეს სცენა და 1893 წ. **ენკენისთვეში გამართეს პირველი სახალხო წარმოდგენა**, უფასოდ. დასდგეს „**რაც გინახავს ველარნახავ**“ ა. ცაგარლისა.

აი, ეს წარმოდგენა და თარიღია (1893 წ.) დასაწყისი იმ დიდი საქმისა, რომელსაც სახალხო თეატრი ეწოდება, და რომელიც უკანასკნელი ოცდათი წლის განმავლობაში შეუჩერებლად ემსახურებოდა მდაბიო ხალხის გათვითცნობიერებას, ხოლო მის დამაარსებელ-პიონერები მუშა — ხელოსნები, რომელთაც თვისი დაკოჟრებულის ხელებით, პირადის შრომით და საკუთარის ხარჯით ჩასდგეს პირველი სცენა სახალხო თეატრისა. ესენი არიან:

*) წესდება იხ. ამ წერილის ბოლოზე.

ვასო თევდორაშვილი, ის. ძნელაშვილი, იოსებ იმედაშვილი, აშ. ნიკოგოსოვი, გ. ჯაბაური და დ. შველიძე, დ. შველიძის გარდა, მუშა-ზენკლები, გ. ჯაბაური—დურგალი*). ყველა ამათ არა ერთი და ორი ღამე გაუთენებიათ ამ „საჩაიეში“ მუშაობით სცენის ასაგებად, სარეპეტიციოდ თუ სხ. ღამე-ნათევნი მეორე დღეს მუშაობას უნდა შესდგომოდნენ თავთავის ქარხანა-სახელოსნოებში.

ყოველი წარმოდგენის აფიშა იბეჭდებოდა.

სცენისმოყვარე—ხელოსანთა სიყვარული სცენისადმი ეგოდნენ ძლიერი იყო, რომ არავითარ დაბრკოლებას არ უდრკებოდნენ, ოღონდ წარმოდგენა რიგიანად ჩაეტარებინათ. რადგან ყველა პიესისთვის საჭირო დეკორაციები არა ჰქონდათ, სცენას ბუნებრივად მართავენ, მაგ. „არსენა“-ს დადგმის დროს ნამდვილი შეფოთილი ხეები დასდგეს, ხოლო ღობისთვის ძეძვი ზურგით ჩამოიტანა მახათის სერიდან ვ. თევდორაშვილმა და ღობე ააგეს.

ბილეთები ქარხნის მუშებში რიგდებოდა, რის გამოც ახლომახლო მცხოვრებნი, უბილეთობით გარედ დარჩენილნი, უკმაყოფილებას აცხადებდნენ და არა ერთხელ ძალდაძალ იერიში მიუტანიათ და შუშები ჩაუშტვრევიათ—შეგვიშვითო.

ნამდვილი სახალხო თეატრი, თანამედროვე კეთილშობილი გაგებით, ეს იყო ავჭალის აუდიტორია და მისგან წარმოშობილი, მისივე გავლენით და წაბაძვით აშენებული ზუბალაშვილის სახელობის სახალხო სახლი.

პირველიდანვე, როგორც ითქვა, ავჭალის აუდიტორიაში დაიდგა უფასო წარმოდგენა, შემდეგ ხარჯების დასაფარავად—შხოლოდ თითო შაური თავიდან ბოლომდე, პიესები მტკიცედ გარკვეული—ხალხური.

სცენის მოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობამ გაიჩინა საკუთარი. ტანისამოსი (გარდერობი), წიგნთსაცავი, პიესები და სხ.

როგორი იყო სახალხო თეატრის აუდიტორია—დამსწრე საზოგადოება?

ქარხანაში მომუშავე, სარდაფის მუდმივი მუშტარი, ხელოსან-ქარგალი, შეგირდები, წვრილი ვაჭრები და სხვა მდაბიო ხალხი, რომელიც ხშირად დარბაზში ღვინის სველი ხელადებით შემოდის... დრიანცელი, ადგილის გამო მიწოლ-მოწოლა, მაგრამ სცენიდან გადმოსროლილი ყოველი სიტყვის გაფაციცებით მოსმენა,—აი სურათი იმ დროის სახალხო თეატრის დამსწრეთა.

რა პირობებში უხდებოდათ სცენის მოყვარეთ მუშაობა?

თითოეული მათგანი ერთსა და იმავე დროს იყო როლის აღმსრულებელი, რეკვიზიტორი, დეკორატორი, პარიკმახერი... წარმოდგენის საღამოს საკუთარის ზურგით მოიტანდა, ვისაც რა მოეპოვებოდა სცენისათვის საჭირო ბარგი-ბარხანა ტანისამოსი, ღამბა, სკამები, მუთაქა-ხალიჩები, საფენი, კუშეტკა და სხ., ხოლო წარმოდგენის გათავების შემდეგ თითო-

*) აღნიშნულ პირმა დასწერა სახალხო თეატრის ისტორია.

ეული მათგანი ისევე ზურგზე წამოიკიდებდა ჩამოტანილ ავეჯს და ბნელი ქუჩებით თავისი სახლებისკენ გაემართებოდა.

სცენისმოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობას თანდათან ემატებოდნენ ახალი ძალნი. 1897 წლიდან შემოუერთდა ნიკო გოცირიძე რკ. გზ. მთავარ სახელოსნოს მუშა მხატვარი.

სცენისმოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობამ სამოქმედო ფარგალი გააფართოვა და სხვა კუთხეებშიაც დაიწყო სახალხო წარმოდგენების მართვა. განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა რკინისგზის მთავარხელოსნოების თეატრში გამართულ წარმოდგენებს, სადაც ავჭალის აუდიტორიის შემდეგ დაიწყო წარმოდგენები ამავე „სცენისმოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობამ“.

სცენისმოყვარეთ აქ ძლიერ მძიმე პირობებში უხდებოდათ მუშაობა: ხშირად უკუმეთ ღამეებში, შემოდგომა-ზამთრის ჭონჭუბ ამინდში თავისი ბარგი-ბარხანით მატარებელთა ქვეშ ძრომა, პიესების აუტანელ პირობებში მზადება-დადგმა და სხ.

ამ დროს ამხანაგობას სარეპეტიციო ბინა არ ჰქონდა, რეპეტიციები პირველხანად იმართებოდა ეკ. ასათიანის გამგებლობაში მყოფ საქალაქო სკოლაში პეტ. ციხისთავთან, შემდეგ „კვალი“-ს რედაქციაში, რომლის რედაქტორ-გამომცემელი გ. წერეთელი და მეუღლე მისი ან. წერეთლისა დიდის თანაგრძნობით ეპყრობოდნენ ხელოსანთ, ხან მ. დემურიას ბინაზე, ს. რომანიშვილისას, ნინო ნაკაშიძისას, კ. ხახანაშვილის ბინაზე და სხვ.

ამ დროს, ავჭალის აუდიტორიის მსგავსად ავლაბარში, მურაშკოს მიერ პეტრეპავლესთან აშენებულ თეატრში იოსებ იმედაშვილის ხელმძღვანელობით შესდგა სცენის მოყვარე მუშა-ხელოსანთა წრე, რომელიც ყოველკვირეულად მართავდა სახალხო წარმოდგენებს. წარმოდგენებს განსაკუთრებით ადელხანოვისა და სხვ. ქარხნის მუშები ესწრებოდნენ. აქვე იყო შემდგარი ადელხანოვის ქარხნის მუშათა მონაწილეობით და ამავე ქარხნის ოსტატის ივანე ქურთიშვილის თავმჯდომარეობით კომიტეტი, რომლის მოვალეობა იყო წარმოდგენების ნივთიერ მხარეზე ზრუნვა და ბილეთების მუშათა შორის გავრცელება, რასაც ისინი პირნათლად ასრულებდნენ.

ამ წრემ გამართა პირველი იუბილე მუშა-სცენისმოყვარის გ. გელიკურაშვილისა და განჯაში რამდენიმე წარმოდგენა პოლიტიკურთა სასარგებლოდ. აქ უანგაროდ მოღვაწეობდნენ ალ. ბაჯიაშვილი, ბესო მაისურაძე, თამ. აფხაზიშვილი, ვანო მჭედლიშვილი-ქიზიყელი (ასოთ-ამწყობი), რომ. სალაყაია, გ. გელიკურაშვილი, მიხ. ლელაშვილი, ივანე იმედაშვილი, ან. ყურული—იმედაშვილისა, ლევ. ბალაშვილი და სხვ., თითქმის ყველანი მუშა-ხელოსნები ზოგი თუთუნის ქარხნის, ასოთ-ამწყობი, მღებარი, მეტყავე და სხვ.

არც ერთი მუშაკი შრომის ფასს არ იღებდა.

განმანთავისუფლებელ მოძრაობის წინ რუს-იაპონიის ომის დროს ავჭალის აუდიტორიაში ყოველი ნაწარმოების შემდეგ იმართებოდა დივერ-

ტისპენტ-კონცერტი; აქ იკითხებოდა სააგიტაციო ცეცხლის მომდები ლექსები და მთელ დამსწრე ხალხი ერთის გრძნობით იელინთებოდა არსებულ წყობილების წინააღმდეგ, რის გამო შავრაზმულებმა სასტიკად გაილაშქრეს თეატრის წინააღმდეგ და დახურვაც დაუპირეს, მაგრამ გადაარჩა.

ქართული წარმოდგენების შემდეგ სომხებმაც დაიწყეს სომხური სახ. წარმოდგენები, სდგავდენ კანტიკუნტად.

სცენისმოყვარე ხელოსანთა მუშაობა ყოფილ საჩაიეში, რომელსაც შემდეგ ავჭალის აუდიტორია ეწოდა, იყო იდეური, უანგარო, — არც ერთი მათგანი შრომისათვის გროშს არ იღებდა, — ეს საძრახისადაც იყო მიჩნეული: თითოეული მათგანი საკუთარის ჯიბიდან ეხმარებოდა სახალხო თეატრს, როგორც და რითაც შეეძლო.

ავჭალის აუდიტორიაში მუშა-ხელოსანთაგან გაჩაღებულმა მუშაობამ ინტელიგენციის ყურადღება მესამე-მეოთხე წლიდან მიიპყრო:

მარიამ დემურია — 1896 წლიდან, სოფიო რომანიშვილი 1898 წლიდან, კოტე ხახანაშვილი — 1900 წლიდან, სოსო რომანიშვილი — 1901 წლიდან, იოსებ ბესელიძე, სამ. ტოროშელიძე, სიმ. ჯუღელი და სხ.

სახალხო სახლის სცენაზე ქართული წარმოდგენის ფარდა აიხადა 1909 წ. აპრილის 4.

ამ დღიდან კიდევ უფრო წარმატების გზას დაადგა სახალხო სცენა. ამ დრომდე და შემდეგაც სახალხო თეატრის რეპერტუარის ირგვლივ არა ერთხელ ამტყდარა კამათი, თუ როგორი პიესები დაედგათ, ანუ ვინ სდგომოდა საქმეს სათავეში: რეპერტუარი უმთავრესად ყოფა-ცხოვრების დამახასიათებელ, ეგრედ წოდებულ ნატურალისტურ და სოციალურ შინაარსის პიესებისგან შესდგებოდა.

სახალხო თეატრს და მასში მომუშავეთა შემადგენლობას ავჭალის აუდიტორიიდან მოყოლებულ ამ ოცდა-ათი წლის განმავლობაში რამდენჯერმე შეეცვალა სახელი. პირველად ეწოდებოდა: „სცენის მოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობა“, შემდეგ — მესამე წლიდან: „სახალხო კითხვათა საზოგადოების ქართული სექცია“, „სახალხო უნივერსიტეტთან არსებული ქართული წარმოდგენების სექცია“, „სახალხო სახლთან არსებული ქართული წარმოდგენების მმართველი წრე“, — გასაბჭოების აქედ: „სახალხო განათლების კომისარიატის განკარგულებაში მყოფი დასი“, „პოლიტიკურ განათლების მთავარ სამმართველოს ქართულ დასი“, „ტფ. აღმასკომის პოლიტპროსვეტის განკარგულებაში მყოფი ქართული დრამა“ (1922 წ. მარტიდან), ამ უამად „სახალხო სახლის ქართული დრამა.“

„სცენის მოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობის“ წესდება.

მიზანი, სამოქმედო წესები და მოვალეობა

1. სცენისმოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობა შესდგა იმ მიზნით, რომ ა. მართოს უფასო წარმოდგენები ღარიბ ხელოსანთათვის, ქარგლებისა და მოსამსახურეთათვის, დასდგას ხალხის ცხოვრებიდან აღებული პიესები; ბ. ხელოსანთათვის გაალოს წიგნთსაცავ-სამკითხველო განაპირა უბანში; გ. მოაწყოს მომღერალთა გუნდი.

2. ამ მიზნის განსახორციელებლად ამხანაგობა: ა. შოულობს შესაფერ შენობას; ბ. ხარჯების დასაფარავად ამხანაგობის ყოველი წევრი თვიურად იხდის 50 კ. (ათ შაურს); გ. აგროვებს შემოწირულებას; დ. წარმოდგენების გასამართავად მოიპოვებს პოლიცემისტრისაგან საჭირო ნებართვას.

3. „სცენის მოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობა“ში წევრებად მიიღებიან მხოლოდ ხელოსნები და წარმოდგენების საკუთარი ძალღონით დასდგავენ.

4. თუ ამხანაგობა საკუთარი საწევრო გადასახადით ვერ დაფარავს წარმოდგენების ხარჯს და თუ საჭიროდ დაინახა, დანიშნავს წარმოდგენაზე შესასვლელი ფასს, მაგრამ ეს ფასი არ უნდა აღემატებოდეს პირველი რიგიდან ბოლომდე ერთ შაურს (5 კაპ.)

5. ამხანაგობის ყოველი წევრი ერთგულად უნდა ასრულებდეს საერთო დავალებასა და თავმჯდომარის განკარგულებას.

6. სასტიკად აკრძალულია რეპეტიციებზე დაგვიანება, როლის უცოდინარობა, რეჟისორის წინააღმდეგობა და სიტყვის შებრუნება რეპეტიციის გავლის დროს; ვინც დანიშნულ დროზე არ მოვა რეპეტიციაზე (10 წუთით მეტს დაიგვიანებს) ან უწმაწურ სიტყვას იხმარებს, რეჟისორისგან მიცემულ როლზე უარს იტყვის, რეჟისორის შენიშვნას არ მიიღებს, ანუ სხვა რაიმე დანაშაულს ჩაიდენს,—პირველ შემთხვევაში დაჯარიმდება. ამხანაგობის სასარგებლოდ ორი შაურიდან ხუთშაურამდე (10—25 კაპ.), ხოლო თუ მესამედაც შენიშნეს დანაშაული,—ამხანაგობიდან გაირიცხება.

7. ყოველი სცენის მოყვარე—წევრი ჩვენი ამხანაგობისა ისე უნდა შედიოდეს სცენაზე, როგორც ეკლესიაში და ისე ეპყრობოდეს, როგორც საკუთარ ოჯახს. ამხანაგობის ყოველი წევრი შეძლებისდაგვარად ხალხს უნდა უხსნიდეს თეატრის მნიშვნელობასა და გულში უნერგავდეს სიყვარულს სცენისა და თეატრის.

8. ყოველი სცენისმოყვარე, როცა ტანისამოსს ჩაიცვამს და გრიმს გაიკეთებს, უნდა გამოეცხადოს რეჟისორს, ეჩვენოს და მხოლოდ რეჟისორის დასტურის შემდეგ გავიდეს სცენაზე. წარმოდგენაში მონაწილე სცენისმოყვარე იმ მოქმედების დროს, რომელშიაც მონაწილეობს, თავის ადგილს უნდა იდგეს.

9. ყოველმა სცენისმოყვარემ, როცა როლს მიიღებს, მთელი პიესა უნდა წაიკითხოს და შეიცნოს; როლების განაწილებამდე მთელ პიესას კითხულობენ, რასაც ყურადღებით უნდა ისმენდენ და ყურად იღებდენ რეჟისორის აღსნა-განმარტებას. მიუღებელია როლის საკუთარი სიტყვებით ჩატარება, სუფლიორის ბუდკისკენ ცქერა, ხალხისკენ ზურგის შებრუნება, წარმოდგენის საღამოს ხალხში გასვლა, წადმოდგენის მსვლელობის დროს თავის დაკვრა, დარბაზში ნაცნობებისკენ გახედვა და სხვა.

10. აკრძალულია სცენაზე უცხო პირთა შესვლა, კულისებში პაპიროზის მოწვევაც და სხ.

11. რომ ყველა სცენისმოყვარემ უკეთ შეიგნოს თავისი როლი და შესაფერისად შეასრულოს, უნდა გაეცნოს ქართულ-მშობლიურ მწერლობას, შეისწავლოს ჩვენი წარსული, დაუკვირდეს ცხოვრების ყოველ მოვლენასა, სხვა და სხვა ხნოვანებისა და ხასიათის ადამიანთა ზნე-ჩვეულებასა, ლაპარაკ-სიცილის, მიხვრა-მოხვრასა და სხ. ამ მიზნით, შეიძლება დახმარება მოეთხოვოს ჩვენს მოწინავე მოღვაწეთ და მწერალთ.

12. ეს არის ჩვენი საერთო საამხანაგო წესდება და აქ გამოხატული მიზანი ჩვენი მრწამსი. ვინც ამ ჩვენს წმინდა საქმეს უღალატოს დედა შაერთოს ცოლათა და ყოველგანაც გარისხული იყოს, ამხანაგობის უღირსი. და ვინც ახალი წევრი შემოვა, ამ წესდებას უნდა დაემორჩილოს.

ჯგუფი: მ. თუშმლაშვილი, ი. იმედაშვილი
(პირველი რეჟისორი), ა. ჯანიაშვილი,
გ. ჯაბაური

ან. ნიკოლოსოვი.

დავით შველიძე

ისაკ ძნელაძე.

სახალხო თეატრის დაარსების პირველი ინიციატორნი.

სახალხო თეატრის განვითარების მოკლე მიმოხილვა.

მიმდინარე წელს ტფილისის ქართულ სახალხო თეატრს შეუსრულდა არსებობის 30 წელი.

ეს 30 წელი აღესილა ჯერ აკლდამისებური ჩუმი მუშაობით, აქა-იქ ჯგუფობრივ გამოძახილებით, შემდეგ მასიური აღტყინებით და ბრძოლით, ბოლოს ყიყინით და ამ ხანად კი დადინჯებული გარკვეული სახეობით.

იდეა სახალხო თეატრის დაარსებისა უსათუოდ იწყება 1879 წლის დღიდან ქართულ თეატრის გაჩენისა ჩვენში. მუდმივ ქართულ თეატრის არსებობამ და იქ სისტემატიურმა მუშაობამ—ჩააქსოვა ქართველ ხალხში სურვილი მისი აყვავების და გაძლიერების. ქართულ თეატრისადმი მიზნობრივად, ბევრი ახალგაზდა გაიტაცა და ჩაუნერგა სურვილი მისდამი პატივისცემის და სამსახურისა.

აი, ეს იყო მთავარი მოტივი იმის, რომ ჩვენი დედა-ქალაქის სხვადასხვა განაპირა უბნებში ჩნდება ახალგაზდათა ჯგუფები, რომელნიც მიზნად ისახავენ ჯერ ყოველგვარ სისტემის გარეშე, განსაკუთრებულ უბნებში სცენიური მოღვაწეობის დაწყებას და მით იმ უბნების მცხოვრებთა კულტურის ფერხულში ჩაბმას, რომელთაც არამც თუ არა გაეგებათ რა თეატრალობის, არამედ არც შესაძლებლობა აქვთ ამის და მტრულადაც არიან განწყობილნი ამ სიახლისადმი.

სურვილი თანდათანობით მტკიცე ხასიათს ლეებლობდა და ელოდა მხოლოდ მემანქანეს, რომელიც დაგუბებულ ორთქლს—გამოძრავებდა და გაქანების მდგომარეობაში მოიყვანდა.

და 1890 წელს სანდრო დავითაშვილის მეთაურობით, რომელსაც მიემბრო ტფილ. სახელოსნო სასწავლებლის მოწაფე ისაკ ძნელაშვილი უდგებიან სათავეში ახალგაზდობას და მიზნად ისახავენ თავიანთ უბანშიაც ავქალის ქუჩის ახლოს მოაწყონ წარმოდგენა.

ამისთვის აუცილებელი იყო რაიმე მიზეზი, რომ ხალხი ამ „ახალ“ მოვლენას არ გაჰქცეოდა და განზრახულ მიზანს აუდიტორია შერჩენოდა.

მიზეზიც ხელთ იგდო ახალგაზდობამ და ისარგებლა რა შემთხვევით. რომ მათ უბანში ვიღაც თვალთმაქც, სახელად „ტუჩად“ წოდებულს, უნდა ხილხისთვის თვალთმაქცობა ეჩვენებინა, ზემოდ დასახელებულ სანდრო დავითაშვილის ინიციატივით ადგილობრივმა უბნის ახალგაზდობამ დადგა ორ მოქმედებიანი კომედია „კაპიშონი“, რამაც პირველი სხივი შეიტანა ხალხში და იქ საბოლოოდ განამტკიცა სახალხო თეატრის იდეა, როგორც თვით ამ საქმის პიონერებში, ისე მაყურებელ აუდიტორიაში—მასაში. და

ეს მოვლენა იყო მიზეზი, მიტ უმეტეს, რომ პირველ პიესის დადგმას ხალხი თანაგრძნობით შეხვდა, რომ მოწინავე ახალგაზრდათა ჯგუფს გადაეწყვიტა—მისცეს თვის მუშაობას სისტემატიური ხასიათი.

შესდგა განსაზღვრული ჯგუფი და სათანადო მზადებასაც შეუდგა.

პირველ ჩამოყალიბებულ ჯგუფის მუშაობის დაწყება ისევ კომედია „კაპიშონი“ იყო, რომელიც დაიდგა 1890 წელს მაისში—ისაკ ძნელაშვილის სახლის დერეფანში, რომლის ლეკორაციებათ გამოყენებულ იქნა ხალიჩები და ჩარსავეები.

მაგრამ ამ ჯგუფს ერთი დამაბრკოლებელი მიზეზი დაუდგა წინ თავიდანვე. ეს მიზეზი იყო ქალის როლის აღმასრულებელის არ ყოლა და ქალის გამოყვანა და დათანხმება ამ საქმეზე—ხომ ყოველგვარ შესაძლებლობის გარეშე იყო იმ დროს და ახალგაზრდებიც იძულებული იყვნენ ეს ტვირთი თვითონ ეკისრათ. ჯგუფმა ეს ტვირთი ი. ძნელაშვილს დააკისრა და „სცენის მოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობის“ პირველ წარმოდგენის ფარდაიწვია.

პირველი წარმოდგენა იყო უფასო, ხალხი ბევრი დაესწრო და ნასიამოვნები დაიშალა. ამ დღიდან შეიკრა ორგანიზაცია ხსენებულ სახელწოდებით და 1890 წლის მაისის თვიდან მოყოლებული იმართებოდა სახალხო წარმოდგენები. მიიღო რა აღნიშნულ ჯგუფმა ორგანიზაციის სახე და სახელწოდებაც, შემდეგში აღარ დაშლილა და ერთის ხელიდან მეორეში გადასვლით, ზუბალაშვილის სახელობის სახალხო სახლს მიაღწია.

პირველ წარმოდგენის შემდეგ მხნედ შეუდგა ამხანაგობა მუშაობას და ზედიზედ გამართა უბანში წარმოდგენები: „რაც გინახავს-ველარნახავ“, „ძუნწი“ და „არსენა“ ყველა ეს წარმოდგენები უფასოდ იმართებოდა, გარდა უკანასკნელისა. მოსასმენად დაწესებული იყო ბილეთის საფასური 5 კაპეიკი.

ასე გაიდგა ფეხი უბნებში წარმოდგენებმა, რომლებმაც არა მარტო დამსწრე საზოგადოება შეაჩვია წარმოდგენებს, არამედ ახალგაზრდაც ნელი-ნელ ჩაითრია და ბოლოს იმდენად გაიზარდა ამხანაგობა, რომ თვისი ხელმძღვანელი გამგეობა აირჩია, რომლის პირველი თავმჯდომარე იყო ვასილ თევდორაშვილი, მაშინ იმავე სახელოსნო სასწავლებლის მოწაფე, ხოლო წევრებად დ. შკლიძე, ი. ძნელაშვილი გ. ჯაბაური და შაქრო მჭედლი-შვილი.

ასეთი უბნის წარმოდგენებმა გახშირებული ხასიათი მიიღო არა მარტო დასახლებულ ერთ უბანში, არამედ ჩულურეთში ა. აღამიძეს მეთაურობით და ავლაბარში იოსებ იმედაშვილის და ფირუმინის ხელმძღვანელობით.

ყველა გამართულ წარმოდგენებს ჰქონდა არა ოფიციალური ხასიათი—შინაურული, სათანადო ხელის უფლებებისაგან ნებადაურთველი, ხასიათი კერძო ინიციატივისა და ახალგაზრდური აღფრთოვანებისა.

რამდენადაც ეს იდეა ვრცელდებოდა და ფეხს იკიდებდა როგორც ფართე მასაში ისე ინიციატორთა შორის „სცენის მოყვარე ხელოსანთა

„ამხანაგობა“—ში, იმდენად იგი ველარ ეტეოდა ვიწრო კერძო ბინების დერეფანში და მისი თეატრალური მოთხოვნილება ველარ ეგუებოდა ხალიჩებისგან და ჩარსავეებისგან შექმნილ სცენას.

დაიბადა სურვილი განკერძოებული, სპეციალური სათეატრო ბინის შოვნისა—რის ძებნასაც მხნედ შეუდგა ამხანაგობა.

იმავე უბანში, სადაც პირველი სხივი ამოიწვერა ქართულ სახალხო წარმოდგენებისა, შემწნეულ იქნა შენობა, რომელიც ქალაქის თვითმართველობას ჰქონდა აგებული „საჩაიეთა“.

ამ შენობის გულდასმითი დათვალიერების შემდეგ—ამხანაგობამ შეიტყო, რომ უკეთუ ექიმი ნ. ა. ხუდადოვი მოინდომებდა, შენობას დაუთმობდა ქალაქის თვითმართველობა—წარმოდგენების გასამართავად.

ამხანაგობის მიერ ამორჩეულმა პირებმა: ვასო თევდორაშვილმა, ამირან ნიკოლოსოვმა, გიორგი ჯაბაურმა და სხვებმა მიმართეს ხსენებულ ხუდადოვს თხოვნით, რომ მას ეშუამდგომლა ქალაქის ხელისუფლებლების წინაშე შემოდასახელებულ შენობის დათმობის შესახებ. ექიმ ხუდადოვის, ქ-ნ მარიამ არლუთინსკის და ვერა დავითის-ასული ქართველიშვილი—მიქაბერიძის დახმარებით და შემწეობით, ამხანაგობამ მიიღო ნებართვა ქალაქისგან ავჭალის მაშინდელ „საჩაიეში“ წარმოდგენის მართვისა.

„საჩაიეს“ ორად გაყოფილი შენობა გადაკეთებულ იქნა თვით „სცენის“ მოყვარე ხელოსანთა ამხანაგობის“ წევრთა მიერ და პირველი წარმოდგენაც დადგმულ იქნა უკვე განსაკუთრებულ—სპეციალ შენობაში ცოტად თუ ბევრად თეატრალური ტენიკით 1893 წელს ენკენისთვეში „რაც გინახავ ველარ ნახავ“ ა. ცაგარლისა. ამ წარმოდგენასაც აგრეთვე მრავალ დაბრკოლება გადაეღობა წინ, როგორც მაგ: ქალის როლის აღმასრულებლის არყოლა, დეკორაციების და ტენიკურ ხელსაწყოს უქონლობა, მაგრამ ყველა ეს დაბრკოლებანი გადალახულ იქნა. ქალის როლის აღმასრულებლისთვის ნაშოვნი იქნა ერთი მოსარეცხე დელაკაცი—გვარად იმედოვი, რომელმაც ქართული წერა-კითხვა არ იცოდა. რის გამო როლი ამხანაგობამ ზეპირად შეასწავლა, დეკორაციები ქ-ნ არლუთინსკის დახმარებით მოტანილ იქნა ძველი საკრებულოდან და ამრიგად 1893 წლის ენკენისთვე და პიესა „რაც—გინახავს—ველარ ნახავ“ უნდა ჩაითვალოს დასაწყისად და საძირკვლად იმ სახალხო თეატრის და სახალხო წარმოდგენების, რომელმაც ასე დიდი დვაწლი დასდო ხალხოსნურ განვითარებას და მისი სულიერად ამაღლებას.

ამ პირველი წარმოდგენის შემდეგ აღარ გამქრალა მუშაობა სახალხო თეატრალობის სფეროში და „ავჭალის საჩაიე“ გადაიქცა „ავჭალის მუშათა აუდიტორიათ“, რომლის მხნე და მტკიცე ენერგიამ გამოიწვია მასიური მიზიდვა თვისკენ, როგორც მუშების ისე ინტელიგენციისა და თან და თანობით მიიღო სერიოზული ორგანიზაციის ხასიათიც, რომელსაც ანგარიშს უწევდენ, ეხმარებოდენ.

პირველ წარმოდგენას მოჰყვა მეორე: „და-ძმა“, რომელ წარმოდგენის მსვლელობის დროსაც დიდ დახმარებას უწევს დამსახურებული მასწავლე-

ბელი ქალი ეკ. ასათიანისა და აბედვინებს თვის მოწაფე ქალს ეკ. იოსელიანს წარმოდგენაში მონაწილეობის მიღებას (მარინეს როლი) ამ წარმოდგენიდან უკვე წესდება შესავლელ ბილეთის ფასი 5 კაპ. რაოდენობით და ამხანაგობასაც მცირეოდენი თანხა უზნდება.

წარმოდგენების მართვა ლებულობს სისტემატიურ ხასიათს, ხალხი თანაგრძნობით ხვდება და მესამე წარმოდგენა „არსენა“ს დადგმის შესახებ გაზეთი „ივერია“ ეხმაურება სახალხო წარმოდგენის პირველი რეცენზიის დაბეჭვდით ია ეკალაძის ფსევდონიმით.

ავჭალის აუდიტორიის ირგვლივ თავს იყრის მრავალი ქართველი მოღვაწე და მის ფრთის გაშლისთვის კარს უღებენ მრავალი ქართული საზოგადოებრივი და ბეჭვდითი დაწესებულებანი, როგორც მაგალითად ქ-ნ სოფიო ციციშვილის დახმარებით რეპეტიციები გაზეთ „კვალი“ს რედაქციის შენობაშიც იმართებოდა.

ბუნებრივად საჭირო ხდება სცენის-მოყვარეთათვის პიესათა სათანადოდ მზადება და მათი გაგებისათვის გაცნობა და შეძლებისდაგვარად შესწავლა მშობლიურ ლიტერატურა—ისტორიისა, რის შესრულებასაც, თვისი ინიციატივით კისრულობს ქართველთა სასიქადულო მოღვაწე—გიორგი წერეთელი.

ავჭალის აუდიტორიის სცენის-მოყვარენი ხშირად იკრიბებიან გიორგი წერეთელთან და იგიც უკითხავდა ლექციებს საქართველოს ისტორიული ლიტერატურიდან.

გიორგი წერეთლის ამ მხრივ მუშაობა ახალგაზდა სცენის-მოყვარეთა შორის დიდათ მნიშვნელოვანი და დიდი ღირებულების იყო ამხანაგობისათვის, ვინაიდან მათი სასწავლებელი ამ დარგს აგრე რიგად ყურადღებას არ აქცევდა და სცენის-მოყვარე ახალგაზდობისთვის კი ეს აუცილებლობას წარმოადგენდა, თუ კი მათ სურდათ ქართველ ხალხისათვის სამსახური და მის ცხოვრების გამომხატველი პიესათა სათანადო დადგმა-შესრულება.

მეოთხე წარმოდგენის შემდეგ („ადვოკატები“) ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლობამ ამხანაგობას მოსთხოვა, რომ ყოველ ქართულ წარმოდგენის შემდეგ ერთი მოქმედებიანი რუსული პიესა დადგმულიყო, უკიდურეს შემთხვევაში მას აუკრძალავდა მუშაობის განგრძობას.

ამასაც არ შეუშინდა ამხანაგობა და ბ. თედო სახოკიას დახმარებით ეს პირობაც დაძლეული იქნა და პირველი რუსული პიესა, რომელიც ამხანაგობამ დასდგა, იყო „დათვი“—ჩეხოვისა.

მრავლდება ავჭალის აუდიტორიის ირგვლივ ქართველ მოწინავე პირების თავის მოყრა და უფრო ნორმალური და ნაყოფიერი მუშაობის სურვილით 1895 წელს ინიშნება მასწავლებელ ქალთა საზოგადოების დარბაზში საზოგო კრება საქმის დაწვრილებითი გასაცნობად და სისტემის მისაცემად.

ხდება რამოდენიმედ რეორგანიზაცია. მესვეურთა და მუშავდება მოქმედების გეგმა, მაგრამ ამავე წელს ხელისუფლება უკრძალავს წარმოდგენების ავჭალის აუდიტორიაში მართვას და მუშაობაც წყდება.

ამხანაგობის ალტყინება ვერ ისვენებს და ვერ იტანს უმოქმედობას და რადგან ტფილისში უკვე აღარ არის შესაძლოება წარმოდგენების მართვის, თვისი მოქმედება გადააქვს პროვინციაში და პირველ თვის წარმოდგენას „პეპო“. — იოსებ იმედაშვილის რეჟისორობით მართვას მცხეთაში 1895 წელს კვირაცხოვლობა დღეს ადგილობრივ წიგნთ-საცავის სასარგებლოდ.

ასე გრძელდება სახალხო წარმოდგენების ბედ-იღბალი 1896 წლის მიწურულამდე და 1897 წლის დასაწყისამდე, რა ხნის განმავლობაში სათავეში სდგებიან მომზადებულნი და საზოგადო მოღვაწე პირნი, რომელნიც უფრო ფართე ხასიათს აძლევენ დაწყებულ საქმეს.

1897 წელს იბადება სურვილი სათეატრო დარბაზის გაფართოვებისა და ამ მიზნით ამხანაგობის ხელმძღვანელი ორგანო ეხლა უკვე „სახალხო წარმოდგენების მმართველი ქართული სექციის“ სახელწოდებით სთხოვს ქართულ დრამატიულ საზოგადოებას დახმარებას. დრამატიული საზოგადოება ბ. გიორგი ლასხიშვილის შუამდგომლობით, რომელიც ერთი და იგივე დროს ავჭალის აუდიტორიის სექციის წევრადაც ირიცხებოდა და დრამ. საზ-ბის გამგეობის წევრათაც, აძლევს სექციას 150 მანეთს და ამით შესაძლებელი ხდება დარბაზის გადიდება.

სათეატრო დარბაზის შეკეთების შემდეგ 1898 წელს—4 იანვრიდან უკვე იწყება სისტემატიური მუშაობა—სეზონის სახით, სდგება დასის კადრი და ინიშნება რეჟისორი.

დასში შედიან როგორც ძველი მომუშავენი, აგრეთვე ახალნიც, რომელთა შორის ბევრი ნიჭიერი მსახიობი ეხლაც ამშვენებს ჩვენს ეროვნულ მეღბომენას, გამოცდილ და დამსახურებულ მსახიობის სახელწოდებით, როგორც მსახიობნი: ნიკო გოცირიძე, ნინო დავითაშვილი, ა. ქიქოძე ო. ლეჟავა და სოსო რომანიშვილი. ამ სეზონის რეჟისორობად ითვლებოდნენ იერემია გულრისაშვილი და ი. ილაძე.

ამ წლიდან მუშაობას ეძლევა განსაზღვრულ სეზონის სახე და ჩნდება უკვე პროფესიონალი რეჟისორობი ქართულ თეატრის დასიდან სვ. სვიმონისძე და შემდეგ ჭ. შათირიშვილი, უკანასკნელი თითქმის აღარ მოშორებია სახალხო სცენას და მას შეაღია თავის ძალ-ღონე. ავჭალის აუდიტორიის დასში მონაწილეობას ღებულობენ ცნობილი მსახიობნი: ქ-ნი ნატო გაბუნია—ცაგარელისა ელ. ჩერქეზიშვილი და საფაროვ—აბაშიძისა.

რაც დრო გადის ავჭალის აუდიტორიის ფარგლებში მუშაობის სურვილი მეტად იზრდება და ბევრი ახალგაზრდა და მომზადებული პირი მისკენ მიეშურება.

მუშაობის სურვილი მით უფრო იზრდება, რომ იქ იკიდებს ღებს ნელი-ნელ პოლიტიკური კაზუსი და თუ აშკარათ არარის შესაძლებელი

ფართე მასაში პოლიტიკური ლოზუნგების და სოციალური უთანასწორობის საკითხის გადატანა და ამ გზით მებრძოლთა რიგების განმტკიცება, სცენის რამპაზე აღის ტრიბუნის განმასახიერებელი რეპერტუარი და ამ გზით ფეხს იკიდებს საქმიანი ორ მხრიანი მუშაობა.

ამ მუშაობას ხელს უწყობენ როგორც თვით სცენის-მოყვარენი, ისე მომზადებულნი და იმ დროს თეატრალურ ტეხნიკაში გამოცდილნი რეჟისორნი, ხშირად უცხოეთის ლიტერატურით ზიარებულნი.

ამ წლების განმავლობაში რეჟისორთა კოლეგიას ამშვენებენ: კ. შათი-რიშვილი, ნიკ. ავალიშვილი, სოფ. მგალობლიშვილი, ასიკო ცაგარელი, სვ. სვიმონიძე, ნიკო გოცირიძე და შალვა დადიანი. იდგმება პიესები უმთავ-რესად ორიგინალური ნაწარმოების და ზოგიერთ—შემთხვევაში თარგმანი, რომელთა კეთილშობილურ კომიზმში და სიცილში გამოინასკვება მაშინ-დელი ხალხის ჭირ-ვარამი, სოციალური უთანასწორობა და გაკიცხვა მო-ნობა—დაბეჩაფებისა. დასის მმართველი ორგანო „სექცია“—დაულალავად ებრძვის ყოველგვარ დამაბრკოლებელ მიზეზებს და მთელ თვის ღონეს ალევს მოქმედების ფარგლების გადიდებას.

ამ მუშაობაში თვალსაჩინო და საპატიო ადგილი ეკუთვნის ქ-ნ მარიამ დემურიას, რომელიც თითქმის უცვლელად თავის სიცოცხლის განმავლო-ბაში ემსახურებოდა სახალხო თეატრს სექციის აქტიურ წევრის სახით.

აღნიშნული დასი აფართოებს თვის მოქმედების რკალს და ერთი და იგივე სეზონის განმავლობაში მართვს წარმოდგენებს რამდენიმე ალაგს.

მთავარ მუშაობის ცენტრს წარმოადგენს ისევ ავჭალის აუდიტორია და იქ დადგმულ წარმოდგენებს დასი იმეორებს რკინის გზის თეატრში და სხვა უენებში.

ასეთის მუშაობით იგი აღწევს მებრძოლ-ქარიშხლიან 1905—1906 წლებს, როდესაც მისი მაჯისცემა საერთო სახელმწიფოებრივი მდგომარე-ობის მიზეზობრივობის ზეგავლენით სუსტდება და ნელდება.

ამ ორი წლის განმავლობაში დასი ახერხებს მხოლოდ 11 წარმოდგე-ნის გამართვას.

1907

წელს შენდება ზუბალაშვილის სახელობის სახალხო სახლი და იქ სახალხო უნივერსიტეტი ემზადება სამოქმედოთ. თვის თეატრალურ სექციაში იწვევს ავჭალის აუდიტორიაში მომუშავე დასის ნაწილს: მარიამ დემურიას, სოფიო რომანიშვილს, ვანო ღურგლიშვილს, მიხ. თუმშალი-შვილს, გიორგი ჯაბაურს, სიმ. ჯუღელს და ვას. რაკვიაშვილს—„სახალხო უნივერსიტეტთან არსებული თეატრალური სექციის“ სახელწოდებით. მე-ორე ნაწილი დასის რჩება ისევ ავჭალის აუდიტორიაში: კოტე ხახანაშვი-ლის, ნიკ. გოცირიძეს, ი. ბესელიძეს, ვას. ხახანაშვილის და დ. ბაქრაძეს. შემადგენლობით და განაგრძობს წარმოდგენების მართვას. სახალხო სახლი ჯერ დამთავრებული არ არის და იქ გადასული დასი ვერ იწყებს მო-ქმედებას.

იბადება თითქოს ორი ნაკადი, ერთი და იგივე სათავედან წარმო-მდგარი და იბადება სურვილიც მათი ისევ შეერთების.

სამსონ ტოროშეშიძეს ცდის მეოხებით ნიკო გოცირიძეს იწვევენ უნივერსიტეტის სათეატრო სექციის რეჟისორად, სამსონ ტოროშეშიძეს სექციის წევრად და ამ რიგად ისევ ერთდება, თითქოს გაბზარული მთლიანობა.

სახალხო სახლი მაინც ისევ დამთავრების პროცესშია და სექცია 1908 წელს იძულებულია ისევ დაუბრუნდეს ავქალის აუდიტორიას ვ. შათირიშვილის რეჟისორობით მოქმედების დასაწყებად.

ამ ხანად დასს ემატება ბევრი სასარგებლო ძალა და მათ შორის ქ-ნი ე. ანდრონიკაშვილი, თ. გოგოლაშვილი, ც. ამირაჯიბი, ბარათაშვილი, ს. ანკარა და ალ. ბადრიძე, რომელთაგანაც ბევრი დღევანდლამდე სიყვარულით ემსახურება სახალხო თეატრს.

1908 წელი—ეს იყო უკანასკნელი თარიღი ავქალის აუდიტორიაში აურაცხელ წვალებიან მუშაობისა, რომლის გვირგვინად მზადდებოდა ნამდვილ თეატრალური სახით მზირალი სახალხო სახლი, სადაც დაუღალავ და საქმის მოყვარულ მუშაკთ ელოდა ნორმალური და კაპიტალური მუშაობა თვისი ნიჭის გასაფართოებლად ერის ღირსების განდიდებისათვის.

ასეთი იყო თავგანწირული მუშაობა სახალხო თეატრალობის ფუძე—ავქალის აუდიტორიაში და მის რაიონში, მაგრამ ამით მარტო არ ხასიათდება საერთოდ ტალღისებური ზრდა სახალხო თეატრის მუშაობისა. იმავე საფუძველზე და იმავე მიზეზის ზეგავლენით, როგორც ავქალის ქუჩის უბანში, თავი იჩინა თეატრალურმა საქმიანობამ სხვა, ჩვენი დედა-ქალაქის, უბნებში: ავლაბარში, ნაძალადევში და სხვაგან. მაგრამ ყველაზე უფრო ღირსშესანიშნავი ადგილი უკავია ავქალის აუდიტორიის შემდეგ უბნების მუშაობაში ავლაბარს, ნაძალადევს და ჩულურეთს. ჯერ კიდევ 1902 წლამდე შინაურ არა-ოფიციალურად წარმოდგენების მართვას ადგილი ჰქონდა ავლაბარში. მაგრამ 1902 წლიდან მას მიეცა ოფიციალი სახე და ნორმალობა.

ამ წელს შტაბს-კაპიტან მურაშკომ ააგო სათეატრო დარბაზი 200 სულისათვის განზომილი და ი. წ. 16 ნოემბერს ოფიციალ პირველ ქართულ წარმოდგენის ფარდაც აიწია.

პირველი პიესა, რომელიც იყო გათამაშებული ეს იყო „მე მინდა კნენა გავხდე“.

ამ დღიდან ჩაეყარა საფუძველი ქართულ წარმოდგენების მართვას და დღემდე არ შეწყვეტილა. პიონერებად ამ საქმისა იყვნენ: ბესო მაისურაძე, ვანო იმედაშვილი, ივ. მკედლიშვილი და ლევან პოლოსოვი.

ასევე ჩქარის ნაბიჯით გაიზარდა ავლაბრის სცენის-მოყვარეთა წრე, რომლის ზოგიერთი წევრები დღესაც გულმოდგინეთ ემსახურებიან შეძლებისდაგვარად სახალხო სცენას და თავისებურებას არ კარგავენ. პირველი მუდმივი რეჟისორი ავლაბრის სახალხო სცენის— იოსებ იმედაშვილი იყო, რომლის ირგვლივ თავს იყრიდა ადგილობრივი მოწინავე ძალები.

მურაშკოს თეატრიდან წრემ გადაინაცვლა არაქსიანის სათეატრო დარბაზში, სადაც მისი მუშაობა ხასიათდება მრავალი წყვეტით და ერთ მუდმივ და მთლიან სახეს ვერ ღებულობს.

ხშირი და თითქმის მუდმივი დეფიციტები ამხანაგობის სალაროსი მიუღებლად ხდიდა სისტემატიურ მუშაობის გაგრძელებას, თუნდაც ისეთ დარკინულ ბუნების შქონე ადამიანის ხელმძღვანელობით, როგორსაც წარმოადგენდა მსახიობი სოსო ივანიძე, რომლის რეჟისორობითაც იდგმებოდნენ იმედაშვილის შემდეგ წარმოდგენები. საჭირო იყო საშუალების გამონახვა გაბზარულობის გამთლიანებისთვის—მით უფრო, რომ ამ ხანად ავლაბარში უკვე ორი სცენის-მოყვარეთა დასი მუშაობდა და მეტოქეობას უწყევდენ ერთი მეორეს.

ფირუმიანის მეთაურობით შეერთებულ იქნა ქართული და სომხური დასი და 1904 წლის მაისის თვის 7 რიცხვიდან დაიწყო მოქმედება „ქართველ-სომეხთა სცენის მოყვარეთა ამხანაგობამ“.

რეპერტუარიც შერეული იყო და ერთი და იგივე დღეს წარმოდგენები ორივე ენაზე მიმდინარეობდნენ.

თუ იდგმეოდა მთლიანი რომელიმე ქართული პიესა, მას ემატებოდა ერთი მოქმედება სომხურ ენაზე და პირაქეთ.

დეფიციტი თავიდან მაინც ვერ იქნა მოშორებული, ამას ზედ დაერთო თეატრის დარბაზის მოიჯარადრის მიერ შენობის ქირის მომატებაც—და 1905 წელს ამხანაგობის სალაროს კრიზისის გამო—თეატრი დაიკეტა.

თეატრის დაკეტვამ და მდგომარეობის გამოსწორების მეთოდების ძიებამ—ამხანაგობა გაჰყო ორ ნაწილად და ავლაბრის თეატრის ხელახალი გახსნისას ახალ მოიჯარადრის თაოსნობით—ორივე დასმა დაიწყო მუშაობა,

ხალხის მოსაზიდათ და ამ გზით დეფიციტის თავიდან ასაცდენათ, პირველმა ჯგუფმა: დავით ჩარკვიანმა, რევაზიშვილმა და სხვ. მოიწვიეს ანტრაქტებში დასაკრავად გიტარა-მანდალინისტთა გუნდი, ხოლო მეორემ: ფირუმიანმა, რომანოზ სალაყიამ და ბალაშვილმა 25 კაცისაგან შემდგარი თარის და ჭიანურთა დამკვრელი გუნდი. პირველი მართავდა მხოლოდ ქართულ წარმოდგენებს, მეორე კი ქართულ--სომხურს.

ამ შეჯიბრების ზეგავლენით პირველ ჯგუფმა შესწყვიტა წარმოდგენების მართვა და სარბიელი დარჩა—მეორეს.

მაგრამ მაწვალებელი ეკალი—დეფიციტი—ამ შემთხვევაშიც ვერ მოიშორეს და თეატრი 1908 წელს ხელმესამედ დაიკეტა. იმავე წლის მიწურულში იმავე თეატრის ირგვლივ დასი კვლავ შეიკრიბა და მსახიობ ვ. ურუშაძეს რეჟისორობით განაახლა მუშაობა „ახალი დრამა“ს სახელწოდებით.

ამ ხანაში რეჟისორობის პიროვნებანი ხშირად ახლდებოდნენ და კუფიანი და სოსო ივანიძე სცვლიდნენ ერთმანეთს. მათ თანაშემწედ კი მუდმივად რჩებოდა რომანოზ სალაყაია.

იბრძოდა მხნედ ავლაბრის სცენის-მოყვარეთა ჯგუფი თეატრისთვის ხალხში სასურველ ნიადაგის მოპოვებისთვის და მათი ერთი-მეორესთან

დაახლოებისათვის, ხშირად თვითვე სცენის-მოყვარენი და მათი ხელმძღვანელნი თავის წარმოდგენების ბილეთებს. თვითვე ყიდულობდნენ და გამვლელ-გამომვლელს ურიგებდნენ, რომ მით დაეკავშირებინად ხალხი თეატრისთვის, მაგრამ მაინც უღმობელი დეფიციტი ყველგან და ყოველთვის თან სდევდათ მათ და მათი მიზანიც ფრთა-მომსხვრეული რჩებოდა.

ნაძალადევის უბნის სახალხო წარმოდგენათა მართვის დასაწყისი არის 1897 წელი, რომელიც გაიმართა გრ. ჩარკვიანის თაოსნობით და შაქროსათფაროვის რეჟისორობით უბნის პირველ-დაწყებით. სასწავლებლის სასარგებლოდ.

პიესა „ძუნწი“-ს დადგმით საფუძველი ჩაეყარა ნაძალადევის სათეატრო საქმეს, რომელსაც დღეს გაფართოებულ სახით ვხედავთ. ნაძალადევი ავჭალის აუდიტორიის ძალებით დაიდგა რამოდენიმე დამოუკიდებელი წარმოდგენები, მაგრამ უბინაობამ და მოუწესრიგებლობამ ადგილობრივი თეატრის მესვეუნი აიძულა, რომ ნაძალადევის სათეატრო საქმის ხელმძღვანელობა და მისი სისტემატიზაცია გადაეცა ავჭალის აუდიტორიის სექციისთვის, რომელმაც ხელთ იღო მისთვის საყვარელი საქმიანობა. ქართულ დრამატიულ საზოგადოების ნივთიერი დახმარების საშუალებით შეაკეთა დარბაზი და მუშაობაც დაიწყო.

ავ. ცაგარლის ცნობილ კომედია „ხანუმა“-ს დადგმით.

ასეთი იყო უბნებში სახალხო წარმოდგენათა ჩანასახი, რომელთაც მხარს უმშვენებდა შედარებით სივრცით უფრო პატარა—ჩულურეთის უბანი შემდეგში ქართულ თეატრის მსახიობ ანდრო ადამიძეს და ვიქტორ გამყრელიძეს მეთაურობით და ხელმძღვანელობით, რომელთა პირველი ნაბიჯი იყო ბაჯიაშვილის სახლში „არსენა“-ს დადგმა.

ხსენებულ პირთა მეოხებით რამოდენიმე წელს იარსება უბნის სცენის-მოყვარეთა წრემ, მაგრამ მას შემდეგ რაც ა. ადამიძე და ვ. გამყრელიძე მიიწვიეს სხვა თეატრებში, ჩულურეთში დაიწყო მუდმივი მუშაობა და სცენის-მოყვარენიც ნელინელ გაითანტნენ სხვა და სხვა მოქმედ ამხანაგობა—დასებში.

ასეთივე სურათად გვეშლება ვერის უბანიც, სადაც გიგო იორდანიშვილის მეთაურობით შეიკრიბნენ ამ უბნის მოწინავე ახალგაზღობა და შეუდგა მუშაობას.

ამ ჯგუფის მასაზრდოვებელი და მტკიცე ყავარჯენთ წარმოდგენდნენ სახალხო თეატრის დღევანდელნი მსახიობნი ქ-ნი სოფიო ანკარა და ალ. მეტრეველი.

1907 წელს თბათვის 30-ს აიწია პირველი ფარდა ვერის აუდიტორიის ერთ-მოქმედებიან კომედია „ჭკუისა—მჭირს“ ის გათამაშებით. მიეცა ვერის უბანში მუდმივი წარმოდგენების მართვის ხასიათი—ყოველ-კვირეული წარმოდგენების მართვის სახით სხვა და სხვა დროს მსახიობთ ს. ივანიძეს, ალ. იმედაშვილის, სვ. სვიმონიძეს, მატარაბეს რეჟისორობით და მსახიობთ ნიკო გოცირიძეს, ელ. ჩერქეზიშვილის, ნინა საფაროვის და გაბუნია-ცაგარელის დახმარებით.

ასე მიმდინარეობდა ვერის სახალხო აუდიტორიის მუშაობა 1910 წლამდე. როდესაც შენობის დაკავების ვადა გაუვიდათ, სახლის პატრონმა შენობა სცენისთვის აღარ დაუთმოთ და წარმოდგენების მართვაც შესწყდა. ასეთი იყო სტრუქტურა და თავგანწირული მუშაობა უბნებში—სახალხო წარმოდგენების მართვის ირგვლივ.

1911 წელს იწყება ახალი ერა—სახალხო სცენის მოღვაწეობაში.

ამდენი ხნის ნანატრი—საკუთარი თეატრალური ტენიკით შემკული ზუბალაშვილის სახელობის სახალხო თეატრის აგება მთავრდება და ყველა ცოცხალი თეატრალური ძალა, აქნობამდე უბნებში გაბნეული, თავს იყრის მის გარშემო.

იმავე წლის 4 აპრილს დიდის ზეიმით სამხიარულო და გამარჯვების შრიალით აღის ზევით სახალხო თეატრის პირველი ფარდა „სახალხო უნივერსიტეტის არსებულ ქართულ თეატრალურ სექციის“ სახელით და იდგმება სათუთად მომზადებული პირველი წარმოდგენა „რევიზორი“ გოგოლისა—კ. შათირიშვილის რეჟისორობით.

„რევიზორი“-ს შემდეგ იდგმება „სიძე-სიმამრი“, „კოცნა პირველი და უკანასკნელი“, „ქოჩრიანი ტოროლა“, „მეზობლები“ და შილდერის „ყაჩაღები“. წარმოდგენების სვლას ეხლა ეტყობა მეტი დადინჯება, თეატრალობა და დაკვირვებული რეჟისურის ხელი.

ჰკრება და ისტორიის ფურცლებს ბარდება სირბილი ტენიკურ ხელსაწყო და ტანისამოსებისთვის, მოგონებათა შორეთში გადადის სცენისმოყვარეთა ფუსფუსი და სცენის მოწყობა მათ მიერვე გრიმებ-ტანისამოსში. უბრალო ქრატების და სანათების სინათლეს სცვლის და გაცისკროვნებული ელექტრონის შუქი ავსებს თეატრის დარბაზს. დამსწრე საზოგადოება თავისუფლად, კმაყოფილი სუნთქავს და დაუსრულებელი ტაშის კვრით აჯილდოებს ბრძოლაში გამარჯვებულ თავგანწირულ მსახიობთ. მაგრამ შეუძლებელი ხდება ძველი სისტემით მუშაობა აქ, თეატრში, და სექციასაც სურს რეორგანიზაციის მოხდენა.

ეს საკითხი ღებულობს მწვავე ხასიათს და სახალხო სახლში მომუშავე ერთი მთლიანი ოჯახი ორ ბანაკად იყოფა და მათ შორის ბრძოლა და შეჯახება ისეთ მწვავე ხასიათს ღებულობს, რომ გაზეთებში იწვევს დიდს პოლემიკას და ნელი-ნელ ჩაღდება სახალხო სახლში მომუშავე ქართულ დასის ირგვლივ. პოლიტიკურ პარტიათა შორის ბრძოლა.

არც ერთს მხარეს არ სურს დათმობა და ორივე მიმართულება ცალცალკე აფიშას უშვებს ერთი და იგივე დღისთვის: პირველი: „ლალატი“-ს ხოლო „უნივერსიტეტის სექცია“—„ციმბირელი“-ს.

ფერხდება წარმოდგენების მართვა და დროებით სწყდება, სადაო კითხვის გადაჭრა ქნდება ქართულ დრამატიულ საზოგადოების გამგეობას—პართენ გოთუას თავმჯდომარეობით და ორივე მხარე მის გარდაწყვეტილებას უცდის.

საქმე წრის გამარჯვებით თავდება და ამერიიდან სახალხო სახლში იმართება წარმოდგენები „სახალხო სახლთან არსებულ ქართულ წარმოდგენათა მმართველ წრის“ სახელით კ. შათირიშვილის რეჟისორობით.

მეორე მოწინააღმდეგე ჯგუფი უბრუნდება ისევ ავჭალის აუდიტორიას და იქ განაგრძობს მუშაობას 1911 წლამდე რომელ წლიდან იგი ისევ უერთდება სახალხო სახლის დასს და დღემდის ერთად ეწევა ჭაპანს დღევანდელ 30 წლოვან სახალხო თეატრში. სახალხო სახლში ქართულ წარმოდგენების მართვას იმ დროს არალეგალურად მომუშავე საქართველოს პოლიტიკური პარტიები აქცევენ დიდ ყურადღებას და წრის მუშაობას იყენებენ, როგორც პოლიტიკურ ბრძოლის ერთ-ერთ საშუალება-სარბიელად. ამ მიზნით რეპერტუარი ატარებს სავსებით ტრიბუნის და სოციალურ ურთიერთობის დამახასიათებელ სახეს და იდგმება განსაკუთრებით პროპაგანდის მატარებელი სულის პიესები, როგორც ორიგინალური, ისე ნათარგმნი.

აქტიურ წევრთა—სცენის-მოყვარეთა გარდა, წრეში შედიან პასიური წევრებიც, წრის წევრთა სახელწოდებით სათანადო რეკომენდაციის შემდეგ.

წრის საერთო წლიური კრებები ხასიათდება, როგორც პარტიული ფრაქციათა ბრძოლა და ყოველი პარტია ცდილობს თავის კანდიდატთა გამრავლებას და მით წრის მესვეურობის ხელში ჩაგდებას.

1909 წლიდან, ვიდრე 1917 წლამდე, როდესაც მზის შუქმა ყველათანაბრათ გაათბო, ასეთი ბრძოლა არ შეწყვეტილა სახალხო სახლში, ქართულ წარმოდგენათა მართვის ირგვლივ. ამ ხნის განმავლობაში სხვადასხვა დროს რეჟისორობენ: კ. შათირიშვილი, ნ. გოციირიძე, ალ. წუწუნავა, ი. ბარველი, შ. შარაშიძე და ბუღუ მდივანი. ალ. წუწუნავას რეჟისორობის დროს სახალხო სახლი აღწევს მაქსიმუმს თავის ენერჯისას მხატვრულ წარმოდგენათა დადგმის მხრივ.

წრის გამგეობა ყოველ წელს ხელახლად ირჩევა და უმრავლესობა ხან ერთ პარტიულ მიმდინარეობას ხვდება წილად და ხან მეორეს.

ხდება პოლიტიკური გარდატეხა და სახალხო სახლის მიმართულება და მწყობრი ხასიათი იშლება. პოლიტიკური პარტიები სცილდებიან მას, როგორც მისი ხელმძღვანელები და ადგილობრივი დასის მუშაობის ფარგლებიც ვიწროვდება.

სათავეში თუმც ისევ არა მსახიობნი სდგანან, მაგრამ თითქმის უკვე უცვლელნი ხდებიან და წრის საერთო კრებების მწვავე ფრაქციათა შორის ბრძოლაც სუსტდება.

რეჟისორად რჩება კ. შათირიშვილი და რეპერტუარიც ცოტაოდნად იცვლება ძველ რეპერტუართან შედარებით.

ნელი-ნელ პროპაგანდის და ტრიბუნის ხასიათის პიესებში ფებს იკიდებს სხვა მიმართულების პიესებიც. ასე მიმდინარეობს მისი მუშაობა 1921 წლამდე, როდესაც სახალხო თეატრის დიდი მოამბავე, მისი პედაგოგი და თითქმის უცვლელი რეჟისორი—მესაიდუმლე კ. შათირიშვილი გარდაიცვალა.

სახალხო სახლი რჩება ურეჟისოროდ.

რეჟისორის მოწვევა ძნელდება; მას უშლის ხელს ქართულ თეატრის გაფართოებული და თამამი, აკადემური მუშაობის დაწყება და იქ თითქმის ყველა ქართველ რეჟისორის მიწვევა.

საბჭოთა ხელისუფლების კონსტიტუციის მიხედვით და ხელგანთაკავშირის ინსტრუქციის ზეგავლენით, დასის გამგეობის ფუნქციები — გადადის მსახიობთა „ადგილობრივ კომიტეტი“-ს ხელში და სახალხო სახლის სცენის მოყვარეთ ეძლევა „მსახიობის“ სახელწოდება რეჟისორობა, მართვა-გამგეობის შეცვლა და იმ დროინდელი სოციალურ-ეკონომიური პირობები საფუძვლიანად აბრკოლებს დასის ნორმალურ მუშაობას, და მიაქანებს დაღუპისაკენ.

ერთხელ შემუშავებული რეპერტუარი — შემდეგში ვეღარ აკმაყოფილებს საზოგადოების მოთხოვნილებას და სახალხო თეატრის მუშაობაც 1921—1922 წ.წ. კრიზისს განიცდის. ამ წლებში დასს ემატება მრავალი ახალგაზდა ცოცხალი ძალა და შეერთებულის ძალ-ღონით ცდილობენ სახალხო სახლის უკვე „ქართულ დრამის“ გაჯანსაღება — გამოცოცხლებას.

1921 წლის მიწურულში რეჟისორობას ავალდებენ ნ. გოცირიძეს და მის თანაშემწედ ალ. ბაღრიძეს და არის ცდა საქმის გამოსწორებისა. რეპერტუარის სიძველე, თეატრალური ტენიკის უმაღლეს წერტილამდე განვითარება, კინემოტოგრაფის სისწრაფით ზრდაწარმოება, ქართულ აკადემიურ დრამის კაპიტალური მუშაობა და თანამედროვე ეკონომიური პირობები — დასის საღაროს კატასტროფიულ პირობებში აყენებენ და დაღუპისაკენ გაქანება უფრო სწრაფ ხასიათს ღებულობს.

ამ ნიადაგზე დასის ახალგაზდა ძალებს შორის იბადება სურვილი მუშაობის კურსის შეცვლის — საერთო საქმის გამოგვარებისთვის და ასკვნის: დაუბრუნდეს ისევ ძველ-ნაცად მართვა გამგეობის სისტემას — „გამგეობის“ ფორმის შემოღების სახით, შეიქმნას რეჟისორთა კოლეგია — მხატვრულ მხარის გაუმჯობებისათვის, და რეპერტუარიც რადიკალურად შეიცვალოს.

გადაწყვეტილება სისრულეში მოჰყავთ სათავეში საქმეს უდგება გამგეობა: ბესელიძეს, ა. თოდრიას, აკ. ხორავას, შ. გომართელის, ს. რომანიშვილი — დგებუაძეს, ნ. გერგესელის და კ. საღირაშვილის შემადგენლობით, სარეჟისორო კოლეგიაში ინიშნებიან: ნ. გოცირიძე, ალ. ბაღრიძე, სოსო რომანიშვილი და სარევიზიო კომისიაში ს. რომანიშვილი, რ. ჯიბლაძე და გ. გარსიაშვილი.

ამ ორგანოთა ხელმძღვანელობით თითქმის იწყება განახლებული მუშაობა სეზონის მიწურულში, მაგრამ სეზონის პირველ ნახევრის მძიმე დავალიანებას მაინც სავსებით ვერ აჯანსაღებს და 1921/22 წლის სეზონი უნუგეშო მდგომარეობით იხურება — ფიციტ, რომ ყოველგვარი შესაძლებლობა იქნეს გამონახული, რომ 1922/23 წლის სეზონი ღირსეულ და სასურველ პირობებში მიმდინარეობდეს. 1922/23 წლის სეზონში გამგეობის: ნ. გერგესელის, კ. ხახანაშვილის, ა. თოდრიას, კ. საღირაშვილის, ს. რომანი-

შვილის, ალ. ბავდგირიძის, ტრ. რამიშვილის, შემადგენლობით იწვევს დასში მთავარ რეჟისორად დამსახურებულ და გამოცდილ პირს. შ.-დადიანის სახით და მას გვერდში უყენებს მორიგ რეჟისორებად ალ. ბადრიძეს და ს. რომანიშვილს. დასს აფართოებს ბევრი ახალგაზდა ძალებით და იმედინად იწყებს სეზონს.

პირველ ხანებში მუშაობა მიმდინარეობს სასურველად. რეპერტუარიც ახლდება, რეჟისურა ხარჯავს მაქსიმუმს თავის ენერგიისას, მაგრამ ხდება ეროვნული რყევა როგორც დასში, ისე გამგეობაშიც და მუშაობაც ისევ ექანება ძირს და დასის სალაროც თითქმის ცარიელდება.

ამავე დროს ქართულ აკადემიურ დრამის კრიზისიც ხდება და იჭრება საკითხი საქართველოში სათეატრო საქმის მოგვარების.

აკადემიური დრამა მალე პოულობს ხსნის გზას ცნობილ, სახელგანთქმულ რეჟისორის კოტე მარჯანიშვილის სახით. მაგრამ სახალხო თეატრი ისევ უმწეო მდგომარეობაშია.

ამჟამად ხდება დასის წევრთა და მსახიობთათვის, რომ მათ აკლიათ საკმარისად გამოცდილი მმართველი ხელი, რომლის ნაკლები უნარიანობა რეჟისორის მუშაობასაც აფერხებს—რეპერტუარის ვიწრო ფარგლებში ჩაყენებით და არსებულ მომენტის ალღოს აუღებლობით და მით შეუწყნარებელ მდგომარეობაში აყენებს დასს და მთელს მის მუშაობას.

ამ გარემოებას თან ერთვის თანამედროვე ხელოვნების გარდატეხა, რომლის ნიშნები სიძლიერით იჭრებიან საქართველოშიც და მოითხოვენ მისთვის ანგარიშის გაწევას.

სახალხო თეატრის ქართულ დრამის წინაშე მთელი თავისი მახვილობით იჭრება საკითხი ყოფნა-არყოფნის და მის ირგვლივ ხდება დასში ერთგვარი მწვავე ხასიათის შეჯახება ორ მიმართულების შორის.

მიმდინარე სეზონის გამგეობის პირველ სხდომიდანვე ამ ორ მიმდინარეობათა წინააღმდეგობამ თავი იჩინა.

გამორიკვა, რომ გამგეობის შემადგენლობაში არჩეულ ყოფილან წევრი თეატრალურ მიმართულების სხვადასხვა შეხედულობისა.

ჯერ კიდევ წარსულ კატასტროფიულად დასრულებულ სეზონშივე გადაწყვეტილად მიღებულ იქნა დასის მესვეურთათვის, რომ სახალხო თეატრმა უნდა გადაუხვიოს თავის ძველ გზას და განახლებას დაადგეს—ახალი ძალების შემწეობით.

მისი დღევანდელი არსებობის რეზონია: ტრადიცია და გულწრფელი სცენის-მოყვარეობა, რაიც არ კმარა დასის დანიშნულების თანამედროვე ავალსაზრისით გამართლებისათვის. სახალხო სახლი ველარ ივლის და არც უნდა იაროს უბრალო „გამოცდილებათზე“ დამყარებულ რეჟისურის ხელმძღვანელობით და სცენისადმი შარტოოდენ სიყვარულით და სცენის მოყვარეობის აღზნებულ სურვილით მომუშავე პირების შემწეობით. დღევანდელი სახალხო სახლი ველარ ისაზრდოვებს და თავის რეპერტუარს საფუძვლად ვერ დაუდებს აქ. ცაგარელის სკოლის პიესებს. მათ შეხედავს რო-

გორც ისტორიულ, ლიტერატურულ ნაწარმოებს და დრო გამოშვებით მხოლოდ პირობების მიხედვით განახლებს მათ სეზონის განმავლობაში, ახალი დადგმით და ახალი ვაგებით.

ადგილს არ მისცემს მელიოდრამას და რომანტიულ სკოლის ისტორიულ პიესებს, რომლებიც თავისი ყალბი ეფექტებით უკან აქანებს თეატრალურ ხელოვნებას.

ადგილი ექნება მხოლოდ ესთეტიკას, მხატვრობის და შემოქმედებითი ინტუიციით აღვსილ პიესებს—ფსიქოლოგიურ განცდებთან შეზავებულს. ამ რიგად ცხადი ხდებოდა, რომ საჭირო იყო პროფესიონალურ ნიადაგზე მდგარი და ამ ძალისთვის ახალი ძალა.

ამ აზრს ვერ ურიგდება მეორე მიმართულება და მისი მესვეურნბ და წინააღმდეგობაც ძლიერდება, მწვავე ხასიათს ღებულობს. საჭირო ხდება გარდატეხა, თუნდაც ტკბილევი დიდათ საგრძნობი იყოს.

ასეთი გამგეობაში წინააღმდეგობა გადადის დასურ და იქ შებრძოლება ხდება გამგეობის მიერ მოწვეულ მსახიობთა საერთო კრებაზე. მსახიობთა ერთი მიმართულება არსებულ გამგეობის ზოგიერთ წევრთა მეთაურობით, ადგას ძველ ტრადიციულ გზას და მის რეპერტუარს, ხოლო მეორე, ახალგაზდა მსახიობთა და ზოგიერთ დამსახურებულ ნიჭიერ მსახიობთა—მეთაურობით, ითხოვს ძველი გზის უარყოფას, ძველი რეპერტუარის ისტორიაში ჩაბარებას და სიახლის გამეფებას—ახალგაზდულ მიმართულებას მთლიანად მხარს უჭერს რეჟისურა და თანახმად მსახიობთა საერთო კრების დადგენილების ირჩევა ახალი გამგეობა.

გამგეობა შედგა არა მსახიობთაგან, რომლის შემადგენლობაში შედიან: თავმჯდომარედ ს. ახვლედიანი. წევრებად: ი. ვარაზაშვილი ი. ბესელიძე, თავმჯდომარის ამხანაგათ. სამსონ ტაროშელიძე, წევრებად ნ. გერგესელი, აბელიშვილი კ. სალირაშვილი (ხაზინადარი) ი. ბესელიძე, ქელიძე და ელიაშვილი.

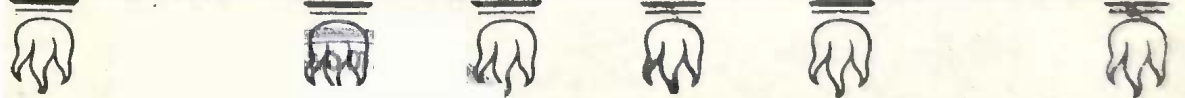
დასის მმართველთა დარკინულს მუშაობა ნორმალურ სვლას აძლევს მუშაობას, მტკიცდება დარღვეული დისციპლინა, ახლდება და ნორმალობის ხასიათს ღებულობს კვლავ დასის მუშაობა და საზოგადოებრივი გამოძახილი პოულობს გასავალს ბეჭვდით-ორგანოებში მოთავსებულ რეცენზიებში.

ამ ხანებში სახალხო თეატრს უსრულდება 30 წელი თავის არსებობისა და გამგეობის მეთაურობით იწყება მხურვალე მუშაობა ამ დღის ზემოთ შეხვედრისათვის.

1923 წელი ეს იქნება საზღვარი ძველის და ახლის შორის, რომელ დღესაც „ახალი“ სახალხო თეატრი „ძველს“ მიუძღვნის დაფნის გვირგვინს დაუღალავ და კეთილ მუშაობისათვის, ზარებიან ჰანგებით შეამკობს მის რვაწლს, ხოლო თვითონ კი ლურჯოვან ფერით აელვარებული გასწევს ახალ გზით, თეატრალურ სიახლის და გაქანებისკენ განახლებულ მელპომენის დაჭიმულ დროშით ხელში ზედ წარწერით: „განახლებული ქართული დრამა“!

პირველი მოღვაწე ქალი სახალხო თეატრის აღორძინების საქმეში
მარია მემური.

ი. გომართელი.

სახალხო დრამატიული დასის ჩეკერტუარი

დღევანდელს თეატრსა და საყდარს შორის თითქოს არაფერი არ არის საერთო; ნამდვილად კი ორივეს ერთნაირი დასაწყისი აქვთ. ორივეს სათავე არის სარწმუნოება.

თეატრი წარმოიშვა წარმართობის დროს; იქ აღიდებდნენ ერთ ერთ ღმერთს.

საყდარი წარმოიშვა შემდეგ და აქაც თაყვანსა სცემენ და აღიდებენ ღმერთს.

როდესაც გავეცნობით ძველი ელლინური თეატრის არხიტექტურას, დავრწმუნდებით, რომ დღევანდელი საყდარი მისი პატარა კოპიაა.

მთელს ბუნებაში გამეფებულია სასიცოცხლო ძალა. სიკვდილი შეუზრალეზლად და შეუჩერებლად ანადგურებს ყოველისფერს, რასაც კი მისი ცელი მიეკარება. მაგრამ ძალა სიცოცხლისა სჩქედს ყველგან და ერთი დაღუბულის ალაგას ის აჩენს ათასს.

მას თან დასდევს ახალგაზრდობა, გატაცება, მხიარულება და ღვინო, როგორც აღმძვრელი, გამომწვევი მხიარულებისა.

ყოველივე ეს ძველი ელლინის შემოქმედებამ ერთად შეაერთა და დაუქვემდებარა ღმერთს დიონისოს.

და აი თეატრი დავდაპირველად იყო საზეიმო წირვა დიონისეს საღიდებლად. ამგვარად ის აღმოცენდა სარწმუნოების ნიადაგზე და მალე გადაიქცა დიდ ეროვნულ და სახელმწიფოებრივ მოვლენად.

ძველი საბერძნეთის საზოგადოებრივი ცხოვრებაში, კულტურა წარმოუდგენელია უთეატროთ. თეატრი მაშინ არა თუ უმწვერვალესად იყო განვითარებული, ერს და ერის მთავრობას კარგადა ჰქონდათ გათვალისწინებული თეატრის უდიდესი საზოგადოებრივი და ეროვნული მნიშვნელობა და თეატრი იყო მთავრობის უდიდესი საზრუნავი. თეატრი იყო უდიდესი სკოლა მოქალაქეთა აღსაზრდელად; ეს სკოლა იყო უაღრესად დემოკრატიული. ამ სკოლაში უნდა მიეღო აღზრდა და მომზადება ყოველ მოქალაქეს. ზოგიერთი თეატრი იტევდა ორმოცი ათასამდე მაყურებელს. შესვლა თავდაპირველად იყო უფასო. შემდეგ დაწესდა მცირეოდენი ფასი თეატრის შესანახად, სამაგიეროდ ყოველ მსურველს შესასვლელ ფასს ხაზინა აძლევდა.

რას ემსახურებოდა მაშინ თეატრი?

საზოგადოების განვითარებას.

ამ მიზანს ახორციელებდენ ტრადიციები, რომლებშიაც ზნეობრივი და საზოგადოებრივი აზრები იყო გატარებული.

მაგრამ საჭირო იყო ერის აღზრდასა და განვითარებასთან ერთად ერის ნერვიული ძალ-ღონის აღდგენა და გაზრდა სანახაობით, მხიარულებით.

ამ მიზანს ახორციელებდენ სხვათა შორის კომედიები და მიმები.

როდესაც შეადარებთ ევროპის თანამედროვე თეატრს თავის უძველეს ელლინურ წინაპარს, რა დიდი განსხვავებაა!

ელლინური თეატრი იყო ეროვნული დაწესებულება. ის აძლევდა გონებრივსა და ზნეობრივ საზრდოს მთელ ერს და რადგანაც ყველგან ერის უმრავლესობას მშრომელი ნაწილი შეადგენს, ამიტომ ელლინური თეატრი ემსახურებოდა მშრომელ ხალხს და წარმოადგენდა უდიდეს სკოლას მშრომელი ხალხისათვის.

ბურჟუაზიულმა წყობილებამ დღევანდელ თეატრს დააჩნია ერთი დიდი შავი ლაქა—ფული.

რაც შეიძლება ბევრი ფულის აღება,—აი ერთი მიზანთაგანი დღევანდელი თეატრისა. ამიტომ ის იძულებულია ემსახუროს მათ, ვის ხელშია ეს ფულია.

თეატრი არის დიდი ეროვნული საქმე. მას აქვს ფართო საზოგადოებრივი მნიშვნელობა. კერძო პირის ხელში ან კერძო საზოგადოებას, ამხანაგობის ხელში ის ძალაუვნებურად გადაიქცევა ფულის მომგებ დაწესებულებად. ამიტომ ის უნდა იყოს მთავრობის ხელში და უზრუნველყოფილი მთავრობისაგან. ეს ძალიან კარგათა ჰქონდათ შეგნებული ძველ ელინებს.

ევროპის თეატრი ასცდა ამ გზას და ამიტომ რა თქმა უნდა, მიუხედავად თავისი დიდი ღირსებისა, მას არა აქვს ის მნიშვნელობა საზოგადოებისა და მთელი ერისათვის, რაცა ჰქონდა თეატრს ძველ საბერძნეთში.

თეატრი უსათუოთ უნდა დაუბრუნდეს ხალხს. მისი მიზანი უნდა იყოს მშრომელი ხალხის აღზრდა, გაწვრთვნა, სულიერად გაჯანსაღება, გადახალისება და მისი სამოქმედო ენერჯის გაზრდა.

თეატრი უნდა აშუქებდეს ყველა იმ საკითხს, რასაც კავშირი აქვს მშრომელი ხალხის წარსულთან, აწმყოსა და მომავალთან.

თეატრი უნდა არკვევდეს მხატვრულ სურათებში ყველა იმ საზოგადოებრივ და ზნეობრივ საკითხებს, რომლებსაც აქვთ მნიშვნელობა მშრომელი ხალხის აღზრდა განვითარების საქმეში.

მშრომელი ხალხი ყოველ დღე ხარჯავს თავის სამუშაო ძალღონეს, რაც მას მარტო ფიზიკურად კი არა სულიერადაც ჰქანცავს. სულს დასვენება, გადახალისება ესაჭიროება ახალი შრომისათვის, დახარჯულ ჯანღონეს კიდევ— ანაზღაურება.

ეს კი უნდა მისცეს მას თეატრმა.

რითი, რა საშუალებით?

სანახაობითა და ესტეტიური მხიარულებით. დღიური შრომისაგან მოქანცული ადამიანი უნდა გამოვიდეს თეატრიდან მარტო გონებრივი საზრდოთი დატვირთული კი არა, არამედ დასვენებული, ხალისიანი და სამუშაო ძალღონით შევსებული. ამისათვის კი საჭიროა საღი მხიარული სიცილი, ხალისიანი, მხიარული განწყობილება სულისა.

წარმოიდგინეთ მშრომელი ადამიანი ზნეობრივ-საზოგადოებრივი აზრებით დატვირთული, მაგრამ მოშვებული, მოდუნებული, უხალისო, უენერგო, ასეთი ადამიანი მიუხედავად თავისი სულიერი ღირსებისა ზშირად უსარგებლო წევრია საზოგადოებისა და ერისათვის.

მეორეს მხრივ ენერგიით სავსე, მაგრამ ზნეობრივ-სოციალური აზროვნებით ღარიბი მშრომელი ადამიანიც დიდ ნაყოფს ვერ მისცემს საზოგადოებასა და ერს.

ერთი მიზანიცა და მეორეც შეერთებული უნდა იყოს სახალხო თეატრში,—მხოლოდ მაშინ მისცემს ის საზოგადოებას მთლიან მშრომელ წევრს.

სწორეთ ასეთი მიზანი ჰქონდა დასახული ქართულ სახალხო დრამატიულ დასს და მიუხედავად მრავალი დაბრკოლებისა ის პირნათლად და თავგანწირვით ემსახურებოდა ამ დიდ ეროვნულ მიზანს თეატრის—გახალხოსნება. მშრომელი ხალხის დაახლოება თეატრთან და მისი ესტეტიური აღზრდა—აი რისთვის იბრძოდა სახალხო დრამატიული დასი ამ ოცდაათი წლის განმავლობაში.

ეს არის მეტად დიდმნიშვნელოვანი საზოგადოებრივი მოღვაწეობა.

უნდა მივიღოთ მხედველობაში, რომ სახალხო დრამატიული დასი მოღვაწეობდა თვითმპყრობელობის დროს. მის კისერზე არა ერთხელ გადუვლია შავრაზმულ რეაქციას, რომელიც წინ ელობებოდა და ყოველგვარი საშვარებით აღრჩობდა ხალხის შეგნებას, გათვითცნობიერებას და განვითარებას.

სახალხო დასი კი ამ დროს მშრომელი ხალხის აღზრდას, განვითარებას და შეგნებულად დარაზმას ემსახურებოდა.

ამიტომ მისი მოღვაწეობა არის არა მარტო საზოგადოებრივი, არამედ სარევოლუციო:

თუ ქართველი მშრომელი ხალხი სარევოლუციო ბრძოლაში მუდამ პირველ რიგებში იდგა, მტკიცედა და გაბედულად მიდიოდა წინ და რევოლუციას შეგნებულად შეეგება, ეს არ ყოფილა შედეგი მარტო პარტიული მოღვაწეობისა,—ამ დიად საქმეში მიუძღვის თავისი წვლილი სახალხო დრამატიულ დასსაც, რომელიც ოცდაათი წლის განმავლობაში ემსახურებოდა მშრომელი ხალხის შეგნებას.

თეატრი თავის მიზანს ანხორციელებს რეპერტუარის საშუალებით.

როგორი იყო სახალხო დრამატიული დასის რეპერტუარი ამ ოცდაათიწლის განმავლობაში?

ეს რეპერტუარი სრულებით შეეფერებოდა იმ მიზანს, რომელსაც უნდა ემსახურებოდეს სახალხო თეატრი.

თეატრი თავის მიზნით საერთაშორისო მოვლენაა, მაგრამ მისი გზა არის ერთად ერთი—ეროვნული.

მიუხედავად იმისა, რომ სოფოკლე დღესაც ყველას ატკბობს, ის, უწინარეს ყოვლისა არის უაღრესად ელლინი და ელლინური ნიადაგის გარეშე ის გაუგებარია და შეუძლებელი.

სახალხო თეატრმა უნდა მისცეს ხალხს ყოველი აზრი და განცდა იმ გაგებით გამოსახვითა და სურათებით, რაც უფრო ახლოს არის ხალხთან. ხალხთან კი უფრო ახლოს არის ყოველივე ეროვნული.

მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ სახალხო თეატრი მარტო ეროვნული შემოქმედების ჩარჩოებში ჩაიჭედოს; ეროვნულიდან ის თანდათანობით უნდა გადადიოდეს საერთაშორისოზე.

სწორეთ ამგვარად მოღვაწეობდა ქართული სახალხო დრამატიული დასი. იმის რეპერტუარში უძთავრესი ადგილი აქვს დათმობილი ეროვნულ შემოქმედებას. აქ სრულად არის მოცემული ჩვენი ძველი და ახალი დრამატურგები.

რაც უნდა სუსტი იყოს ეროვნული შემოქმედება, ის არის გამომხატველი ერის ესტეტიური ენერჯის. თქმულა ჩვენში და ახლაც ამბობენ ხოლმე ჩვენი თანამედროვე მწერლობის ამა თუ იმ დარგის სისუსტეზედ. რა თქმა უნდა, ევროპის რომელიმე ერის მწერლობას ჩვენი დღევანდელი მწერლობა ვერ დაეღარება, მაგრამ ჩვენი მწერლობა და შემოქმედება არის ის, რისი მოცემაც კი შეუძლია ჩვენს ერს დღევანდელს პირობებში.

ერისთავი, ცაგარელი, კლდიაშვილი, რამიშვილი, გედევანიშვილი, შიუკაშვილი, დადიანი, ეკალაძე, ირეთელი, გერგესელი, ნაკაშიძე და სხ. უსათუოდ გამოხატავენ ქართული ესტეტიური ენერჯის შესაძლებლობას, გამოსახავენ ქართულ სინამდვილეს, ქართულ სულს. ქართველ ხალხთან ესენი ახლოს არიან და, რა თქმა უნდა ქართულ სახალხო თეატრში ესენი პირველ რიგში უნდა იყვნენ.

სახალხო დრამატიული დასი სწორეთ ასეც მოქმედებდა და ეროვნულ თეატრს მან მტკიცე საძირკველი ჩაუყარა მშრომელი ხალხის გულში. ბევრ ჩვენგანს შექსპირზე გაუთენებია ლამეები. რა თქმა უნდა, ერისთავი ამისთანასათვის ანბანია და საჭირო აღარ არის. მაგრამ ხალხს ჯერ ეს ანბანი ესაჭიროება, უამისოდ ის შექსპირს ვერ გაიგებს, ვერ ჩასწვდება.

გიორგი ერისთავი არის საძირკველი ქართული თეატრის. იმის პიესებში არ არის არც აზრის სიღრმე, არც ხასიათთა სირთულე, არც დიდი ფსიხოლოგიური ანალიზი, მიუხედავად ყოველივე ამისა მათ აქვთ ერთი დიდი ღირსება: ისინი იძლევიან ქართული ცხოვრების უტყუარ სურათებს. ქართველმა მშრომელმა ხალხმა კი ცოცხალი სურათებით უნდა გაიცნოს როგორც ჩვენი წარსული, ისე აწმყო, რომ უკეთ გაითვალისწინოს ჩვენი მომავალი.

გიორგი ერისთავის კომედიები საყურადღებონი არიან საზოგადოებრივის თვალსაზრისითაც: მიუხედავად იმისა, რომ იმ დროს ჯერ კიდევ ბატონყმობა იყო, წარჩინებული წოდების დაშლის ნიშნები უკვე იყო ჩვენს ცხოვრებაში და „გაყრისა“ და „დავის“ ავტორს ეს არ გამოეპარა.

სუნდუკიანცი ხიდია ქართველ და სომეხ მშრომელთა შორის. ჩვენი მშრომელი ხალხისათვის ის მუდამ ძვირფასი იქნება, როგორც სოლიდარობის მასწავლებელი და იმის „პეპოს“ ჯერ კიდევ დიდხანს ექნება ჩვენი ხალხისათვის აღმზრდელი მნიშვნელობა.

ა. ცაგარელი გაგრძელებაა გ. ერისთავისა. მისი პიესები სურათებია ქართული ცხოვრებიდან ამოღებული.

ერთგვარი დეკადანსი წარჩინებული წოდების ცხოვრებაში მას უფრო მკაფიოთა აქვს ასახული და კომიკური მდგომარეობათა შექმნით, მას ეხერხება გამოწვევა იმ მხიარული, გულიანი სიცილისა, რაც მშრომელი ხალხისათვის აუცილებელ საჭიროებას შეადგენს ნერვიული ენერჯის ასაღვენად.

იმერეთის ყოფა-ცხოვრების საუკეთესო მემატიანე კლდიაშილია:

კლდიაშილი იმერეთის გოგოლია.

კლდიაშილის შემოქმედებას დიდი საზოგადოებრივი მნიშვნელობა აქვს განსაკუთრებით ჩვენი მშრომელი ხალხისათვის.

კლდიაშილსა აქვს გასაოცარი მხატვრული განსჯერეტა-შეგრძნობა მომავალისა. კლდიაშილის შემოქმედება ყავარჯენია მშრომელი ხალხისათვის, მისი სრული გამარჯვების მხატვრული წინასწარმეტყველება.

კლდიაშილსა აქვს განსაკუთრებული იუმორი და ყვეელივე ეს დიდი ღირსებით ამკობს მის პიესებს.

კლდიაშილი და ნინოშილი ერთმანეთის დამატებაა.

კლდიაშილს ეხერხება ცოცხალი სურათების ზედმიწევნით გადმოცემა. მის ნიჟს დიდი დაკვირვება ახასიათებს.

ნინოშილს ეხერხება სინტეზი, საზოგადოება. ნინოშილი ახალი ცხოვრების წინამორბედია, რევოლიუციის მებაირალტრე. დაბლა წოდებრივი ურთიერთობის და ახალი ფორმები საზოგადოებრივი ცხოვრებისა— აი რას გვიჩვენებს მისი შემოქმედება.

სასცენოთ გადაკეთება მისი მოთხრობებისა უსათუოდ შეადგენს ირეთელის ღირსებას და „ქრისტიანე“ და „სოფლის გმირები“ დიდხანს იქნებიან სახალხო სცენაზე.

რამიშილი მეტად ნაყოფიერი და დაკვირვებული დრამატურგია.

რეალიზმი, ცხოვრების სინამდვილის გამოსახვა მისი თვისებაა.

ის მეტად ჩუმი, წყნარი, თავდაბალი მუშაკია, რომელიც უკვირდება კვალ და კვალ მისდევს ცხოვრებას და რასაც ახალს დაინახავს, მხატვრულ სურათებში აყალიბებს.

ცხოვრების ცოდნის გარდა იმის პიესებს აქვთ ზნეობრივ აღმზრდელი მნიშვნელობა.

დამაფიქრებელ სურათებთან ერთად მას ადვილად ეხერხება სასაცილო მდგომარეობათა აკინძვაც, რაც ფრიად საჭიროა განსაკუთრებით სახალხო სცენისათვის.

გადამეტებული არ იქნება, თუ ვიტყვი, რომ რამიშვილი ჩვენი სახალხო სცენის ბურჯია და მის პიესებს: „მეზობლებს“, „დედინაცვალს“, „სტუმარ-მასპინძლობას“, „სალომეს ოჯახს“, „ჭკუა მხიარულს“ და „შეშლილებს“ მუდამ დიდის ყურადღებით ეპყრობა ჩვენი მშრომელი ხალხი.

ჩვენს მშრომელ ხალხს დიდი მონაწილეობა მიუძღვის სარევალუციო მოძრაობასა და ბრძოლაში.

ამ ბრძოლის სურათების გადატანა სცენაზე მეტად საჭირო იყო მშრომელი ხალხისათვის. ეს დიდი საქმე იკისრეს ირეთელმა და ს. გედევანიშვილმა.

პირველის გვიხატავს პარტიულ ბრძოლას, მაგრამ მას აკლია სიღრმე ფსიხოლოგიური ანალიზისა და ზნეობრივი ენერგიის სიძლიერე.

ეს ნაკლი შევსებულია გედევანიშვილის „მსხვერპლსა“ და „გამცემში“. ზნეობრივი სიძლიერე მშრომელი ხალხისა აქ მეტად დიდ შთაბეჭდილებას ახდენს და ხალხისათვის ამ პიესებს დიდი აღმზრდელი მნიშვნელობა აქვთ.

ია ეკალაძე საკმაოდ ცნობილი და დამსახურებული მწერალია.

მხატვრული ზომიერება, ტემპერამენტი და რეალიზმის თვისება.

ამავე თვისებებით დაჯილდოვებულია მისი პიესა № 21+ და მშრომელი ხალხის იდეურად აღზრდის საქმეში ია ეკალაძის პიესას დიდი მნიშვნელობა აქვს.

შიუკაშვილი ერთბაშად, მოულოდნელად გამოცხადდა ჩვენს სცენაზე და ერთის დაკვრით მოიხვეჭა სახელი ნიჭიერი დრამატურგისა.

ცხოვრებისა და ადამიანის სულში ღრმად ჩახედვა—აი რა ახასიათებს შიუკაშვილის შემოქმედებას.

საჭირ-ბოროტო საკითხების გაშუქება. თავისებური შეხედულება, მოუსვენარი სული, შეუჩერებელი ძიება, შიუკაშვილის პიესების თვისებას შეადგენს და საერთოდ შიუკაშვილს დიდი აღმზრდელი მნიშვნელობა აქვს მშრომელი ხალხისათვის.

შალვა დადიანის სასცენო მოღვაწეობა უმთავრესად სახალხოა.

არც ერთი კუთხე არ მოიპოვებია ჩვენი სამშობლოსი ისეთი, რომელიც შალვა დადიანს არ მოეწოდებოდა და სახალხო წარმოდგენები არ გაემართოს.

შალვა დადიანის ლიტერატურული მოღვაწეობაც უმთავრესად სახალხოა იმ მნიშვნელობით, რომ იმის პიესებს მიზნათ უფრო მშრომელი ხალხი ჰყავს დასახული.

ზოგჯერ შეხვედებით შიგ გადაჭარბებულს ტენდენციას, მაგრამ საერთოდ ცხოვრების სინამდვილის ხატვა, კეთილშობილი მისწრაფება, ცხოვ-

რების მოვლენათა შეფასება ზნეობრივის თვალთახედვით და ბუნებრივი იუმორი მისი პიესების ღირსებას შეადგენენ და მშრომელის ხალხის რეპერტუარში მათ დიდხან ეკავებათ საპატაო ალაგი.

გერგესელი სულ ახალგაზრდა მწერალია. მისი ნიჭი მრავალ ფეროვანია, მაგრამ მისი მიდრეკილება უფრო დრამატიული ხელოვნებისაკენ არის.

ცოტა ხანია რაც ის სამწერლო ასპარეზზე გამოვიდა, მაგრამ იმის პიესებს უტყუარი დალი აზის ნიჭიერი და დაკვირვებული მწერლისა.

გერგესელი სულიერი განწყობილებათა მხატვარია.

მას განსაკუთრებით იზიდავს ადამიანის სულის მოძრაობა სხვადასხვა მდგომარეობაში.

ამ მხრივ მისი უკანასკნელი პიესა „დამზრალი წალკოტი“ განსაკუთრებით საყურადღებოა.

ავტორი აქ ჩეხოვს გვაგონებს თავისებური სულიერი განწყობილებებით.

ავტორი ღრმად ჩასწვდა ადამიანის სულს და დაგვანახა რთული სულიერი დრამა მთელი რიგი პერსონაჟებისა.

ავტორი იმდენად გატაცებულია სულის მოძრაობით, რომ მოქმედებას ნაკლებ ყურადღებას აქცევს.

მოქმედების განვითარებაში ავტორი ძუნწია.

რთული მოძრაობა სულისა იშლება მოდუნებულ და სუსტი მოქმედების არეში.

მშრომელ ხალხს კი მოქმედება უყვარს, მოქმედებას ეძებს ის, მოქმედება მისთვის აუცილებელია როგორც ცხოვრებაში ისე სცენაზე.

ამ ნაკლს გერგესელი ადვილად დააღწევს თავს და ჩვენს რეპერტუარს დიდ ნაბიჯს ვაადგმევინებს წინ.

ნინო ნაკაშიძის პიესები კვენესაა კეთილშობილი გულისა. ცხოვრების სიდუხჭირათ და უსამართლობით გამოწვეული.

მშრომელ ხალხისათვის ბევრი დამაფიქრებელი სურათებია შიგ და საგულისხმო აზრი.

რაც შეეხება უცხო დრამატურებს, მათ უნდა მივუდგეთ ისეთივე საზომით, როგორც ეროვნულს. ყოველივე, რაც ხელს შეუწყობს მშრომელი ხალხის განვითარებას, ესტეტიურ აღზრდას და დახარჯული ენერჯის აღდგენას, საჭიროა და სასარგებლო.

სახალხო დრამატიული დასი ამ იცდა ათი წლის განმავლობაში აწვდიდა მშრომელ ხალხს მოლიერს, შილლერს, ჰაუპტმანს, გორკის, ანდრეევს, გრაგოლს, ასტროვსკის, სერვანტესს, იბსენს და სხვ.

ყველა ეს ისეთი სახელებია, რომლებიც შეადგენენ ყოველი სცენის სიამაყესადა მშვენებას. შილლერის „ყაჩაღებს“, მოლიერის „ტარტიუფს“, იბსენის „შტოკმანსა“ და „საზოგადოების დედაბოძნის“ს, გრაგოლის „რევიზორს“ სწორეთ მშრომელი ხალხისათვისა აქვს უაღრესად აღმზრდელი ბიძი მნიშვნელობა.

გიორგი ერისთავი

აქ. ცაგარელი

სუნდუკიანი

ა. ყაზბეგი

ან. ფურცელაძე

ვ. გვინია

დ. კლდიაშვილი

ტ. რამიშვილი

ი. გედევანიშვილი

დრამატურგები, რომელთა პიესები იდგმებოდა სახალხო თეატრში.

მშრომელ ხალხს აწვდის მათი შემოქმედება, თვალს უხელს, აწვდის საზოგადოებრივ იდეებს, უსახავს მალალ იდეალებს და ასწავლის ბრძოლას ამ იდეალებისათვის.

რა თქმა უნდა, შეიძლებოდა უფრო ვრცლად წარმოდგენა უცხოეთის დრამატურებისა, მაგრამ იმ პირობებში, როგორშიაც მიმდინარეობდა ქართული სახალხო დრამატიული დასის მძიმე მოღვაწეობა, მეტის გაკეთება ყოველად შეუძლებელი იყო.

დრამატიული დასი მოკლებული იყო ტექნიკურ და ქონებრივ საშუალებას, თამაშობდენ უმეტესად სცენის მოყვარენი, რომლებიც თავისი კერძო საქმეებითა და სამუშაოთი იყვენ დატვირთული.

დრამატიულ დასს წინ ელობებოდა მრავალი დაბრკოლება; მიუხედავად ამისა ის გატაცებით, თავგანწირულად ემსახურებოდა თავის წმინდა საქმეს და სწამდა, რომ მომავალი მისი იყო.

დიდ ღირსებას ქართული სახალხო დრამატიული დასისას ისიც შეადგენს, რომ მან ეროვნულ შემოქმედებას გაუხსნა ფართო ასპარეზი და არა ერთი და ორი ნიჭი აღმოაჩინა, გაუკაჟა გზა და გაფურჩქნა.

თავისი რეპერტუარით სახალხო დრამატიულმა დასმა მარტო მშრომელი, მდაბიო ხალხის განვითარებასა და ესტეტიურად აღზრდას კი არ შეუწყო ხელი, არამედ ქართული დრამატიული ხელოვნების განვითარებასაც და მანვე მისცა ერთგვარი მიმართულება ქართულ დრამატიულ ხელოვნებას.

შალვა დადიანი.

ქართული დრამა სახალხო სახლში.

ამ საქმეს თავისი საპატიო წარსული აქვს, ლამაზი ისტორია უნგარო თავდადებისა, ნიჭიერი აღსრულებისა და ზოგჯერ მალალი, მხატვრული შემოქმედებისა.

მან თითქო თავისი განკერძოებული რეპერტუარიც შეიმუშავა და აგერ თითქმის 30 წელიწადია მას აწარმოებს.

„მეზობლები“, „რაც გინახავს, ველარ ნახავ“, „მსხვერპლი“, „იმედის დაღუპვა“ და სხვ.

თქვენ იგრძნობთ, რომ ამ რეპერტუარს აქვს თავისი გარკვეული ხაზი. იმავე დროს ამ პიესებს ჰყავს სახალხო სახლში თავისი ნიჭიერი შემსრულებლები, მთელი კადრი მსახიობთა, რომელთაც შესისხლხორცებული აქვთ ასეთი რეპერტუარი.

მე მიყვარს ასეთი ამბავი: რადგან ეს საქმის გამაგრებაა, ეს ერთგვარი მხატვრული შენობის აგებაა, საკუთარი ფიზიონომიის გამოსახვაა.

და სწორედ ამისთვის არის საპატიო სახალხო სახლის ქართული დრამის წარსული. მან შესძლო საკუთარი სახის გამოჩენა.

ეს სახე საჭიროც იყო უთუოდ თავის დროზე.

ჰაერში რევოლიუციის სული—საერთო ცხოვრების მასშტაბით, აუდიტორიაში აჯანყებული გრძნობანი მუშებისა და სცენაზე ხსენებული რეპერტუარი, ტენდენციური და განგებ შერჩეული—საპროტესტო, „ბუნტარი“ შემსრულებელნი თვით, მუშები და ინტელიგენცია—იდეოლოგნი მუშათა განთავისუფლების მომხიბლავი მოძღვრებისა. ყოველ შემთხვევაში არა პროფესიონალი ხელმძღვინელნი და მტვირთველნი საქმისა.

აი მთელი მორგვი წარსულისა.

მორგვი საპატიო მუშტათ მოღერებული.

და ეს მუშტი დგას თეატრის კარებთან.

იქ ვერ შევა როსტანი მაგალითათ, ვერ იბოგინებს სარდუ და ბერნშტეინი, ვერც ჩვენი დავით ერისთავი, ვალ. გუნია და სხვა ასეთი „მეისტორიენი“.

მხოლოდ „ლალატი“ ზოგჯერ, წამლად, დიდის მოკრძალებით და დიდი აწონ-დაწონის შემდეგ.

უსათუოდ თავის სახე ჰქონდა სახალხო სახლის ქართულ დრამას.

მაგრამ აი მოვიდა დიდი რევოლიუცია და ფერი გაუმკრთალა ბევრ რასმეს: სხვათა შორის ხსენებულ რეპერტუარსაც. „ბუნტარი“ აუდიტორია თვით მოექცა ცხოვრების სათავეში. თეატრში სულ სხვა ელემენტმა იწყოს სიარული. ჩინეთის უმოძრაობამ იჩინა თავი და დადგა გადატეხის ხანა..

სახალხო სახლის ქართული დრამა დღესდღეობით გზა-ჯვარედინზე დგას. მის წინ ზღაპრული ბოძი დგას ზედ-წარწერით: „თუ ამ ბოძს გადააცილე, დალუბვა მოგელისო“.

ჩინეთის უმოძრაობამ არ უნდა შეაჩეროს იგი ამ ბოძთან. მას უნდა ეყოს ხალისი, რომ იმავე ზღაპრის სარდალივით ძირიან-ფესვიანათ ამოიღოს ეს ბოძი და წინ წაიმძღვაროს უსაზღვროებისაკენ. „რუბიკონი გადალახული იქმნება“.

ეს არის რა?

ჯერ გარეგნული მხარე: დასი უნდა იყოს ამ სახლში ამიერიდან უსათუოდ პროფესიონალი, ე. ი. თვით დღევანდელი შემადგენლობა უნდა მოცილილი იყოს მარტო ამ საქმისათვის და რალა თქმა უნდა უზრუნველყოფილი.

ამ შემადგენლობას უსათუოდ უნდა შეეხარდოს ახალი ძალები, გაიწვრნან და ამაღლდენ მხატვრულ შემოქმედებამდე.

რეპერტუარი უნდა გაიშალოს და გაღრმავდეს.

ამ სახლშიაც თეატრმა უნდა მოიპოვოს თავისი თავი.

თეატრი უნდა იყვეს. თეატრი—ხალისიანი და მზიური დღევანდელი ევროპიული შეგნებით.

მაშასადამე მრავალფეროვანება უნდა იქმნეს აქაც გამოტანებული..

უწინარეს ყოვლისა უნდა კვლავ გავიხსენოთ იბსენის დევიზი, რომ ხსნა ეროვნულ დრამატურგიაშია. იმავე დროს უნდა ამ თეატრშიაც კარგა

გამაგრდეს დიდი ევროპიული პროექტორი—მოლიერი და შექსპირი—ეს მუდამ ხალისიანი და მზიური ავტორები.

გზა? გზა დრამატურგიას უნდა მივანებოთ, საითაც ის წავა, ჩვენ კი აღარ უნდა ვიქმნეთ კარ-ჩაკეტილნი. ერთი კია, ეს გზა იქმნება ძიებისა, რადგან, როგორც ყველგან, ჩვენი დრამატურგიაც დღეს-დღეობით ძიებაშია.

პირადი მოსაზრება ამ ჟამად და ამ თეატრისათვის მე უფრო რკალურ ხაზებისაკენ მახრევიანებს სასწორს, რადგანაც მე მგონია ჩვენს დრამატურგიას ჯერ სრულიად არ ამოუწურავს სრული შესაძლოება ამ გეზით ქართული ცხოვრებისა, მაგრამ, ვიმეორებ, კარჩაკეტილნი არ უნდა ვიყოთ.

ყველა აქ მოყვანილ მოსაზრებათა განხორციელების ნიშნები უკვე გამოსჩანს ამ სეზონშიაც; ახალი პიესები, ახალი ძალები. მაგრამ ჯერ კიდევ ძალიან ბევრია გასაკეთებელი და მიმდინარე სეზონმა თუ თავისი მნიშვნელოვანი, მაგრამ მაინც პატარა მისია—საქმის თავის მობმისა, შეასრულა ისიც დიდი გამარჯვება იქმნება. საქმე მომავალია. და ესეც უნდა ითქვას აქ განზრახულ საქმიანობას რამდენიმე სეზონი უნდა კალაპოტში ჩასადგომათ. მის განმტკიცებას დიდი გარჯა, დიდი ენერჯია, ნიჭი და ნივთიერი ღონე უნდა.

ეს უკანასკნელი უნდა გამოიძებნოს. მთავრობამ ამ თეატრსაც დიდი ყურადღება უნდა მიაქციოს. მუშების და საერთოდ ხალხის მიერ შექმნილი საქმე, როდესაც თვით ხალხი განაგებს თავის თავს, არასოდეს არ უნდა ჩააყენოს მეორე რიგში და მისი მძლავრი ხელი უნდა მიაშველოს ახალ გზაზე მლკიცე ნაბიჯის გადასადგმელად.

ამ მცირე მოხაზულში რაც თქმულია თუ თანდათანობით, ურყევის გულ-მოდგინეობით გაკეთდება, მაშინ სახალხო სახლის ქართული დრამაც ავა იმ სიმაღლეზე, რომლის ღირსი ის უთუოდ არის და რომლის შეძლებაც მას აუცილებლათ მოეპოვება.

ტ. რამიშვილი.

ჩ ე მ ი მ ო ზ ო ნ ე ბ ა

ვინაიდან სცენაზე მოღვაწეობის უზომო სურვილი მქონდა, ერთმა კარგმა ნაცნობმა წამიყვანა 1900 წელს ავჭალის აუდიტორიაში, სადაც გავიცანი აწ განსვენებული მარიამ დემურიასი, რეჟისორი კოტე შათირაშვილი, ერემია გულისაშვილი და სხვანი.

როდესაც გაიგეს ჩემი მისვლის მიზანი ძლიერ ესიამოვნათ. „როლი-ობოლის“ რეპეტიციებს გადიოდნენ. კ. შათირაშვილმა პიკარის როლი ჩამაბარა. მეც სიხარულით ავიღე როლი და მეორე დღიდან უკვე შევვები საქმეში. მაგრამ ორმა-სამმა რეპეტიციამ ნათელჰყო ჩემი ამ დარგში ვუარ-

გისობა და ჩემი თხოვნისამებრ კოტემ გამანთავისუფლა ამ ტანჯვისაგან და როლი გადასცა მსახიობ შაქრო საფაროვს.

ეს იყო და ეს. მას მერე მსახიობობა ფიქრათაც არ მომსვლია, გადავიკარგე და დროებით მივეფარე იმათ თვალთავან.

1901 წელს დავიწყე თანამშრომლობა გაზეთ „ივერიაში“ საცა დაიბეჭდა ჩემი ახალი მოთხრობა. 1904 წელს დავამთავრე პიესა „მეზობლები“, რომელიც იმავე წლის შემოდგომაზე მგონი სექტემბერში ფელეტონებათ დაიბეჭდა იმავე გაზეთში. დიდი თეატრის მაშინდელმა მესვეურებმა პიესა უყოყმანოთ შეიტანეს რეპერტუარში.

ჩემს პირველ დრამატიულ ნაწარმოებს იშვიათი თანაგრძობით შეხვდა ჩვენი სიამაყე—არტისტი ვასო აბაშიძე, რომელმაც თავს იღვა პიესის დადგმა.

მალე ცენზურშიაც გაატარა. თითქმის ყველაფერი მზად იყო, მაგრამ იქ გამეფებულ უკუღმართობის გამო ძვირფასი ვასოს გეგმები ჩაიშალა და პიესა არ დადგმულა. 1905 წელს გაზაფხულზე და იმავე წლის შემოდგომაზე „მეზობლები დაიდგა ცნობილ მსახიობ დრამატურგის ვალიკო გუნიას პროტექციით ორ დიდ თეატრში სახაზინოში და არტისტიულში. ის იყო და ეს, მის მერე არც ერთი ჩემი პიესა (გარდა „საბედისწერო დამბაჩისა“ რომელიც რაღაც მარცხათ წარმოადგინეს თავად-აზნ. თეატრში) არ გაიკარეს. 1905 წლის შემოდგომაზე „მეზობლებით“ სეზონი გახსნეს სახალხო რკინის გზის თეატრში და მას მერე როგორც „მეზობლები“ ისე სხვებიც მათი რეპერტუარიდან არ ამოშლილა, რითაც გადაიქცა სახალხო სახლი ჩემ მშობლიურ ბუდეთ—და სამლოცველოდ. ის გულწრფელი თანაგრძნობა, რომლითაც შემხვდნენ იქ დაუფიწყარია ჩემთვის და კუბოს კარამდე მიყოფა ნუგეშათ ღ სიხარულათ. ერთი სიტყვით მეც ისე ფართოთ გამიღეს კარები, ისე ვით ამ ჟამად ახალგაზრდა მწერალს ნ. გერგესელს. და თუ ეხლა რაიმე ღირებულებას წარმოვადგენ როგორც დრამატურგი ეს შედეგია საყვარელ სახალხოელთა ჩემდამი თბილი მოპყრობის. დიდათ ვარ, დიდათ დავალებული, რომელი ერთი ჩამოვთვალო, არტისტები თუ რეჟისორნი. რა დამავიწყებს სახალხო სახლის მშვენებას უნიჭიერეს ნიკო გლცირიძეს, ჩემი „გრუშნევსკის“ და სხვა მრავალ ტიპთა სამაგალითოთ გამსახიერებულს, ან სოსო რომანიშვილს, მიხეილ ჭიაურელს, კ. ხასანაშვილს, ვ. ნინიძეს, ალ. მეტრაველს და სხვ. რა დამავიწყებს რეჟისორთა კოტე შათირიშვილს ალიოშა წუწუნავას—და შალვა დადიანს. თუ ესენი არ მყოლოდენ ვინ დამიდგამდა „მეზობლებს“, „საბედისწერო დამბაჩას“, სტუმარ-მასპინძლობას“, „ჭკუა მხიარულს“ და სხვა. მიუხედავათ იმისა რომ სახალხოელთა ღვაწლი მეტად დიდათ მშრომელი ხალხის მიმართ, მაინც არ შემიძლია არ ავღნიშნო დეფექტები, რომელიც ზოგჯერ მხატრულ მხარებს ძლიერ ხელს უშლიდა. ამის თავიდან ასაცილებლად ჩემის ღრმა რწმენით საჭიროა მომავალში მაინც დასის შემადგენლობა და მისი მუშაობა მკვიდრ ნიადაგზე დადგას და შეიქნეს პროფესიონალური მსახიობთა დასი. კარგი

რეჟისორით და რეპერტუარით. ხელოვნება ქვეყნად ერთია. ნაწარმოებში უწინარეს ყოვლისა უნდა ვეძებდეთ ხელოვნებას და როცა მას აღმოვაჩინოთ, მაშინ იგი ერთნაირად მისაღებია რობორც აკადემიური თეატრისათვის, ისე სახალხო სცენისათვისაც. ჩემი გულწრფელი სურვილია, სახალხო სახლი გადაიქცეს მეორე აკადემიურ თეატრათ.

6. გერგესელი.

უღელტეხილზე.

ქართველი ერის სულის ენერგია მუდამ მოძრავი—დაუდგრომელია. არც ერთი წუთი მისი მოღუნებისა.

მისი შემომქმედი ბუნება მსრბოლავი სტიქიურობის სახეობაა.

ხასიათები: სიმკვირცხლე, სინაზე. მზეზე ცელქაობა. სიყვარული, და აფთარი სიძულვილიც. და სხვა მრავალი.

კაცობრიობის უსაზღვრო სივრცეში ბევრი პალიასტომის ტბებია, და მის დამშრალ გულზე ხავს მოკიდებული ლოდები, გადაცრეცილი წარწერებით—სიმბოლოები მრავალ პაწია ერთა-გარდაცვალებისა.

კანონები: შერჩევის, შეგულების, ბრძოლა არსებობისთვის, მარტო ორგანიულობას არ ახასიათებს. უსაზღვრო კოსმოსის გულის სიღრმეში სადაც დაუდგრომელი და შეუწყვეტელი ქარტეხილებია, მეორდება კანონები, რასათა სახეობის შენარჩუნების, შერჩევა—შეგუებანი და დალუპვა,—გადა-რჩენისა.

და ასეთი ჭიდილის ორონში, ამაყად და მკვიდრად დგას საქართველოს რასიულობის ცოცხილი ქანდაკი.

მის მარადიულ ყოფნის კრისტალზე მიმოქრიან მსუბუქი ატომები, მაგრამ კრისტალი იგი, ვერ იტანს აღრევას, ის თავისებური სახეობისაა მისი ფენიური წყობა თვით არის წარმტაცი მოზაიკა—ორიგინალობაში შლილი.

ყოველი მოვლენა, რომელიც ქმნის მოძრაობას, სახავს და აყალიბებს სიახლეს, დაწყება ამისა მომდინარეობს სიღრმიდან, საძირკვლებიდან.

ჩვენ არ ვიცით ზედაპირობა, და ვაი მათ ვინც წუთით იზეიმებს ანარეკლით.

ღიახ, ძირითადობით, და მერე მრავალფეროვნება შატკობელი.

ხალხის ნებისყოფა, მისით შენება—აი, გამძლეობა და საღ სისხლიანი ძარღვი ჩვენი კულტურისა.

და ეს არის ღიაღობა უჩველო, რომ „შერჩევა—შეგუებამ“ ვერ შეგვიქანა სიმკვიდრე.

და ამ სიმკვიდრის კრისტალში ბუნებრივ შედეგებით, ორიგინალობით სდგას სახალხო თეატრი.

მე ვსთქვი: უღელტეხილი.

გამართლება: 30 წლის ჩამოქნილი სახე, და მიჯნის იქით ახალის დასაწყისი.

ვიცი რომ ჩვენი გრძნობა გაფაქიზდა, გასათუთდა და თუ ესეთ-თიურად გაგების მეთოდითა ყალბი იქნება, მაშინ შეიძლება ოცდა ათი წლის საერთო ეტაპთა სერიებში მრავალი გამოხედვა ფერმკრთალად გვეჩვენოს.

მაგრამ არის საზომი: საერთო გამოხედვა.

და აქ, ქართული სახალხო თეატრი ნათელ სიამაყით სდგას.

ეს თეატრი ოცდა ათი წლის სარბიელზე უმთავრეს სამს რეზონს ქმნიდა.

შემდეგი: ენა. წინსვლის სული, და როგორც ხელის შემწყობი ფაქტორი საერთო ქართულ სათეატრო ხელოვნების აღორძინებისა.

ასეთის განსაზღვრებში მრავალი დეტალებია, და თუ ზოგჯერ იყო უსიმეტრიობა ეს უმნიშვნელოა.

ითქმება: იშვა სიტყვა და საქმე მისაღები და ღირსეული.

მაგრამ კიდევ: რაც არსებობდა და ეხლაც არსებობს უნდა იქნეს მუდამ დასაყრდნობი საუკეთესო მერმისისა.

და სახალხო თეატრს უცილოდ უღიმის მერმისი. მას ამის უფლება აქვს ისტორიულად და ამის გარკვეულობა უნდა შექმნას დღეს, წარსულის დღესასწაულის უღელტეხილზე.

სახალხო თეატრის მომქმედი სახეები მომავალში უნდა გაიხვეწოს, ჩამოიქნას, დაღამაზდეს.

მის წინ სდგას პრობლემა: ახალი სიცოცხლე.

დარჩება ტრადიციად: მუდამ ყოფნა იდეური.

ეს მცნება სახალხო სახლის კარებზე არ წაიშლება.

ქართულ ხელოვნებაში დღეს ბევრი პრობლემები ამოიწვერენ.

ჯადოქრობა სტილიზაციისა. მრავალ ინტუიციას გადახრის და ვინ უწყს ბრანდესის თქმით: უსისხლო არტერიები შეგვრჩეს, მიუხედავად იმისა, რომ იქნება ძახილი „პოეზია“.

სახალხო სახლის ქართული დრამა ვერ ივლის მოლიპული გზით, ის, როგორც წარსულში, ისე მომავალშიც იქნება პირმშო თავის ეპოქათა სულისა.

მუდამ მრწამსად: იდეა, სალი იდეოლოგია, და ასეთ შინაარსისთვის ლამაზი სამკაულები.

და ეს სამკაულები 30 წლის განმავლობაში სახალხო თეატრმა გაცვითა.

საჭიროა ახალი.

განსახიერება განახლებული პათოსებით, — მოუღალავი ტემპერამენტით.

განჭვრეტით, დაუძალებელი ღვთიური მადლით ასახვა ერის შინაგან მოძრაობის. სრულქმნა და ხორცმსხმული ტიპიურობა — აი გზა ქართულ დრამატურგიის.

სიტყვის მაგიით წვა, სტილიური განსახება, ტიპთა განცდით ატირება და გაცილება აუდიტორიისა,—აი ვალი მსახიობისა.

მხატრული ფერადები, ლამაზი სურათები,—მოქმედებათა არიისა,—აი ვალი რეჟისურისა.

და აქ ბუნებრივად იშვის სიყვარული თეატრისადმი აუდიტორიისა.

ცხოვრება ხალხის სულში, შემოქმედება მისი სევდა-სიხარულით—აი ჭეშმარიტება და სისწორე ხელოვნებისა.

აქ არის გამარჯვება ყოველ მხრივი.

და ეს იქნება ჩვენი თეატრის მეორე დიდი ხანა, და მის შესაქმნელად საჭიროა რწმენა ფოლადოვანი, სიყვარული ვნებით გამთბარი.

ელა ანდრონიკაშვილი.

ავჭალის აუდიტორია

(მოგონება)

პირველად 1899 წ. ავჭალის აუდიტორიაში განსვენებულმა მარიამ დემურამ გამომიყვანა, რომელთანაც ვცხოვრობდი. ჩვენი მახლობელი იყო და ჩემს დასთან დიდი მეგობრობა ჰქონდა. ნატო გაბუნიას მონაწილეობით რალაც საბავშვო პიესა იდგმებოდა, გლეხის დედაკაცის როლი მათამაშეს და ნატომ დიდი ქება შემასხა—მაშო, შენმა გაზღამ ამ ქალს ნიჭი აქვს, ჩვენებურს პიესებში ითამაშოსო“. აქედგან დაწყებული, სწორედ დიდი სიამოვნებით ვიღებდი მონაწილეობას.

ჩვენ ყველა იქ მომუშავენი რალაც იდეალური გატაცებით ვემსახურებოდით. მე და განსვენებული თამრო ჭუჩუკაშვილი ვიყავით ძლიერ დაახლოვებული და მახსოვს როგორ საოცნებოდ გვეხატებოდა ხალხისთვის მუშაობა.

მიუხედავად იმისა, რომ ყველა ხელმოკლეობას განიცდიდა, მაინც სულით და გულით მიეშურებოდა მასაც შეეტანა თავისი წვლილი.

ჩვენი დიდი თანხა მახსოვს მაშინ 23 მანეთი იყო ხოლმე. ასეთი შემოსავალი დიდი ბედნიერება იყო, ვიტყოდით: „დიდი შემოსავალიაო“. გამბედაობაც დიდი გვჭირდებოდა მახსოვს, ილია ჭავჭავაძის სალამო გავმართეთ ნიკო ლომაურს უნდა წაეკითხა ლექცია დარბაზი ხალხით გაჭედულია, მაგრამ არა ჩვეულებრივი მოძრაობაა. ავწიეთ ფარდა. ილიას სურათი გამოჩნდა. ჩვენ გარშემო შემოხვეულნი გაიძაოდენ—„აბა თუ, ბიჭები ხართ, დაიწყეთ!.. არ გვინდა!.. ძირს, ძირს!“ და ატყდა საშინელი ჟრიაბული არ ვიცი მგონი ლასხიშვილი იყო თუ ზურაბიშვილი, იმათ რომ დასამშვიდებელი სიტყვა არ ეთქვათ, თავსში გვესროდნენ რასმეს.

და აი, ასე ბრძოლით გაჭირვებით, წვიმაში და ქარიშხალში ფეხით დავიარებოდით—მაგ. მე პირადათ რუსთაველის პროსპ. ნაძალადევს, რკინის გზის თეატრში, ავლაბარში და ხან ორთაჭალაში.

ჩვენი საპირფარეშო სველი და დაობებული კედლებისგან შესდგებოდა.

მაინც რამდენი ნეტარებაა ჩაქსოვილი, ამ პირველ ნაბიჯებში, პირველ-გათვითცნობიერების გზაზე სვლაში!..

ეს ჩემთვის დაუვიწყარია.

ექვსე წელიწადი ვმუშაობდი ავჭალის აუდიტორიაში, ვასრულებდი მოხუცის როლებს.

იქიდან ქუთაისს მიმიწვიეს და მას შემდეგ კი დიდ სცენაზე ვასრულებდი—მოზარდ და ახალგაზრდა კომიკურ—დრამატული როლებს.

დღეს სახალხო სახლს ხელოვნების დროშა დიდ სიმალლეზე უჭირავს, იმედია უფრო ფართე ნაბიჯებით წავა წინ და არ დაივიწყებს თავის კარიბჭეზე ოქროს ასოებით აღბეჭდავს ავჭალის აუდიტორიას და იქ თავდადებულ მუშაკთ.

გ. გარსიაშვილი.

პ რ ო ზ ი ლ უ ი

(30 გაზაფხულისთვის)

გველის წივილი... სიბნელე... ქარი
კრემლები... დენა ნიაღვარების—
მუნჯი ქანება... მგზავრობა ჩქარი...
ავი ძახილი ათასგვარების...

მოციქულობა ტრიბუნის ღმერთის:

ჩამონგრეული ქოხის ჩონჩხები—

ზღვაში დალუპვა გემი „იმედის“,

ლოთი „ქრისტიანე“ს ხორცის ძონძები...

და ოცდაათი გაზაფხულისთვის—

სალომეიას ვნების ფრაგმენტი:

ოჰ! „მე გაკოცებ იოქანაან!“—

აქ თუ ვიხილე ლედი მაკბეტი...

ნინო ნაკაშიძე.

შ. ლაღიანი.

ვ. შალიკაიშვილი.

ნ. შიუკაშვილი

ო. გომართელი.

პ. პირეთელი.

ია. ეკალაძე.

ო. ჭანტურიშვილი

ნ. გერგესელი.

დრამატურგები, რომეთა პიესები იდგმებოდა სახალხო თეატრში.

გრ. საქარიქელელი

სახალხო თეატრი.

სახალხო სახლის ისტორია იმ ზომ მდიდარი და შინაარსიანია, რომ მისი ჩამოთვლა მეტად ძნელია პატარა და ნაჩქარებათ დაწერილ წერილში.

ჩვენ მხოლოდ ზოგადათ ავლნიშნავთ და ვიტყვით, რომ სახალხო სახლს მაშინ ჩაეყარა საძირკველი, როცა ფართო მასისათვის თეატრი აკრძალულ ხილათ იყო აღიარებული; ეს ის დრო იყო, როცა ბიუროკრატის თეატრი და საერთოდ ხელოვნება თავის საკუთარ გეგემონიათ მი-აჩნდა; ის ღრმად დარწმუნებული იყო, რომ თეატრი, ეს მეცნიერების და კულტურის წმინდა ტაძარი მშრომელი ხალხისთვის სრულიად ზედმეტი ბარგი იყო; ეს ის დრო იყო, როცა ჩოხა—ახალუხიანებს და საერთოდ ყარაჩოღელებს სახაზინო თეატრში არ უშვებდენ; (მახსოვს ერთხელ როგორ გამოაბუზურეს სახაზინო თეატრიდან „უგალუსტუკო“ ბლუზაში ჩაცმული ნუშა).

სწორედ ასეთ დროს მოევლინა სახალხო სახლი მალამოთ ტფილისის მშრომელ ხალხს.

თვითონ სახელწოდება—სახალხო მოწმობს, რომ აქ ფართო მასას უნდა ჰქონოდა თავისი სულიერი საზრდოს სავანე, და შეიძლება თამამად ითქვას, რომ სახალხო სახლმა გაამართლა თავისი დანიშნულება: 30 წლის განმავლობაში მის კედლებში მართლაც ხალხური სული ტრიალებდა; მან შეასრულა არა თუ მარტო თეატრის დანიშნულება არამედ სკოლისაც, რადგანაც მას ჰქონდა ერთგვარი აღმზრდელობითი ზეგავლენა ტფილისის მუშათა კლასზე; ამ ხნის განმავლობაში მისი აუდიტორიისათვის სახალხო სახლი წარმოადგენდა სუფთა სარკეს, რომლის საშუალებითაც გაეცნო მუშათა კლასი ისეთ მახინჯ სახეებს, რომელთა „საქმენი საგმირონი“ ყოველ დღიურ ცხოვრებას უწამლავდა მას; აქვე გაეცვენ ისინი ამ მახინჯ „გმირების“ წინააღმდეგ მებრძოლ ძალებს, ჩვენი ისტორიულ მოღვაწეთა ეროვნულ სულისკვეთებას..!

დიახ, შეიძლება თამამად ითქვას, რომ სახალხო თეატრს დიდი ღვაწლი მიუძღვის ტფილისის მუშათა კლასის რევოლიუციონურ მოძრაობაში და ეროვნულ შემეცნების განვითარებაში, ჯა სახალხო სახლის არსებობის 30-წლის თავზე არ შეიძლება არ გავიხსენოთ ყოველივე ეს და არ უთხრათ ამ სახლის მოღვაწეთ:

— მადლობა, დიდი მადლობა, ეროვნული გრძნობით და რევოლიუციონური აღმაფრენით აღსავსე მადლობა იმ თავდადებულ და უანგარო მოღვაწეობისათვის, რომელიც თქვენ მიგიძღვის ტფილისის მუშათა კლასის განვითარების საქმეში..—განაგრძეთ კვლავ ეკლიანი გზით სიარული, მომავალშიაც ხელი შეუწყეთ სახალხო სახლის ეროვნულ ნიადაგის განმტკიცებას, რადგანაც დღესაც ბურჟუაზი არის მოცილი ჩვენი ეროვნულ ცხოვრება...

მაგრამ მარტო ამ მხრივ არ განიზომება სახალხო სახლის დიადი სამსახური: აქ აღიზარდნენ, გაიფურჩქნენ, გაიწვრთვნენ ბევრი ჩვენი საუკეთესო მსახიობნი; განსაკუთრებით ამ მხრივ, უკანასკნელ დროს უფრო ნაყოფიერება ეტყობა სახალხო სახლს ამის საუკეთესო დამამტკიცებელია აკ. ხორავას დიდი წინმსვლელობა, გერგესელი, რომელმაც თავის ნიჭიერათ დაწერილ პიესებით საგრძნობლად ამოავსო ჩვენი დრამატურგიის ნაკლი.

დღევანდელი სახალხო დასის ენერგიული და კეთილშობილური მუშაობა თავდებია იმისი, რომ ბოლომდე დაცულ იქნება სახალხო სახლის ტრადიცია და ისტორიული ღვაწლი, საჭიროა მხოლოდ ერთსულოვნური შეთანხმებული და ჰარმონიული მუშაობა და ამ დიად სადღესასწაულო დღეს ჩვენ უსურვებთ სახალხო სახლს, მის დასს წარმატებას და კვლავ ნაყოფიერ მუშაობას ჩვენი ეროვნული თეატრის და ხელოვნების ასაყვავებლად და საკეთილდღეოდ.

ი. იმედაშვილი.

ხალხური თეატრი

განგებ ვხმარობ ასეთ გამოთქმას:

ხალხური და არა სახალხო.

ასეთ თეატრს ოცდა ათის წლის პირველ საფეხურზე ჩაეყარა საძირკველი ჩვენში, თვით ხალხისაგან, ხალხური მისწრაფებით, ხალხური ხელოვნებით, ხალხური შეგნებით.

*
*
*

ყოველმხრივ კარჩაკეტილმა ქართველის სულიერმა მისწრაფებამ გასულ საუკუნებში განსაკუთრებით ქართულ თეატრში ნახა გამოსავალი.

მშობლიური სიტყვა, მშობლიური ძარღვი საკუთარი გულის თქმა, საზოგადოებრივი მრწამსი, შევნიერებისა და სიყვარულის ღვთაების ჩოგანი უმთავრესად ქართული მეღპომენის ტაძარში გამოინაქვთა.

დიდი, და ფასდაუდებელი სამსახური გაუწია ქართველმა თეატრმა ჩვენის ქვეყნის ეროვნულ—საზოგადოებრივ გათვითცნობიერებას.

დაბალი და მაღალი წოდება ურთიერთისგან გამიჯნული იყო. ხალხოსანთა ხმა გამოძახილს ვერ ჰპოვებდა, ხმა ზოგიერთ ინტელიგენციის კეთილი სურვილი საკუთარ კაბინეტის ზღურბლ ვერ სცილდებოდა.

და ამ გულციობით მოცულ ხანაში, მწერლობაზე უფრო მაღლა წინსვლის კანდელი ქართლ თეატრს ეჭირა.

და ამ თეატრმა მაინც ხალხის გულში მეორედ შობის ნივთიერი ცეცხლის ნაპერწკალი გადისროლა.

ტფილისის უბნებში შესდგა პატარ-პატარა ჯგუფები შინაურ წარმოდგენები გასამართვად.

ერთი ასეთი ამხანაგობა შევადგინეთ, ჩვენც—სახელოსნო სკოლის მოწაფე, მუშა-ხელოსნებმა. ამ ამხანაგობამ თვის საქმიანობას უფრო იდეური მხარე მიცა განსაკუთრებით მას შემდეგ, როცა ხელში ჩაიგდო ავჭალის ქუჩაზე ხორველობის დროს (1892 წელს) აშენებული საჩაიე აუდიტორია. სცენა მოაწყო და 1863 წ. ხალხური პიესით („რაც გინახავს—ველარ ნახავ“) უფასო წარმოდგენას დასდგმით. შემდეგ შაურიანი.

წრემ თავისი ბეჯითი მუშაობით დემოკრატიულ ინტელიგენციის-ყურადღება მიიპყრო. ზოგიერთი მათგანი მუშა-ხელოსანთა წრეს შეუერთდა, მასთან დაიწყო მუშაობა.

მუშა-ხელოსნები და ინტელიგენტები თანდისტან ურთიერთს ექსოვებოდნენ.

ავჭალის ქუჩის აუდიტორიაში მკვიდრი ნიადაგი ჩაეყარა ხალხურ წარმოდგენებს. მუშები და ინტელიგენტები ურთიერთს ეჯიბრებოდნენ პატიოსანი შრომით ხალხის სასიკეთოდ. აქ შემუშავდა განსაკუთრებული სახეგვარი ხალხური მსახიობ-მოღვაწისა.

მაგონდება, სხვათა შორის, ერთი ამბავი.

ნაძალადევი გრ. ჩარკვიანის თაოსნობით საზაფხულო სცენა გაიმართა. წარმოდგენის გასამართავად ჩვენ მიგვიწვია. წარმოდგენის დროს, ჯახანი შემომესმა. გავიხედე—ფიცრის მესერი გადაენგრივნა ხალხს. გადანგრეულ მესერზე გრ. ჩარკვიანი იდგა, გარს ხალხი შემოხვეოდა მუშტებით უცებ გადავხტი, გრ. ჩარკვიანს ავეფარე. რამდენიმე მუშტი და ველური გამოხედვა დამეისრა. გააფთრებული ხალხი თვალებიდან ცეცხლს აკვესებდა.

—შენ ეკლესიის აშენებას შეგვპირდი, თუ გასარყენელ სახლისას... და სწვდენ. ჩავერიე:

—ძმებო, ესეც ახალი დროის ეკლესიაა, ვისაც არ უნდა—ნუ მოვა... ჩვენ ხომ ძმები, თქვენი შვილები...

და რა ვიცი, რა ვსთქვი. ჩაერივნენ სხვებიც. როგორც იყო, აქოთ-ქოთებულ ხალხი დამშვიდდა

წარმოდგენის შემდეგ კმაყოფილებით დაიშალნენ:

—კარგი ყოფილა („და-ძმა“ მიდიოდა), მაგრამ მაინც უეკლესიობა არ გვარგებს.

ეს იყო ამ 25 წლის წინად.

რა რიგ გაიზარდა ჩვენი ხალხი!

და ეს ჰქმნა ხალხურმა თეატრმა.

* * *

ჩვენმა ქართულმა თეატრმა, თუ ქართული შემეცნება გააძლიერა, უროვნულ თვითვნაობის დროშა ააფრიალა, ხალხურმა თეატრმა ჩვენი მდაბიო ხალხის თავისთავის ცნობას, გააღამიანებას მუჯღუგუნე ჰკრა. აქ,

ემ წმინდა ტაძარში იკრეფდა თავს საქართველოს ყოველი კუთხის შვილები
წალი და კაცი, დიდი და პატარა, ისე რომელიც, გულითაც რომ სდომო-
და, დიდ თეატრს ვერ იხილავდა.

და, აი, ამ შესვენების დროს მასაში იღვიძებდა ერთი აზრი, ერთი რწმე-
ნა—სული კეთილი, ადამიანური გრძნობა, დაბლა მხოხავ სულიერიდან ზე-
კაცდებოდა, მაღლდებოდა, აქ გაისმოდა ძლიერი ზარი ეროვნულ ხალ-
ხალხოსნურ მთლიანობისა, სიყვარულისა...

ეს იყო ხალხური თეატრი.

იქნება ზოგჯერ წარმოდგენები ვერ იყო ისე ხელოვნურად დადგმუ-
ლი, მაგრამ იგი იყო ყოველთვის ხალხური, ხალხის შვილთაგან შექმნილი,
ხალხურის სახეებით ამეტყველებული, უმაღლესი სიყვარულით გამთბარი...

ეს იყო, რომ ხალხს ახალი ცხოვრებისაკენ მისწრაფების გზას უშუ-
ქებდა.

დღევანდელი იუბილე სახალხო თეატრის არსებობის 30 წლის შე-
სრულებისა იმავე დროს იუბილეა თვით ჩვენი ხალხის გაზრდა თვითცნო-
ბიერებისა.

30 წლის წინად ავჭალის აუდიტორიაში აგიზმიაზებული ცეცხლი
თანდათან გაძლიერდა, იგი გადვიდა ზუბალაშვილის სახელობის სახალხო
სახლში, ნაძალადეგში, ავლაბარში, ვერაზე და სხ.

მართალია, სახალხო თეატრის ასპარეზი ასე გაფართოვდა, მაგრამ იგი
ჯერ კიდევ სავსებით ვერ არის ხალხური.

ყველაზე უფრო მეტად ხალხური თეატრი ვერ იტანს სიყალბეს, მეტ-
ხორცს.

ამიტომაც ხალხური თეატრში მუდამ ადგილი უნდა ჰქონდეს მაღალ-
ხელოვნურ სახიობას, ხალხის ყოფა-ცხოვრების დასურათ ხატებასა და ხე-
ლოვნურ ჩარჩოებში ჩამოყალიბებულ, საკაცობრიო-საზოგადოებრივ მიზნი-
საკენ მისწრაფებას.

და ვისაც გულწრფელად უყვარს და სწამს ხალხური თეატრი, ისეთი
პირობები უნდა შექმნას, რომ ხალხის ყოველი მაღალ ნიჭიერი შვილი აქა-
ჰპოვებდეს თავისი განვითარების სახსარს, აქ ეწაფებოდეს ხალხი უკვდა-
ვების წყაროს—წმინდა ხელოვნებას!

შალვა გომართელი.

ქველი ლეგენდა

(სახალხო სახლის 30 წლის იუბილე).

სიძლიერის სიმბოლომ ამირანმა დიდი გაჭირვებით დააღწია თავი
წარმართთა ბრბოს.

ღამით დასტოვა მათი ქვეყანა და გაემართა აღმოსავლეთისკენ...

სიმშლიისაგან ღონე მიხდილს გზაში ესიზმრა: რომ წასულიყო გზა უხვევლად, პირდაპირ.

გამამხნევებულს სიზმრის ნახვით ღონე შეემატდა... და უსვენებლივ გადიარა მთები მრავალი...

ერთ ზღვის ნაპირას გადასწყვიტა მუდმივ იქ ყოფა...

უდაბნოს გავდა ის ქვეყანა და თვით ზღვის პირიც...

ხალხი ნახევრად ველურები ერთმანეთს ჭამდენ...

და ამირანის დანახვაზე ცას დაეწივნენ, რომ ღმერთმა ზეცით მოუვლინა მსუქანი ლუკმა...

მაგრამ ძლიერი ამირანი ვით ვეფხვი მათში, თავისი რკინის მუსკულებით ისე გაცოფდა, რომ ველურების სამფლობელო მის ფერხთ დაეცა...

შეიქნა მეფედ ამირანი ახალი ქვეყნის...

და ველურებში შეიტანა წესიერება...

პატარა მხარე მოკლე დროში ბაღად აქცია... შექმნა ცხოვრება, სიყვარული და გამტანობა... მაგრამ...

მეზობლად მოთარეშე ურდოთა გროვამ, კეკლუცად მორთულ სახელმწიფოს შურით შეხედა...

და...

შავ-ბნელ ღამეს ამირანი კლდეზე მიაბეს...

მორთული კუთხე დაანგრის, გააცამტვერეს...

დრო გადიოდა ურდოები აქცევდენ მხარეს...

სისხლით მორწყულს და ოფლით მოწყობილს...

ალარსად სჩანდა თავდადებით მისი დამცველი, ხშირად შვილები აწამებდენ საკუთარ გამწდელს...

და ამირანი ისე მაგრად მიჯაჭვეს მტრებმა რომ დაბრუნება აღარავის ეგონა მისი...

მაგრამ...

დაჩაგრულ ხალხის მკერდზე კვლავი იშვა ძალა, რომლის ნექტარი სამათეულ წლების მინდორზე დღესაც ამშვენებს ამირანის ძველსა სამყაროს.

სახალხო თეატრის მუშაობა წარმოადგენს.

გ. ჯაბაური.

30 წლის შესრულებისას

სახალხო თეატრის ირგვლივ მუშაობა ეს ხანგრძლივ ტანჯვა წვალების ნაყოფია.

მისი ისტორია ფართო და დიდ მნიშვნელოვანია.

სახალხო თეატრი თბილისის სხვადასხვა უბნების ცალკე-ცალკე მუშაობის ერთი მთლიანი შედეგია.

ჯერ კიდევ მისი არსებობა პირველ ხანებში არალეგალურ ხასიათს ატარებდა. მერე საშუალო ჩამოყალიბებული სახე ავჭალის აუდიტორიაში მიიღო.

პირველ დაწყებასაც და თითქმის უკანასკნელამდის სახალხო თეატრის მუშაკები არაფერს იღებდნენ.

მათ აკავშირებდათ იდეა და რწმენა დიადი მერმისისა.

მახსოვს: ბევრი გულნატკენი და უიმედო წასულა ჩვენგან დარწმუნებულნი, რომ არაფერი გამოვიდოდა, მაგრამ ჩვენ მტკიცედ ვიდექით. გვწამდა მომავალი.

და ასეთი პირები, რომლებიც დაბრკოლებას არ უშინდებოდნენ დღეს ბევრი არიან ცოცხლები და სიამით უტყეირიან თუ, როგორი ნაყოფი გამოიღო მათ მიერ დარგულმა ხემ.

დღეს მისი 30 წლის შესრულების დიადია დღეა.

მე მაგონდება ბევრი გარდაცვლილ მოღვაწეთა სახეები და ვსწუხვარ, რომ ისინი ვერ დაესწრენ სახალხო თეატრის დღემდინ მოსვლას.

მე მწამს, რომ მომავალში სახალხო თეატრი უფრო მტკიცედ შეინარჩუნებს თავის სახეს და მით წარსულ წელთა საამაყოდ იარსებებს.

სცენა მიუდგომელი მსაჯულია. მის გულზე ყველაფერი აშკარად სჩანს.

და მე მინდა ეს სკოლა იყოს უკვდავი და მარადიული, რომ მომავალი თაობის სული გაენათებოს ღვთაებრივი სხივებით.

თეატრი იგივე ხალხის ცხოვრებაა და მისგან გაქცევა გაქცევაა საკუთარ ცხოვრებიდანაც.

და ამ ოცდაათი წლის საზღვარზე, მე, როგორც ძველი მეგობარი და მემატრიანე სახალხო თეატრის მთრთოლვარე გულით სალამს უძღვნი მას.

და ყოველი ძალა, რომელიც მის ირგვლივ, მოვა და სასიცოცხლოდ

ამოძრავდებიან მე სიხარულით ვეტყვი „ის ურჩევნია მამულსა შვილი, რომ სჯობდეს მამასა“.

სოფიო რომანიშვილი დგებუაძისა.

მ რ ბ რ ნ ე ბ ა.

მაგონდება...

მაშინ ჯერ კიდევ არ მქონდა ნაგრძნობი ამ ქვეყნიური ოხვრა და წუხილი.

ბავშვი ვიყავ—მოწაფე და მზისკენ მივიწვედი, მისკენ ვილტოდევრძნობდი, მზის სხივებში ყველაფერი ოცნება იყო. სინამდვილეში: სევდა და მწუხარება...

ვიზრდებოდი ლალად და რავდენადაც ჩემი განცდა ფართოვდება, იმდენად ვალად ვთვლიდი ჩემს თავს მზის გადაღმაც გადამეხედნა და ჩემ მიერ უხვად აკრეფილი შემეცნების მძივები—სხვისთვისაც, მაშვრალთათვისაც მეწილადებინა.

გამოუცდელი ყოველდღიურობაში ვეძებდი გასაქანს ჩემი ზრახვების დასაკმაყოფილებლად, გამოცდილ მასწავლებელთა დახმარებით საკვირაო მუშათა სკოლაში, სადაც შეძლებისდაგვარად ვცდილობდი ჩემი წვლილიც შემეტანა საერთო მუშაობაში.

არ მასვენებდა ფიქრი ფართო მასაში შესვლის და იქ ძლიერი კულტურის ჩირაღნის ანთება—მშობლიურ მიწა-წყალს მოშორებულს, საზღვარგარეთ ჯერ რუსეთში და შემდეგ გებრმანეთში და ხშირად ოცნებაშწარმომიდგებოდა ხოლმე ჩემი პიროვნება საქართველოში, კულტუროსან საქართველოში.

და მრწამდა, რომ ეს შესაძლებელია, თუ კი ყველა ცოდნით აღჭურვილი ქართველი მიზნათ დაისახავს სამშობლოში დაბრუნებისას კულტურის მოციქულობას...

ვოცნებობდი და მსურდა იმდენა ძალა მქონოდა, რომ ჩემი სამშობლოს ერთ კუთხეთში მაინც მომეწყო თეატრი—ხალხის სულის ასამაღლებლად, და სხვა მრავალი კულტურული დაწესებულებანი.

და ასეთი ზრახვებით მოვემუშურებოდი, მშობლიურ კერისკენ, და უსაზღვრო ოცნება სინამდვილეში სახალხო თეატრში შემოირკალა.

1901 წელი—ეს თარიღია, ჩემი თავდავიწყებითი ჩაბმის სათეატრო საქმეში.

ჯერ კიდევ 1899 წელს საზაფხულოთ ჩამოსულმა საზღვარ-გარეთიდან გავიცანი პატივცემული მარიამ დემურიასი და მისი ტკბილი, მომხიბლელი ალერსიანი თქმა საკმარისი იყო, რომ ჩემი მომავალი საბოლოოდ გადანასკვნოდა სახალხო თეატრის იდეას.

მაგონდება წმინდა დარბაზები: „კითხვათა საზოგადოება“, სახალხო უნივერსიტეტი“, „სიფხიზლის საზოგადოება“, ავჭალის აუდიტორია“, „რკინის-გზის თეატრი“.

აქ იყო დასვენება, აღტაცება და კმაყოფილება განცდის.

ხალხის ბედნიერება—ოცნებაა და ჩემს ახალბაზდურ გატაცებასაც ახსოვს მწარე დღეები და წყევლა-კრუკვა მშობლების მხრივ, მათი ზრახვათა გაცურების მიზეზით გამოწვეული. ფიქრობდნენ ისინი ჩემი ცოდნის გამოყენებას, როგორც ექიმის შემოსავლიანობას და მაღალ წრესთან დახლივებს და არა იმ „ვიღაც ტურტლიანი—მურიანი მუშებთან“ დაკავშირებას, როგორც იხსენიებდა დედა ჩემი მათ, ჩემდა გასაჯავრებლად.

დედის ვაებას არ ჰქონდა საზღვარი, როდესაც ჩემს ასეთ „თავ-აშვებულობაში ჩემს ძმას სოსოსაც მონაწილეობა მივალდებინე.

„შენ ხომ ჩემთვის მკვდარი ხარ უკვე და რას მემართლები: ეს ბიჭი რაღად დამაკარგვინეო“—ჰგოდებდა დედა, ურჩი შვილების გაუბედურებაზე.

მაგრამ თავდავიწყება შორს მიდიოდა და რეპეტიციაც კი ჩემს მშობლებს მათ საკუთარ სახლში გაუმართე.

მზადდებოდა „გაცრუებული იმედები“ აზიანისა. დედა ჩემი მეორე ოთახიდან უსმენდა ამ „უბედურებას“.

ვთამაშობდი სონიას როლს და ნატო გაბუნია-ცაგარლისა კი დედის როლს. რეპეტიციის გათავებისას და მონაწილეთა წასვლისას, დედა ჩემის რისხვას არ ჰქონდა საზღვარი.

—„შენ მე დამცინი, შენ დააწერიხე ეგ პიესა ჩემზე, მევე მაყურებინებ და ახლა სახელხოდ სცენაზედაც უნდა გამამასხარაო“—სტიროდა დედა დაკარგულ შვილებს.

მაგრამ დროს თავის კანონები აქვს და თავდადებული მოღვაწეთა მეოხებით ფესვი გაიდგა სახალხო თეატრმა, დიდებით და პატივით შეიმოსა შრომა მისი.

და დღეს 30 წლისა, ჩვენი დრამა—სახალხო სახლში...

მაგონდება წარსული, სიცივე და შავი დღეები...

მაგონდება და როდესაც უცქერი მის 30 წლის ვაჟკაცს, ამაყად მომავლისკენ მზირალს—მიხარიან მისი ჯანსაღობა, მისი სიმდიდრე, მისი სიკეკლუცე! და ეხლაც წარსულიზამებრ ერთი რამ მენატრება: მენახოს ჩვენი მშობლიური სახალხო თეატრი და მისი ქართული დრამა დასალტული, ახალი ხელოვნების ქნარით ხელში, ახალ სიმღერებით ამღერებული.

მაგონდება წარსული და—მრწამს სახალხო თეატრის ქართულ დრამის სიღიადე.

კოტე მათირიშვალი

ა. წუწუნავა

ნ. გოცირიძე

მ. დადიანი

ბ. მდივანი

მ. შარაშიძე

სახალხო თეატრის ყოფილი რეჟისორები.

6. კანკაძაძე:

გახსენება იუბილესთვის

ჩვენი სახალხო თეატრის დასაბამი იწყება სწორეთ იქიდან საიდანაც მემატინე დაიწყებს წერას საქართველოში მუშათა მოძრაობის დასაწყისისას; ჯერ მაშინაც-კი როდესაც თვითმყრობელობის რუსეთი წარმოდგენდა „დაულეველ სევდას“ და ჩაკლული იყო ყოველივე პროგრესიული,— აქ თბილისში, მუშათა უბანში, მუშათა შორის, სდგება წრე სახალხო წარმოდგენებლს გასამართავად, განიცდის რა მრავალ დაბრკოლებებს, რჩება უძლვეი და იღებს ოფიციალურ სახეს. სახელოვან ავჭალის აუდიტორიაში დაიგუგუნა მან.

ავჭალის აუდიტორია შესცვალა სახალხო სახლმა, „წრე“ დაეაქაცდა დაუშრეტელი ენერგიით ემსახურება სახალხო სცენას, ყალიბდება „სახალხო წარმოდგენების მმართველ წრეთ“ იკრფეს ირგვლივ მოწინავე მუშების ინტერესებს. სახალხო თეატრის ბედი ისმება დღიური საკითხათ.—

მართლა და რა წარმტაცი, რა უმშენიერესი იყო სახალხო სახლის დარბაზი: მუშა—მსახიობები, მუშათა აუდიტორია, მხატვრული გამარჯვება და დროს შეფარდებით რევოლიუციონური რეპერტუარი და ეს მაშინ, როდესაც რეაქცია ზეიმობდა, შებოჭილი იყო თავისუფალი სიტყვა. თავისუფალი მოქმედობა. სახალხო თეატრი ამ დროს იყო დასვენება, სულის ნექტარი ოდნავი სიამის.

მე მაშინ გული მატკინა „სახელმწიფო სათათბირო“-ს წევრმა, კადეტმა მაკლაკოვმა, რომელიც იმ უამად თბილისში ლექციებს კითხულობდა.—მაკლაკოვი ესტუმრა სახალხო სახლს. იმ საღამოს მიდიდოდა, საყვარელ შალვას მონაწილეობით, პ. ერვიეს დრამა „ბრჭყალები“ და რა წაიკითხა აფიშაში „თარგმანი ფრანგულიდან“ო გაკვირდა და სთქვა. „ნუ თუ ქართველებს ფრანგულიდან ნათარგმნი პიესებიც გაქეთ“!?,—

უბედურმა არ იცოდა, რომ მოლიერი, შილლერი მორიგ წარმოდგენებში იდგმოდა და გოგოლის „რევიზორს“ ვსდგავდით ისეთი მხატვრულის მიღწევით, რომ რუსული დრამის მსახიობნი განცვიფრებაში მოდიოდნენ, როდესაც მაკლაკოვს გაეაცანით თუ ვინ არიან გამსახიერებელნი და მსმენელნი,—ჩაფიქრდა, არ ელოდა.

უსაფუძვლო არ იყო მისი ჩაფიქრება, „წრე“ ზრდიდა სცენაზე მუშა-მსახიობ-რევოლიუციონერებს და დარბაზში-კი ბარიკადებზე მებრძოლთ.

და აქ იკვეთებოდა ის ახალი სიტყვა—ხმალი რომელიც მესათლავეთ ვაუხნდა მონარხს.

სახალხო სახლმა მოგვცა ტრიბუნები, აღზარდა მუშა-მსახიობები, რეჟისორები, მოკარნახენი, სამეტყველა პროვინცია, შეჰქმნა თვისი რეპერტუარი,—დრამატურგია, რომელსაც ავვირგვინებს სახალხო სცენას ჩვენი ჭალარა ტრიფონი და დღეს ჩვენი სატრფიალო სახალხო სცენის 30 წლის თავის ზეიმი საუკეთესო ნიშანია იმისი, რომ ის სცოცხლობდა სცოცხლობს და მომავალშიაც განახლებული ისევ იცოცხლებს ამაყი, დადიადი.

ი უ მ ლ რ ი

რ. ჯიბილ.

როგორ გავხდი მე სცენის მოქვარე

დაახლოებით თექვსმეტი წლისა ვიყავი, როდესაც მე და განსვენებული-ბებია ჩემ-შორის დიდი განხეთქილება მოხდა. ის მე ბრალსა მდებდა: თითქოს, მის ზანდუკში, ჩურჩხელებს არ უსვენებდი, ხან ერთი წყვილს მოვპარავდი და ხან ორს, მაგრამ ყველა ამ შეურაცყოფას ადვილად ვიტანდი, სანამ არ გაკადნისრდა და ჯიბიდან ნახევარი ჩურჩხელა არ ამომაცალა, რის შემდეგაც ჩვენ შორის დიპლომატიური მოლაპარაკება შესწყდა და საქმე გადაეცა საშინაო კომისიას გადასაწყვეტად. კომისიაში შედიოდნენ: დედაჩემი, მამაჩემი, ბაბუაჩემი და თვით ბებიაჩემიც შეიყვანეს, რისთვისაც მე საპროტესტო ნოტიო მივმართე კომისიის თავმჯდომარე—ბაბუაჩემს და მოვითხოვე ბებიაჩემის კომისიიდან გაძევებას, როგორც დაინტერესებულ პირისას, მაგრამ მიუხედავად ჩემი ასეთი განცხადების მიუხედავად დედა ჩემის—გრძელი რეჩისა, ბებია ჩემი მაინც დარჩა კომისიაში და ხმის უმრავლესობით, წინააღმდეგ დედა ჩემისა (მამიდამ თავი შეიკავა) გადამიწყვიტეს გურიის საზღვრებიდან გაძევება და თბილისში გადმოსახლება. გადაწყვეტილება, მალე სისრულეში მოიყვანეს და ერთ მშვენიერს დღეს თბილისის ქალაქში ამოვყავი თავი. აქ მე გავიცანი ჩემსამებრ გადმოსახლებულები, ორ მათგანს ერთი ოთახი ეჭირად მეც შეუერთდი და დიდხანს ვცხოვრობდით ერთად. დავდიოდით თეატრებში, ვკითხულობდით წიგნებს. ერთ ღამეს ერთმა ამხანაგთაგანმა მოიტანა „ცხოვრების სარკე“ სადაც მოთავსებული იყო დამსახურებულ მსახიობ ვ. აბაშიძის წერილი. იქ დაწვრილებით არის ჩამოთვლილი, რომ უნდა შეისწავლო: სხვადასხვა საკრავზე დაკვრა, ცეკვა, სიმღერა, ჭიდაობა, იარაღის ხმარება და ყველა ის რაც აუცილებელია სცენისათვის. მეც არ დავაყოვნე და შეუდექი მზადებას, ვინაიდან დიდი სურვილი მქონდა სცენაზე გამოსვლისა და დიდებულ მსახიობად გახდომასა. ჩემდა საბედნიეროდ ნიჭი შესაფერი აღმომაჩნდა და რაღაც სამი თვის განმავლობაში შევისწავლე მშვენივრად „ფორთოფიანზე“ დაკვრა, თამამად შემიძლია ვთქვა: როდესაც მე უკრავდი იმ სახლში სამას კაცს, რომ სძინებოდა ყველას გავალვიძებდი. შევისწავლე აგრეთვე იარაღის ხმარებაც, განსაკუთრებით ხმალს შესანიშნავად ვიღებდი ქარქაშიდან თუ დაჟანგული არიყო. ევროპიული ცეკვა, აგრეთვე კავკასიურიც—ლეკური, ჩაჩნური, შამილია, ბაღდაღური და სხვა. რისთვისაც ნათლო-

ბა-ქორწილებში ხშირად მპატიყებდენ როგორც საუცხოვო მოცეკვავეს. ერთხელ ქორწილში „პოლკამაზურკი“ს ცეკვის დროს მხოლოდ სამჯერ წავიბორძიკე და ორჯერ წავიქეცი, და ხანჯლებით თამაშის დროს მხოლოდ ერთხელ და ისიც ორი ვერშოკის სიგრძეზე ვიკარი ხანჯლის წვერი ბარკალში. ასე და ამრიგად შევისწავლე დაკვრა, ცეკვა, სიმღერა, დარტყმა, იარაღის ზმარება, ჭიდაობა, არშიყობა, სწორი სიარული, ხელების კანკალი, თვალების ბრიალი, წარბების მალლა აჭიმვა, ფეხების გაჭიმვა, დავასრულე კურსი და შეუდექი სცენაზე მოღვაწეობას. პირველად გამოველი არაქსიანის თეატრში ავლაბარში, მიდიოდა „გაძარცული ფოსტა“ მე ვთამაშობდი ფოსტალიონს, რომელსაც ყაჩაღი დაეცემა და მოჰკლავს. ვერწარმოიდგენთ რა შეუდარებელი ვიყავი ამ როლში. ჩემს გამოსვლაზე ვამბობ: „აბა მოიტა ლუდი“ როლი სულ ზეპირად ვიცოდი ერთი სიტყვაც კი არ შემშლია და როგორც კარგი და გამოცდილი მსახიობი ისე დავიძახე: „აბა მოიტა ლუდი“ ვიმეორებ ერთი სიტყვაც-კი არ შემშლია, ხომ შესაძლებელი იყო რომ „აბა“ს მაგივრად „ბაბა“ მეთქვა და ლუდის ნაცვლად „ბლუდი“, მაგრამ არც ერთი და არც მეორე მე ვსთქვი ის რაც ეწერა პიესაში, სიტყვა სიტყვით „აბა! მოიტა ლუდი“ და არა „ბაბა მოიტა ბლუდი“. დიახ, მე ამას ისტორიული დოკუმენტით დავამტკიცებ. ახლა მინდა მოგახსენოთ თუ, როგორ მოგვედი მე. მე ხომ ყაჩაღი მკლავს დანით. (შოპარი) შოპარს სალაყაია თამაშობდა. ჯერ შოპარი სცენაზე არც კი დაუნახავს. მაყურებელ საზოგადოებას გამოსული, რომ მე კულისებში შევნიშნე ამოღებული დანით ხელში და ის იყო გამოექანა ჩემკენ დანის ჩასაცემად, მაგრამ. აბა რას მომასწრებდა, მე მაშინვე დავბარბაცდი, შევეტორტმანდი; წავიქეცი და გარგა ხნის შემდეგ ჩამკრა დანა. აქაც უტყუარი ნიჭი ხელოვნებისა, და დიდი შეგნება ტიპის განსახიერებასა. მეორედ გამოვედი ვ. გუნიას „დ-ძმა“ში ვთამაშობდი I-ლტყვეს. ვართ ყველანი საკანში სასიკვდილოდ განწირულნი, ფარდის ახდისას. ლაპარაკობს ჩვენი პატარა ბატონი გაიოზი, მას უპასუხებს ტყვე „ბაბუა“ და ბაბუას ვეკამათები მე. ოჰ, რა სიამოვნებას ვგრძნობ, როდესაც მაგონდება მაშინდელი წათამაში როლი, ღმერთო, როგორი სხაპასხუბით მივაყარე სიტყვები: „მაშ რავონია ბაბუა! შენა გონია ვაჟკაცისათვის ადვილია. მტერხ დანებდეს და თავი ნაჯახსავით ბატკანს გაუშვიროს“.

დიახ, ასეთი მომენტები მქონდა მაშინ როდესაც პირველად მოღვაწეობა დავიწყე სახალხო სცენაზე, ეს იყო ქრისტეს დამადებამდე 1904 წელს და მას მერე შეუსვენებლივ ვემსახურები სახალხო სცენას. არ დარჩენილა პიესაში არც ერთი ლაქია არც ერთი სტოროჟი და შევიცარი, რომ მე არ მეთამაშოს. ეს გარემოება რა თქმა უნდა არ გამოეპარ ჩვენს რეჟისორებს და ყველანი სცდილობდენ, როგორმე ჩემი გულის მოგებას, და თავის დასში გადაყვანას; მოსკოვიდან განსაკუთრებით ჩამოვიდა ჩემს წასაყვანად ცნობილი იუჟინი—სუმბათაშვილი, მაგრამ მას წინ აღუდგა მარჯანიშვილი, ახმეტელი, შ. დადიანი, ქორელი, ფალავა, კოწო ანდრონიკაშვილი და გამარჯვება თბილელ რეჟისორებს დარჩა. მერე ჰყარეს კენ-

ჭი, და შალვა დადიანს ვერგე წილში, მანაც გადამიყვანა სახალხო სახლში, დამნიშნა ახალ ამპლუაზე და მათამაშებს მუნჯის როლებს. აქ მე ზოგიერთი თანამშრომლები მიწევვენ კონკურენციას, მაგრამ ვერ მივართვი. ახლა ოცდაათი წელიწადი უსრულდება სახალხო სახლის არსებობას, იმედია კვლავ მივიღებ მუნჯის როლს და მით მიეცემა მოზღვავებულ საზოგადოებას საშვალეება ესტეტიურად დატკობისა.

ვ. ბუთლიაშვილი.

მოგონება.

— 1901 წელს ზაფხულში ავქალის აუდიტორიის სცენის-მოყვარეთა წრემ წარმოდგენა გამართა ავლაბარში, მაშინდელ თბილისის პოლკის ყაზარმაში ჯარის-კაცთათვის, სადაც მიწვეულნი იყვნენ. წარმოადგინეს „ჯერ-დაიხოცნენ მერე იქორწინეს“. ოსეფას როლს ასრულებდა ნ. გოცირიძე, ელისაბედისას—აწ განსვენებული ს. ციციშვილის ქალი; მე ოსეფას მოსამსახურეს ვასრულებდი. ნასადილევის, ასე 5 საათი იქნებოდა რომ მ. დემურიას სახლიდან სადაც შევიკრიბებით ეტლებით წავედით ავლაბარში. ჩვენთანვე იყო მ. დემურია. მისვლისას შევედით იმ დარბაზში სადაც წარმოდგენა უნდა გამართულიყო, ეს იყო ჯარის-კაცთა სასადილო დარბაზი, რომელშიც სცენა არ იყო. მე განცვიფრებული ვიციკირებოდი და ვფიქრობდი: ნეტა სად უნდა გამართულიყო წარმოდგენა: ვნახოთ, რამოდენიმე ხნის შემდეგ ჯარის-კაცებმა ხელად დარბაზის ერთს მხარეს კედელთან რომელსაც ორი კარი ჰქონდა მეორე ოთახში გასავალი, მიაწყეს სასადილო მაგიდები ერთი-მეორეს და ამნაირად შეკრეს ესტრადა. მაგიდები ბორშის წვენისაგან ჯერ ისევ სველი იყო: თითო გრძელი მაგიდაც ირიბათ გააწყეს, ერთი ერთ კარისკენ და მეორეც მეორისკენ. ეს იყო შესავალი, ერთი ოსეფას სახლში, და მეორე ელისაბედის. არც ფარდა, არც დეკორაციები. უკან ოთახში მოვემზადენით. დარბაზში შემოიყვანეს ჯარის-კაცი და შებინდებისას წარმოდგენა დაიწყო. წარმოდგენის ნახვით ჯარის-კაცი აღტაცებულნი იყვნენ, მათ სიხარულს საზღვარი არა ჰქონდა. გათავდა წარმოდგენა და ჩვენც ნასიამოვნები წამოვედით. განსაკუთრებით აღტაცებული იყო მ. დემურია, რომლის მარად მოღიმარე და ალერსიანი სახე ყოველთვის თვალწინ მიდგას.

გორისელი.

სახალხო თეატრი.

ოცდა ათი წლის იუბილე!
სახალხო თეატრის იუბილე არ არის ჩვეულებრივი ზემი. მისი შინა-არსი დიდია და განუზომელი.

ვინც თვალყურს ადევნებს ჩვენი ეროვნული კულტურის წინსვლას, ვინც ხელოვნების სიყვარულით არის ათრთოლებული და ვისაც გული შე-სტკივა ხალხის ესთეთიურად აღზრდისთვის, მან უეჭველად იცის სახალხო თეატრი და მისი როლი.

სახალხო თეატრში 30 წლის განმავლობაში შეუწყვეტლივ ისმოდა ლოცვა ხელოვნების ტრაპეზის წინ, ღაღადისი მელპომენისადმი ეროვნულ, მშობლიურ ჰანგებით.

და განა მარტო ეს?

სახალხო თეატრის კედლებს რუსეთის რევოლიუციის დაჩქარებაში ახალ-ახალი ნაკადი შეჰქონდა.

სახალხო თეატრის სცენა იყო ტრიბუნა სადაც რევოლიუციონური პიესები სხვა სათაურით კონტრაბანდათ ტარდებოდა და მუშა მსახიობნი მოუწოდებდნენ რეაქციის წინააღმდეგ.

სახალხო თეატრს სხვადასხვა კულტურული მუშაობის სახით თავს აფარებდნენ მოწინავე რევოლიუციონერები.

სახალხო სახლი 30 წელიწადი არწევდა რევოლიუციის აკვანს.

განა შეიძლება ამ პატარა წერილით სახალხო სახლის მნიშვნელობის ამოწურვა?

და ვინ მოსთვლის რამდენი გაჭირვება უგემიათ იმ დაულალავ მუშაკებს, რომელთა ნაწილი დღეს აღარ არის, ხოლო უმცირესობა კი თმა შევერცხლილი ფარვანასავით დასტრიალებს, სახალხო თეატრს და მათი უკანასკნელი სურვილია მათი კუბო სახალხო სახლიდან გაიტანონ.

სახალხო თეატრმა შექმნა უკვდავი სახეები: ნიკო გოცირიძე, ა. წუწუნავა და სხვა ბევრი ახალგაზრდა მსახიობნი, რომელნიც დღეს აკადემიურ დრამას ამშვენებენ.

შესრულდა 30 წელიწადი დღიდან ქართული სახალხო წარმოდგენების დაწყებისა. ამ ოცდაათი წლის განმავლობაში სახალხო სახლს ქონდა განვითარების მრავალი ეტაპები და ჩვენ მოხარული უნდა ვიყოთ რომ იუბილეის თავზე ეს განვითარება უმაღლეს წერტილს აღწევს. ყველამ უნდა იცოდეს ისიც, რომ ამ ორი წლის განმავლობაში სახალხო სახლის შინაგან ცხოვრებაში მოხდა საგრძნობი გარდატეხა, რომელიც გამარჯვებით დამთავრდა.

ამაზე ბევრი დაიწერა. აქ არ განვიმეორებ.

ვიტყვი მხოლოდ: რომ ერთ წერტილზე გაჩერება ყინავს ყველაფერს, ამიტომ საჭირო იყო განახლების სიო; მან დაუბერა და დროებით შეჩერებული სახალხო სახლის მაჯა კვლავ აამუშავა.

ჩვენ სრული იმედი გვაქვს რომ 30 წლის იუბილე იქნება მიჯნა ახალსა და ძველს შორის.

ჩვენი დევიზი: ახალი ხელოვნებისაკენ! ამას ყველა ჩვენგანი შესტრფის.

კ. განელი.

თალხიანი ფურცლები.

I

მარიამ დემურია

სახალხო თეატრს აქვს თავისი წმინდა პანთეონი, სადაც მღუმარე სახით ასვენია წმინდა—სულელები.

მწარე და ამაცრემლებელია მოგონება.

თვალწინ მიდგას პირველი მოღვაწე ქალი.

ვამბობ პირველი, რადგან ის თავისი არა ჩვეულებრივი გატაცებით პირველია სახალხო თეატრის ისტორიაში.

ეს არის მარიამ დემურიას ასული.

ადამიანის მოღვაწეობის მთავარი საზომი ერთია.

ეს საზომია შემდეგი: პიროვნება როგორი დამოკიდებულებაშია სამერმისო იდეებთან.

შეიძლება დიდი თავდადებული იყვეთ ამა თუ იმ რწმენისთვის, მაგრამ თავდადება ფასდება უფრო მაშინ თუ იღვია იგი ახალ დასაწყისშია. და მისი დაცვა არის დიდი გაბედულების საქმე.

გაპოზიერებულ გზაზე სიარული ადვილია.

საქმე პირველად მოსვლათ.

და სახალხო თეატრის საფუძვლიან მუშაობის განმტკიცებაში მ. დემურიას ასული პირველია.

პირველი ჩასახვა სახალხო თეატრისა, თითქმის დღემდინ სცენის მოყვარეთა მუშაობის გზით მიდის.

სცენის მოყვარე თუ ის ოდნავ ნიჭს გამოიჩინს ყოველ წარმოდგენაზე სიამეს გრძნობს და აღფრთოვანებული მორიგ წარმოდგენას გაფაციცებით ელოდება.

მაგრამ როგორი უნდა იყვეს იმ ადამიანის მდგომარეობა, რომელიც კულისებში საღდაც კუნჭულში, ეწვეა ერთგვარ „შავს“ მუშაობას—ხელთ უპყრია მთელი მანქანის ასამოძრავებელი ჩარხის ტარი და უჩინრად მუშაობას ეწვეა.

რაოდენი დაბრკოლება, რაოდენი დამცირებას აიტანს!

მაგრამ მაინც ნებისყოფა მაგარი. რწმენა ურყევი. ენერგია დაუშრე-
ლელი.

და ამ მდგომარეობაში ქალი!

და ისიც, როგორ ღროს და რა პირობებში.

მაშინ ოდეს ქალის საზოგადო ასპარეზზე გამოსვლა დამცირება იყო. სცენა ხომ ყველაზე მეტი მიუღებლობა.

და ამ დროს მ. დემურის ასული, ჩუმი სახით, იდგა სახალხო თეატრის საქმესთან.

და მისი სახელი დღეს, ყველას მოგონებაში უჩვეულო შარავანდედით ციალებს.

სახალხო თეატრის მოღვაწენი, და მისი მუშაობის პატივისმცემელნი გასცქერიან ოცდაათი წლის სივრცეს და ნაყოფის დანახვით იღიმებიან, მაგრამ ცრემლებიც ერევთ, რადგან არ არიან ბევრი ძველი მოღვაწენი. მათთან მ. დემურის ასული.

მაგრამ ის გამართლებულია, მისი საქმე მარადიულ ხსოვნის ძეგლს იდგამს. და უკვდავებაც საზოგადო მოღვაწის უდავოა.

და მ. დემურია, წმინდა მოგონებაში გამჭირვალ ლამპარავით იცილებს.

კ. შათირიშვილი.

რა ცუდია სევდა, რომ ერთით არ ამოიწურება.

თვალწინ მიდგას კ. შათირიშვილი.

„ჩვენი კოტე!“ აი, ლამაზი წამოძახილი, იმათი, ვინც ახლო იყო სახალხო სახლის მუშაობასთან.

და კოტე კიდევ საყვარელი იყო სახალხო თეატრის მოღვაწეობის რკალის იქითაც.

მაგრამ სახალხო თეატრის ისტორიის ფურცელებზე ის ყოველ ხვეულში შეგვხვდება.

ის რეჟისორი იყო, პედაგოგი, გატაცებული მოსიყვარულე თეატრის მაგრამ ამასთან ერთად გულის, სულის მეგობარი ყველასი.

კოტეზე ვერვინ ცუდს ვერ იტყვის.

კოტეს ვერ დაუწუნებენ ენერგიას.

მან არ იცოდა გულის აცრუება.

ის მუდამ სახალხო თეატრის კარების ბჭეთან დარაჯათ იდგა.

და უყვარდა თეატრი, უყვარდა ხელოვნების საშუალებით საუბარი დიდ იდეებთან.

და უკანასკნელამდი, შევერცხლილი არ წყეტდა თავდადებას.

ის წავიდა, მოკვდა, და უცილოდ იმ დღიდან სახალხო თეატრმა იგრძნო რეჟისორის კრიზისი.

და ამასთან ძვირფასი ადამიანის, ყველასი მეგობრის წასვლა.

უცრემლოთ შეუძლებელია მისი მოგონება. მაგრამ ცრემლებს აშრობს ის გარემოება, რომ დიდი საქმე 30 წლის დიდება ამაყად დგას.

და ამ სიამაყეში და გამარჯვებაში, ჩაქსოვილია კოტეს სახეც.

და ასე: მაგონდება ორი პროფილი, ორი უანგარო მოღვაწისა, ერთი და იმავე საქმისთვის სხვადასხვა ფორმის მუშაობით.

მწარე და ამაცრემლებელია ეს მოგონება.

მაგრემ არად აგდებ სიკვდილს რადგან ისინი ცოცხლობენ თავისი საქმით.

და უღიმით. ვესალმებით ვით ცოცხლებს.

და, რა კარგია სიკვდილი, რომელიც ატარებს მარადიულ სიცოცხლეს.

ა. ც—რელი.

მშვენება და ხელოვნება.

მაშინ სიკვდილი ძლევა მოსილობდა...

სიცოცხლის ნატამალრ არსად სჩანდა...

სამყარო სდუმდა...

დრო მძიმეთ იღვრებოდა...

მოსაწყენი შეიქნა ულაზათო ერთფეროვნება.

საბედისწერო ეფემერა საზეიმო ცეკვაში იყო.

სიმწუხარე თანდათან მატულობდა, თვალთა ხედვის ჯანყები ხშირდებოდენ- მაგრამ?!

საშველათ მოვიდა უხილავი დედოფალი, რომელმაც თან მოიტანა ჯერ არ ნახული ზმანება... ზმანება პირველი და მარადიული.

შემოქმედმა გამოიღვიძა...

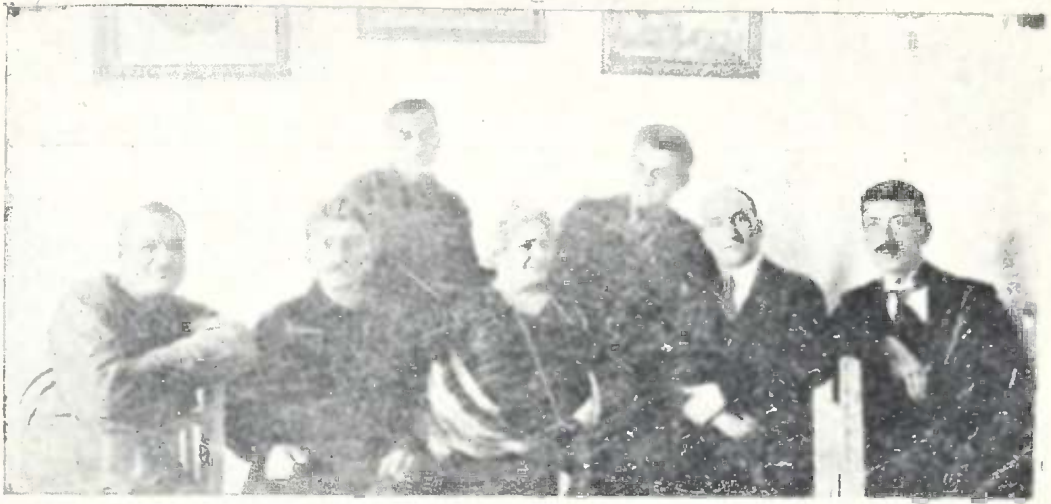
და, რა იხილა უამრავ მნათობთა ნაირ ფერებით მოვარაყებულნი სამყარო, უკვდავს მკერდიდან ლალათ აღმოსკდა— „მშვენება“ და ხელნი ალაპურო მის სადიდებლათ.

პირველ ხელოვანის სილამაზის ქება-დიდება უხვად მოეფინა მიდამოს...

სიცოცხლე ალალდა...

სოფელი აყვავდა...

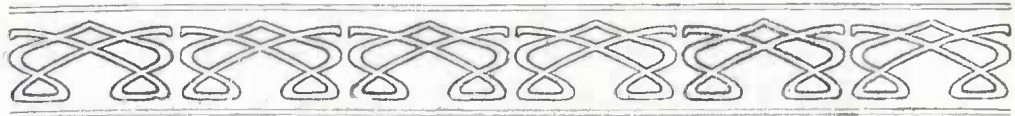
ღმერთი სდუმდა და სტკბებოდა.

ჯგუფი, რომელნიც ავქალის აუდიტორიიდან დღემდე მუშაობენ სახალხო
ოცატრში. დგანან: გ. ანაშვილი ი. რომანიშვილი. სხედან: მ. თუმშალიშვილი,
გ. ჯაბაური, ს. რომანიშვილი-დგებუაძისა, ნ. გოცირიძე, ა. ბადრიძე.

სახალხო სახლში პირველი სეზონის გახსნა „რევიზორი“ დადგმა
კოტე მათირიშვილის.

ა. სუმბათაშვილის (იუჟინის) შეხედულება ქართულ თეატრზე და სახალხო სახლზე.

როდესაც საქართველოს ეწვია განთქმული მსახიობ-დრამატურგ და საერთოდ თეატრალურ სფეროში დიდი მოღვაწე ა. სუმბათაშვილი, იგი სახალხო სახლთან არსებულმა ქართულ დრამის გამგეობამ საგანგებოდ მოიწვია მისდამი საპატივცემლოდ გამართულ საღამოზე. პატივცემული სტუმარი დიდათ ნასიამოვნები დარჩა სახალხო სახლის დასის გაცნობით. და ეს სიამოვნება უფრო გაუფართოვდა როცა სცენიდან დაინახა დასის მიერ შესრულებული პიესა ი. გედევანიშვილის „მსხვერპლი“. ა. სუმბათაშვილმა თავისი აზრი რუსულ პრესაშიც გამოთქვა და სახალხო თეატრის დიად მნიშვნელობას ხაზგასმით აღნიშნავდა. „მსახიობთა დღეში“ დაბეჭდილია, საუბარი სუმბათაშვილთან, ამ საუბარში ის აღნიშნავს საერთოდ ქართული თეატრის დიდ მოღვაწეობას და ამასთან სხემატიურად ხატავს მის პერსპექტივებს. ნაწყვეტი ამ საუბრისა აქვე მოგვყავს:

„მდიდარი შინაარსით და ლამაზი ბგერით ენა, ბუნებრივი გრაცია და პლასტიურობა, დიდი ტემპერამენტით აღვსილი მეტყველება და ყოველთვის მრეკავი ნერვი ქართული ერისა—უქადის ჩვენს თეატრს დიდ მომავალს.

მე მომეცა შემთხვევა პირადად დავრწმუნებულიყავი ზემო ნათქვამის სინამდვილეში.

რამდენიმე წლის განმავლობაში რა გიგანტიური ნაბიჯით წასულა წინ ჩვენი თეატრი!

არ გაუწყვეტია კავშირი მშობლიურ ცხოვრებასთან, ბუნებასთან, ხალხის სულთან. თეატრმა შედარებით მოკლე ხნის განმავლობაში იდეოლოგიურად დაახლოვების მხრივ საერთაშორისო მხატვრულ შემოქმედებასთან გააღრმავა და გაათართოვა თავისი ჰორიზონტი.

დიდი ინტერესით და კმაყოფილებით ვადევნებდი თვალყურს „ფუნტე ოვებუნა“-ს ამ კლასიურ ტრაგედიის საერთაშორისო რეპერტუარისას—და „მსხვერპლს“—სავსე ღრმა შინაარსით ხალხის სიმართლით ქართველი ხალხის ცხოვრების მახლობელ დროიდან.

აღმსრულებელნი უკანასკნელ პიესისა იყვნენ არა პროფესიონალები, არამედ შრომის შვილნი, რომელთაც ამ შემთხვე-

ვისთვის დაუნებებიათ თავი მუშაობისთვის და გატაცებით ასრულებენ დაკისრებულ როლებს.

და თუ „ფუნტა ოვეზუნა“-ში გამიტაცა ზემოხსენებულმა იდეოლოგიურმა დაახლოებამ სცენიურ ინტერპრეტაციის თეატრის საერთაშორისო მოღვაწეებთან, „მსხვერპლის“ წარმოდგენამ განცვიფრებაში მომიყვანა მსახიობთა მიერ ქართულ მშრომელთა სულის გაგებით.

ამ მოკლე მიმოხილვიდან შეგიძლიათ გამოიყვანოთ დასკვნა თუ როგორ ვუყურებ მე საქართველოს თეატრის აწმყოს და როგორი ფართო პერსპექტივები იხსნება მის წინაშე.

უნდა ვიქონიოთ იმედი, რომ განსაკუთრებული ბუნებრივი თვისებები ქართველებისა, ის ასულდგმულებული სილამაზე, რომელიც გამოიხატება ხმასა, ყესტებსა, მიმიკასა, მოძრაობასა, ფიგურასა და სახეში, მთელი ჩვენი ქალებისა და ვაჟების არსებაში, ის მშვენიერება მეტყველებისა, ის დიადი გრძნობა ზომიერებისა, ურომლისოდაც არ შეიძლება ნამდვილი სცენიური მიღწევა—ყველაფერი ეს იძლევა საბუთს დანამდვილებით ვიწინასწარმეტყველო, რომ ქართული სცენა ძალიან ჩქარა მიიპყრობს მთელი ქვეყნის ყურადღებას და ფართოდ გაშლის თავის სიმოქმედო ასპარეზს.

მართალია, მომავალში დიდი შრომაა საჭირო როგორც ცალკე პიროვნებათა, ისე მასისა, რომ ქართული სცენის საქმე მიყვანილ იქმნას ამ დამსახურებასა და გამარჯვებამდე. მაგრამ ყოველ შემთხვევაში ის, რაც გაკეთებულია, იძლევა ფაქტიურ საფუძველს ამ პროგნოზისთვის.

ჩემი აზრი სახალხო თეატრზე.

სახალხო სახლის დასის წარსული მოღვაწეობა ფრიალ ნაყოფიერად უნდა ჩაითვალოს.

გარდა იმისა, რომ სახალხო დასმა მეტად დიდი აუდიტორია შემოიკრიბა თავის გარშემო, იგი ყოველთვის მიისწრაფოდა მხატვრულ მიღწევებისაკენ და ხშირად უსწორდებოდა დიდ სცენას.

იმ ობიექტიურ პირობებში, რომელშიაც ამ დასს უხდებოდა მუშაობა, მან მეტი ღირებულებანი შექმნა, ვიდრე ეს მოსალოდნელი ან მოსაზრებო იყო მისგან.

ამის მიზეზი მე მგონია იყო და არის ის დიდი სიყვარული სასცენო ხელოვნებისადმი, რომელიც ჩირაღდანით გზას უნათებდა სახალხო სახლის მუშაკთ.

მომავლისათვის, და საერთოდ, უმჯობესია, თუ კი იქნება შესაძლებელი სახალხო დასის კოლექტივი მხოლოდ თეატრალურ კოლექტივად ჩამოყალიბდეს და იმ სიყვარულთან და ვატაცებასთან ერთად, რომელიც მას ახასიათებს მთელი თავისი დრო მხოლოდ ამ საქმეს მოანდომოს.

რაც შეეხება სახალხო სახლის რეპერტუარს იგი ხშირად შემთხვევითია და ჭრელი.

ეს აიხსნება იმ სისტემით, რომელიც ჩვენს დიდ თეატრშიაც სუფევდა ამ ბოლო დრომდის.

არავინ ზრუნავს წინასწარ რეპერტუარის შერჩევაზე და ნაუცფადევად კი რეპერტუარის შერჩევა ყოველთვის შემთხვევითი ხასიათის იქნება. საჭიროა დახვეწა რეპერტუარისა.

რაც შეეხება მიმდინარეობას—ეს შორეული მომავლის საკითხია.

ჯერ არ მომხდარა ჩვენში ისეთი სასცენო დიფერენციაცია, რომ ცალკე მიმართულების თეატრი შეიქმნეს.

მიუხედავად ამისა სახალხო სახლის მესვეურთ, გავბედავ და ვურჩევ: გაეცნოს დასავლეთ ევროპის, განსაკუთრებით გერმანიის სახალხო და სოციალისტურ თეატრებს და ეს დიდსა და მდიდარ მასალას მისცემს ჩვენს სახალხო თეატრს.

მიხ. ბოქორიშვილი.

ს ა ხ ა ლ ხ ო თ ე ა ტ რ ი.

თეატრი არსებითად სახიობასთან არის დაკავშირებული.

ყოველი მსხვერპლთ შეწირვა სახიობაა თავის თავათ, ადამიანს იმთავითვე უყვარდა სულთან გაბაასება, ამიტომ ჩვენში სახალხო თეატრის დატა „30 წელი“ ერთგვარი შეცდომაცაა.

სახალხო თეატრი, ხალხის შეგრძნებასთან ერთად გაჩნდა.

სულ სხვაა როდესაც სახიობა თეატრალურად ყალიბდება და ერთ თავანის ქვეშ ექცევა ის, რაც გაფანტული იყო ცხოვრების უსაზღვრო და უნაპირო სარბიელზე.

სახალხო სახლზე.

სახალხო თეატრზე მსჯელობა გუშინ კიდევ შესაძლო იყო. დღეს მისი განმარტება ღია კარების მტვრევა იქნებოდა.

მაგრამ არას დროს არ ყოფილა დამაფიქრებელი და არ ყოფილა სახალხო თეატრის ბედი ისე განწირული როგორც დღეს.

მწარე სინამდვილემ იცის ასეთი სიურპრიზები, ყოველივე ხალხოსნურ სამოსში მოირთვება და სული ხალხოსნური კი დაიჩრდილება.

დღეს უხვად რიგდება საპატიო ორდენები „სახალხო მსახიობი“ და ბევრი ისეთი პირი ატარებს ამ სამკაულს, რომელსაც რა არის არ ულოცია სახალხო თეატრში. ერთხელაც არ ატირებულა მის კულისებში.

როდესაც სახალხო თეატრის იუბილეზე დგება საკითხი, ბუნებრივია ერი მთლიანად ამოძრავდეს, მთლიანი ეროვნული ზეიმი გაიართოს.

ხდება ასე? არა!

გაივლის წლები და გაგვაწითლებს ეს „აწმყო“ მაშინ უკვე განვლილი. დარცხვენილი თვალეები შეჩერდება მეორე „დატაზე“ და იქ შეეცდება თავის გამართლებას.

იყო თავგანწირვა და გასისხლიანებული სამსხვერპლო. ხალხის წიაღიდან წარმოშობილი კეთილშობილი პიროვნებანი სიხარულით ეწირებოდნენ სახალხო საკურთხეველზე.

და იყო ზეიმი სახალხო თეატრის, არაეის უთმობდა იგი სიმკვირცხლეს და სიხალისეს.

დღეს პიროვნებანი თითქოს გაექცენ ხალხს და ხალხოსნურ სამანქეთ ამოთ ეძებენ რალაც ხალხოსნურს.

დღეს, ოდნავ სახელ მოხვეჭილ მსახიობს რცხვენია სახალხო თეატ

რის სცენაზე გამოჩენა. იგი გარბის სხვა სახელწოდების თეატრში, თითქოს თეატრი შეიძლებოდეს იყოს არა ხალხურიც.

მაგრამ შევჩერდეთ: ყველივეს აქვს თავის საგანი და მალე მოელება ბოლო ჩვენს არა ბუნებრივად ბუდიდან ამოვარდნასაც.

გადაჭრით შეიძლება ითქვას: თეატრი ან ხალხოსნური იქნება, ან სრულიად არ იარსებებს.

რა თქმა უნდა, საზოგადოების ესა თუ ის წრე შეეცდება თავის საკუთარ თეატრის შექმნას, თავისებური სუნთქვით მის ამოძრავებას, მაგრამ ასეთი თეატრი იქნება მხოლოდ ორგანიული ნაწილი მთლიანი ერთეული-სა—სახალხო თეატრის.

რა რიგათაც არ უნდა მოხდეს ერის კლასობრივი დანაწილება, მაინც არსებობს ეროვნული მთლიანი სახე.

სახალხო თეატრის უმთავრესი მიზანი—ერის მთლიანი სულის, მთლიანი სახის მონახვაა.

აქედგან მისი ძიება არის ყველაზე უფრო ძნელი ყველაზე უფრო ტრაგიული და არსად არ არის მოსალოდნელი იმდენი დამარცხებები როგორც აქ, ამ დარგში.

თემის სული უნდა მოთავსდეს სახალხო თეატრის სცენაზე.

ჩვენში კიდევ დარჩენილია ხალხური დღესასწაულები „თემობის“ სახელწოდებით.

ვინც ერთხელ მაინც დასწრებია „თემობას“ მან იცის რა მრავალ გვარი სახეებია, მრავალ გვარი მოძრაობა, მოქმედება, რა სხვა-და-სხვაობა და იმავე დროს სავსებით არის დაცული მთლიანობა.

ეს მთლიანობა უნდა შეიჭრეს სახალხო თეატრის სცენაზე, ვინაიდან იგი სარკეა და ორეული ხალხის მთლიანობისა.

ხელოვნება—პირმშო შეიღია ერის მთლიანი სიბრძნისა და ეს უნდა იქნეს საფუძველი სახალხო თეატრის ისე, როგორც ყავარჯენი მოღლილი მგზავრის.

ვერ იარსებებს თეატრი ხელოვნების გარეშე.

არ არსებობს ხელოვნება გარეშე ხალხისა:

კერძოთ:

როგორ უნდა მოეწყოს ჩვენი სახალხო თეატრი?

რბ სახე უნდა მიიღოს მან?

რა უნდა გაკეთდეს უპირველეს ყოვლისა?

უპირველესად და დაუყოვნებლივ:

უნდა განიდევნონ კათაკმეველნი სახალხო თეატრიდან.

შეუბრალებლად, მტკიცე ნების ყოფით უნდა განიდევნონ მკრიხველები სახალხო თეატრიდან.

არც ერთი ცუდი მსახიობი სახალხო თეატრის სცენაზე; ცუდი მსახიობი სცენაზე—უდიდესი შეურაცხყოფაა ხალხოსნურ თავმოყვარეობისა.

არც ერთი სუსტი პიესა, არც ერთი ცუდი და მოუმზადებელი და-

დგმა—თორემ ეს იქნება მეორე და უდიდესი შეურაცხყოფა ეროვნული სულისა.

და ყველაზე უმთავრესია: რეპერტუარი.

რეპერტუარი უსათუოდ ხალხოსნური, მარტივი და უაღრესად ხელოვნური.

ბევრი ფიქრობს: სახალხო თეატრში ადვილად შეიძლება ფონს გასვლა მდარე პიესებით, სცენის მოყვარეთა თამაშით.

ფიქრობენ: სულ ერთია ხალხი ვერე რიგად ვერ არჩევს ცუდსა და კარგსაო.

და ვინც ასე ფიქრობს ის ბარბაროსია და შეურაცხმყოფელი ხალხოსნურ სულისა.

იყო დრო.

ყოველივეს ჰქონდა გამართლება სახალხო თეატრის სცენაზე.

ერთსა და იმავე დროს იგი იყო:—შკოლა, ტრიბუნა, თეატრი როგორც ასეთი, შეთქმულების ქვაკუთხედი, დევნილთა თავშესაფარი, და სხვა მრავალი.

30 წლის განმავლობაში მან ზიდა და ღირსეულადაც ატარა ეს მძიმე უღელი.

ფიქრობ: ზემო აღნიშნული ფუნქციები, განსაკუთრებით ზოგი მათგანი არც მომავალში ჩამოსცილდება სახალხო თეატრს, მაგრამ სხვა სახის სკოლათ და ტრიბუნათ უნდა გადიქცეს იგი, ხოლო ვერავითარ შემთხვევაში ველარ დაევალებთ მას ანბანის სწავლებასა და პროპაგანდისტების ენის აცრას.

ამისთვის სხვა ლაბორატორიები უნდა შეექმნათ.

30 წლის შემდეგ სახალხო თეატრს აუცილებლად სჭირდება თეატრალურად დაწმენდა.

30 წლის შემდეგ ჩვენ გვინდა ვიხილოთ განახლება მისი.

შეუძლებელია ძველებურად ადგილი ექნეს იქ „ნეუდაჩნიკებს“, შეუძლებელია მის რეპერტუარში პოულობდეს ბინას, ის რაც უდროვოა და უას დაკლებული.

განახლებულ ერს შეჰფერის განახლებული თეატრი.

და სახალხო თეატრის 30 წლის დღესასწაულზე ვითვლით რა იმ კრილობებს, რომელსაც დროთა უკუღმართობამ უმართებულოდ დაგვიღარა ეროვნული სახე, თამამად და ხალისიანად გვსურს ჩავიხედოთ ახალ სარკეში, რომელიც კრილობათა ნაკვალევს დაგვანახებს გაწმენდილათ და ამოვსებულათ.

აქ შეიძლება უნებურად დაისვას კითხვა: თუ ასეთ მოთხოვნილებებს წაუყენებთ სახალხო თეატრს რაღა საჭიროა აკადემიური თეატრიო.

ერთი—აკადემიური თეატრი ნაწილია სახალხო თეატრის.

მეორე—ნაადრევეა ჩვენში აკადემიურ თეატრზე მსჯელობა.

მარტოოდენ სახელწოდება ვერ შველის საქმეს, და ის თეატრი რო-

მელიც რუსთაველის სახელობის დარბაზიდან გვევლინება, რომ აკადემიური გახდეს, მრავალი წლები დასჭირდება.

აკადემიური თეატრი უნდა იყვეს ძიების უმაღლესი მიღწევა. პიესისა და მსახიობის თამაშის აკადემიურად დამუშავება.

და როდესაც იგი ასეთ მიზანს დაისახავს ჩვენთვის დიდი ბედნიერება იქნება, რომ წელიწადში სამი ახალი დადგმა შეგვქინოს.

დღეს კი ყველას იზიდავს სახელწოდება აკადემიური, და იგი გადაიქცა „დებიუტანტთა“ დოღათ.

და ამ „აკადემიურ“ თეატრის მსმენელთა უმრავლესობაც ისეთ პიროვნებათაგან შესდგება, რომელთა ხელოვნური შეფასების გემოვნება ჯერ კიდევ საექვოა.

და თუ ასეთ თეატრს აკადემიურ თეატრად ჩავთვლით, არ ვიცი აკადემიური რომ გვექნება (და გვექნება უსათუოდ) იმას რაღას უწოდებთ.

კ. რატიშვილი.

ახალ საზღვრებზე.

(სახალხო თეატრის 30 წ. იუბილის გამო).

I.

ცოცხალი სული ჩაკეტილი, ძალად კუბოში.
ეკლის გვირგვინი და პილატეს ყალბი ცრემლები,
სარკოფაგები, ჯადეგების ცეკვა-დებოში.
მზის მოლოდინში სილამაზის პატივმცემლები.

II.

ახალი ღმერთის ნუგეშები: ნუ დაღონდებით!
ძველი ცოდვების აფეთქება ცხელი აზრებით.
თეთრი ყაზბეგის გადმრწევა ცეცხლის ლოდებით,
ღღე-ღამეს შორის გადამიჯენა ახალ საზღვრებით.

III.

სულების ხარშვა სარკეებში, განსპეტაკება,
თეთრ ქურუმების გაქანება ლამაზ ანთებით.
თუ ტაძრის კედლებს რეზონანსი დაეტაკება,
მაშინ იკივლებს საღცნებო ვარიანტებით!..

ქველებს — სალამი, ახლებს — გამარჯვება.

30 წლის იუბილე!

ქართული დრამა და...

სახალხო სახლი!

რავინდ რაფერი მოგონებით არ ეალერსება გონებას, განსაკუთრებით იმ მუშაკთა გონებას, რომლებმაც თავიანთი სიყვარული, ენერგია და ახალგაზრდობა შესწირეს...

სამს:—

მოკლე სტრიქონის შემეცნებას:

30 წლის იუბილე!

ქართული დრამა და...

სახალხო სახლი!

რა აღფრთოვანება, რა გატაცება, რა ფანატიზმი ასულდგმულებდა ყველა იმ მუშაკთ, რომლებიც მტლეთ დაედვენ სახალხო სახლის სცენას.

ჰმ! სახალხო სახლის სცენა!

და როდესაც მათი უანგარო მუშაკნი მოგონების ჰორიზონტზე გაიხედავენ, კარგად და ნათლად დაინახავენ, რომ თუ არ მათი ახალგაზრდობა, თუ არ მათი ახალგაზრდური გატაცება, სიყვარული, სიმკვირცხლე გონებისა, ტანის რხევისა არ ყოფილიყო—რაიც ყოველ სახალხო საქმის მუშაკს უცილობლად სჭირდება, და განსაკუთრებით კი სცენას, თეატრალურ ხელოვნებას, რადგან სცენა თვით მუდამ ახალგაზრდაა და თვის საქმეში უყვარს მხოლოდ ახალგაზრდები...

თმებშევერცხლილებს იგი მუდამ პატივის-ცემით იხსენიებს...

დაინახავენ და მიხვდებიან, რომ არ იქნებოდა მოგონების ეს ლამაზი ჰორიზონტი, არ იქნებოდა:

30 წლის იუბილე!

ქართული დრამა და...

სახალხო სახლი!

მაშ უღრმესი სალამი ძველ მუშაკებს თმებ-შევერცხლილებს და გამარჯვება იმ ახალგაზრდებს, რომლებიც ძველებისაგან გზადალოცვილნი წახალისებით განაგრძობენ ნაცად გზას და ამით მოგონების ლამაზ ჰორიზონტზე კიდევ დაინახავენ; როდესაც გამოისახება მეორედ:

30 წლის იუბილე!

ქართული დრამა და...

სახალხო სახლი!

არსებული გამგეობა სახალხო თეატრის დასისა. დგანან: ი. ბესელიძე, კ. საღარაშვილი, (ხაზინდარი)
ნ. გერგესელი, (მდივანი) ი. ელიაშვილი, მეორე რიგში: ს. ტროიშკოვი, (თავმჯდომარის ამხანაგი)
ი. ვარაზაშვილი, ი. ახვლედიანი, (თავმჯდომარე) კელიძე, (თავმჯდომარის ამხანაგი).

ის. ვარაზაშვილი.

ჩვენი სახალხო თეატრის მნიშვნელობა წასულში და მომავალში.

ქართულ თეატრს ჩვენს ცხოვრებაში ყოველთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა. ის არას დროს არ იყო წმინდა წყლის ხელოვნების ტაძარი იმ მნიშვნელობით, როგორც აქვს მას თავისუფალ, დამოუკიდებელ ევროპის ქვეყნებში.

მეცხრამეტე საუკუნეში, საქართველოში შექმნილმა მდგომარეობამ და რუსეთის იმპერიის სასტიკი რეჟიმის დამკვიდრებამ, აუტანელი მდგომარეობა შეჰქმნა. და ქართველი საზოგადოება სასოწარკვეთილებაში ჩააგდო. მისი გული მოიცვა მწუხარებამ და უსაზღვრო სევდამ.

ამ დროს ქართული სცენა გადაიქცა ერთად ერთ ადგილად; საიდანაც ისმოდა. ცხოველი სიტყვა და იმედი უკეთესი მომავლისა, ხოლო თეატრი არ წარმოადგენდა გასართობს და მარტოოდენ ესტეთიური განცდის ადგილს, არამედ აქ თავს იყრიდა ხალხი გულის მოსაოხებლად, იმედის გასაცხოველებლად და წარკვეთილი სასოების აღსადგენად.

ამ გრძნობით იყო გამსჭვალული როგორც სცენაზე მომუშავე, ისე მაყურებელი; ისინი ერთი აზრით საზრდოობდნენ, რომ აკეთებენ დიდ ეროვნულ საქმეს, აფხიზლებენ საზოგადოების გონებას, აფაქიზებენ მის გრძნობას და რომ ეროვნული კულტურისა და თავისუფლების აღორძინების იმედს უნერგავდნენ მას.

აქ არ იყო მსახიობი და მაყურებელი, არ იყო გამართობი და გასართობად მოსული ხალხი.

ეს იყო ქართველი საზოგადოება ერთი, მთლიანი, ერთის აზრით, და გრძნობით ამოძრავებული.

ამაში იყო ქართული თეატრის დიდი ზნეობრივი ძალა, რომელმაც თავისი კვალი დააჩნია ჩვენს ცხოვრებას მეცხრამეტე საუკუნის მეორე ნახევრის განმავლობაში.

ქართული თეატრის გარშემო მოიყარა თავი მაშინდელი საზოგადოების საუკეთესო ნაწილმა და იგი გადაიქცა მძლავრ იარაღად იმ დროს დაწყებულ ეროვნული გამოფხიზლების მოძრაობისათვის.

ამ მოძრაობაში ჩაბმული იყო ჩვენი განათლებული საზოგადოება— ინტელიგენცია, რომელსაც ჯერ ვერ მოეხერხებია გადაეტანა იგი ხალხის მასსაში.

მეცხრამეტე საუკუნის მიწურულში ჩვენში დაიწყო ახალი მოძრაობა, რომელმაც მიზნად დაისახა ხალხის მომზადება არსებულ პოლიტიკა-ეკონომიურ მკაცრი რეჟიმის წინააღმდეგ საბრძოლველად. ეს მოძრაობა გადაიქცა ხალხურ მასსიურ მოძრაობად და მასში ჩაება ჩვენი მშრომელი ხალხის საუკეთესო ნაწილი და დემოკრატიული ინტელიგენცია.

იმ დროინდელი პოლიტიკური რეჟიმი, რომლის წინააღმდეგაც იყო მიმართული ეს მოძრაობა, ვერ შეუწყობდა მას ხელს და ვერ გაუხსნიდა მას თავისუფალი პროპაგანდის გზას.

ამის გამო ახალმა მოძრაობამაც თეატრს მიმართა და იგი გაიხსნა ახალი აზრების პროპაგანდის იარაღად და ხალხის გამოსაფხიზლებლად.

თვით ხალხში, მუშებში გაჩნდნენ ინიციატორები სახალხო წარმოდგენების მოწყობისა, გაჩნდნენ სცენის მოყვარენიც და ჯერ გაუბედავად აქა იქ კერძო ბინებზე იმართებოდა სახალხო წარმოდგენები, მერე კი თანდათან უფრო სისტემატიური ხასიათი მიიღო ასეთმა მუშაობამ, სანამ ბოლოს სახალხო აუდიტორიის დაარსებით მტკიცე ნიადაგი არ ჩაეყარა ამ საქმეს.

აქ უფრო, ვიდრე პირველ შემთხვევაში თეატრმა შეაკავშირა ახალი საზოგადოებრივი ძალები და მაყურებელსა და სცენაზე მომუშავეთა შორის სრული ერთობა სუფევდა.

აქაც, სახალხო სცენაზე მუშაობას ერთი ძირითადი აზრი ჰქონდა საფუძვლად, რომლის გარშემო გაერთიანდა სახალხო თეატრის გარშემო თავმოყრილი ხალხი.

ეს აზრი იყო: მშრომელი მასის მომზადება ახალი ცხოვრებისა და რევოლიუციისათვის, ყოველგვარი ბოროტების წინააღმდეგ, ბრძოლისა და ძმობა-სიყვარულის შეთვისებისათვის.

სახალხო სცენა გადაიქცა ტრიბუნად, საიდანაც ისმოდა ახალი აზრი, ახალი მოძღვრება.

ეს იყო სკოლა, სადაც ხალხი ანვითარებდა გონებას, მალღებოდა სულიერად და სწავლობდა ახალი, მომავალი ცხოვრების შინაარსს.

ეს არ იყო უბრალო გასართობი. ეს იყო ტაძარი, სადაც ხალხი ხელოვნების საშუალებით ითვისებდა ადამიანის საუკეთესო იდეებს და მისწრაფებას.

და სახალხო თეატრმა ბრწყინვალე შედეგს მიაღწია: მან აღზარდა მთელი თაობა ჩვენი მშრომელი ხალხისა, რომელმაც შესძლო დიდი ბრძოლა და მსხვერპლის გაღება ახალი, უკეთესი, ადამიანური ცხოვრების დასამყარებლად.

უნდა ითქვას, რომ დღევანდლამდის არავის შეეძლო ეჩვენებია საზღვარი ქართული დრამის და სახალხო თეატრის შორის.

თუ 1905 წლამდე ქართული თეატრი და სახალხო აუდიტორია არ იყვნენ ისე ახლო ერთმანეთთან და მიმართულების სხვა და სხვაობაც ახასიათებდა მათ, სამაგიეროდ 1906 წლიდან მათი ფრონტი ერთიანდება და საქართველოს ყოველ კუთხეები ეწყობა და არსდება სახალხო თეატრი.

ქართული თეატრის მსახიობნი მოედვენ პროვინციას და ადგილობრივ სცენის მოყვარებთან ერთად გააჩაღეს დიდი მუშაობა.

ამ გაერთიანებულმა მუშაობამ დიდი ნაყოფი გამოიღო და ქართულმა თეატრმა მთლიანი ეროვნული სახალხო თეატრის ხასიათი მიიღო. ეს გარემოება ნათლად გამოჩნდა 1913 წელს მოწვეულ სრულიად საქართველოს სცენის მოყვარეთა ყრილობაზე, რომელსაც ეროვნულ სახალხო მოღვაწეთა ყრილობის ხასიათი უფრო ჰქონდა, ვიდრე სპეციალური სასცენო ხელოვნების მუშაკთა კრებისა.

დღეს პირობები იცვლება.

ჩვენს ინტელიგენციას თითქოს აღარ აკმაყოფილებს მხატვრული მხარე სახალხო წარმოდგენებისა.

იგი ეძებს უფრო მაღალ ემოციებს, გრძნობათა გაღიზიანებას და ესტეტიურ ტკობას.

ამიტომ ხდება ერთგვარი გაყოფა ჩვენი სახალხო თეატრის მთლიანი ფრონტისა.

უკვე დაიწყო და ვითარდება ჩამოყალიბება სამხატვრო-აკადემიურ თეატრებისა მუდმივი პროფესიონალური მუშაობით.

თანდათან სწყდება ორგანიული, ზნეობრივ-იდეური კავშირი საზოგადოებასა და მსახიობს შორის, რომელიც გადადის მუდმივ სამუშაოზე იმ ქარხანაში, რომელსაც თანამედროვე თეატრი ჰქვია:

რაც უფრო გაუმჯობესდება ცხოვრების პირობები და გავრცელდება ჩვენში ევროპული ცივილიზაცია, მით უფრო მეტი შეიქმნება ის ნაწილი ჩვენი საზოგადოებისა, რომელიც ეძებს არა ჭკუის სწავლებას, არამედ გასართობს.

ბოლოს და ბოლოს ჩვენი სამხატვრო თეატრიც უნდა გადაიქცეს იმ ადგილად, სადაც გონება-გამახვილებული და გრძნობა აშლილი საზოგადოება მოსძებნის, მისი გემოვნების შესაფერ გასართობს და ახალ-ახალ სანახაობის დროს გასატერებლად და დასასვენებლად.

ამავე დროს კი მსახიობი იძულებული იქნება იმუშაოს არა როგორც ხელოვანმა, შემომქმედმა, არამედ როგორც ქარხნის მუშამ, რომელიც ყოველ დღე აკეთებს ერთს და იმავეს მექანიკურად, უსულგულოდ.

ასეა ცივილიზაციით გაბედნიერებულ ევროპაში, ასე იქნება ჩვენ შიაც.

მაგრამ თუ ერთ ნაწილს საზოგადოებისას აინტერესებს მხოლოდ გრძნობათა გამაღიზიანებელი სანახაობა, არის ხალხი, მშრომელი მასსა და ახალგაზრდობა, რომელიც ეძებს გონების და სულის საზრდოს, ეძებს ახალ აზრებს და ზნეობას.

თანამედროვე თეატრებს კი ახასიათებს ვირტუოზობა, ეროტიკა და ესტეტიკა.

მას აკლია ის უმთავრესი, რაზედაც აგებულია ყოველი საზოგადოების კეთილდღეობა: მას არ ახლავს ზნეობა ამ სიტყვის საუკეთესო მნიშვნელობით.

ეს არც გასაკვირია, რადგან ცივილიზაცია უარყოფაა ზნეობისა, ტრადიციისა.

ცივილიზაციამ იცის მხოლოდ იძულებითი დისციპლინა, რომლის მე-
ოხებითაც არსებობს თანამედროვე ევროპიული საზოგადოება.

ჩვენი ხალხისათვის კი ისეთი მდგომარეობაა სანუკვარი, როდესაც
ყოველი პიროვნება ისარგებლებს სრულის თავისუფლებით და ამავე დროს
მისი საზოგადოებაში ყოფნის პირობა იქნება არა იძულებაზე დამყარებუ-
ლი დისციპლინა, არამედ დისციპლინა მაღალ ზნეობაზე და ტრადიციებ-
ზე აშენებული.

დღეს, როდესაც დიდმა რევოლიუციამ სასტიკად მიანგრ-მოანგრია
ძველი წესწყობილება, საზოგადოებრივი ურთიერთობანი, მოსპო ძველი
ტრადიციები და შეხედულებანი, ხალხში გამოურკვეველმა მდგომარეობამ
დაისადგურა, — აღარ არის ძველი საზოგადოებრივი ზნეობა, არ არის
ახალიც.

ასეთ პირობებში ხალხში საშინლად ვითარდება საერთო დემორალი-
ზაცია და საზოგადოებრივი ცხოვრება საფრთხეში ვარდება.

საჭიროა დიდი მუშაობა და ბრძოლა კალაპოტიდან ამოვარდნილ
ფსიქოლოგიური ცხოვრების ახალ კალაპოტში ჩაყენებისათვის.

ამ მუშაობაში სახალხო სცენას, სახალხო სკოლასთან ერთად, ეძლე-
ვა დიდი მნიშვნელობა.

იგი არ უნდა გადაიქცეს ჩვეულებრივ გასართობად.

ასე თუ იქნა, მოხდება უბედურება: ის ვერ მისწვდება სამხატვრო-
თეატრებს, ვერ გაუწევს მათ კონკურენციას თავისი პროფესიონალური და-
ლებით და გადაიქცევა ბალაგანად, გარყვნილების და სიბინძურის ორმოდ.

18 წლის განმავლობაში ვმუშაობ ჭიათურის სახალხო თეატრში და
გამოცდილებით ვიცი, თუ რა ზნეობრივ სიამოვნებას გრძნობს ადამიანი,
როდესაც მიდის იქ არა როგორც სანახაობის მაყურებელი, არამედ რო-
გორც წევრი ამ საერთო ოჯახისა, სადაც ის მოქმედობს, სადაც ის მო-
ნაწილეა, აქტიურია და ყველა იქ მყოფთან საერთო გრძნობითა და აზ-
რითაა გამსჭვალული. ყოველი სიტყვა, სცენიდან ნათქვამი ჩვენი ამხანაგე-
ბის მიერ, რაღაც მეტ შინაარსს და აზრს იძენდა, ვინემ სხვა პირობებში;
გვავიწყდებოდა პიესის ავტორი და ჩვენი ამხანაგების პირიდან გვესმოდა
ცხოველი სიტყვა მაღალის გრძნობითა და ზნეობით გამსჭვალული.

ჩვენთვის უმეტესი მნიშვნელობა ჰქონდა სცენიდან ნათქვამს სიტყვას,
და რაც უნდა ტლანქი და არა მხატვრული ყოფილიყო პიესის დადგმა,
მაინც ვსიამოვნებდით, აზრსა და გრძნობას ვამახვილებდით.

იგი იყო ჩვენი ტრიბუნა!

და ამავე ტრიბუნად უნდა დარჩეს საქართველოში სახალხო თეატრი.

აქედან უნდა გაისმოდეს ყოველ დღე ქადაგება ძმობისა, ერთობისა,
სიყვარულისა და თავისუფლებისა; აქედან უნდა ისმოდეს სიტყვა ადამიან-
ის პიროვნების გამშვენიერების და ზნეობრივად ამაღლებისათვის; აქ უნ-

და სწავლობდეს ჩვენი ხალხი და უმეტესად ახალგაზრდობა ურთიერთის პატივისცემას, მამულის სიყვარულს და მოვალეობის შესრულებას.

აქვე უნდა სწავლობდეს ახალგაზრდობა ხელოვნებას.

რა თქმა უნდა, სახალხო თეატრს და მასში მუშაკთ ესაჭიროებათ გამოცდილი, მცოდნე ოსტატები, რომელნიც ასწავლიან მათ სასცენო ხელოვნებას და პიესების მხატვრულად დადგმას. ეს ოსტატები უნდა მოამზადოს აკადემიურმა თეატრმა. მაგრამ ორგანიზაცია და მუშაობა სახალხო თეატრში უნდა იყოს თვით იმ ხალხის ხელში, რომელიც სახალხო თეატრის გარშემო იყრის თავს.

დარწმუნებული ვარ, რომ თუ ასეთი გზით იარა სახალხო თეატრმა, თუ იმთავითვე აღებული სწორე გეზი არ გახარა, არ გადაიქცა უბრალო გასართობად, 20 წლის შემდეგ გვექნება შეუდარებლად მეტი რეზულტატი და სახალხო თეატრის 50 წლის იუბილეს მეტის ზეიმით, სიხარულით და მადლობით იდღესასწაულებს ჩვენი ქვეყანა.

მ. ღვამიჩავა.

ნ ა თ ე ლ ი მ ა ტ ი ა ნ ე

იქნება ზეიმი!

შეიძლება უჩვეულო, ზეიმი მიმზიდველი.

დაიწერება ლამაზი მათიანე.

ზეიმის უჩვეულობა თავისი სიმკვეთრით დამარხავს შაბლონის სიმძიმეს.

ამ ზეიმზე ნაცნობ ფერებს, სახეებს, სიტყვას და შინაარს მიუთითებენ საფლავისაკენ. ჩვენ ვიზეიმებთ მხურვალე მარგალიტებით კეთილი გრძნობისა.

ზეიმი დაიწყება, როდესაც დარბაზში ელექტრონი დაიძინებს, როდესაც ჩუმი სიბნელეში გაირინდება საზოგადოების ყურადღება და აზრი.

მაგრამ ეს კეთილშობილი მოლხენა არ დამთავრდება ფარდის დაშვებისთანავე.

ყოველი ჩვენგანი თან ატარებდეს იქნება ნათელ საბუთს მომავალი მემატინესათვის სახალხო სახლის ისტორიისა.

გაიხსნება ტრიბუნა ლამაზი თქმის წინაშე.

ჩვენ გავიგონებთ ქართული კეთილშობილებით მოჭრილ სიტყვებს:

„მადლობა, დიდი მადლობა სახალხო თეატრში მოღვაწეობას“.

ეს მადლობა შეიძლება იყოს მხოლოდ ნაკვთი მცირეოდენი.

იქნებ თქმა გაგრძელდეს. იქნებ მადლობამ ვერ ამოსწუროს სახალხო თეატრის დამსახურება.

დაიბადება, აღმოჩნდება კიდევ მრავალი სიახლე, დედული, რომელიც მოითხოვს ახალ სიტყვას, რომლითაც შეაფასებენ შრომას, თუ კი ადამიანს შეუძლია შრომის პატიოსანი შეფასება.

კირკის ქუჩაზე ამაყად დგას სახალხო სახლი:

შშრომელთა აუდიტორია. დაღლილი სულის სამლოცველო.

მის სიამაყეში მაინც გამოკრთის 30 წლის სიმძიმე.

მაგრამ ვერ ვხედავთ დაღლილ სახეს.

სახალხო თეატრი 30 წელია სრულიად ჯანსაღი დგას საქართველოს თეატრალური ცხოვრების სფეროში თავისი ინდივიდუალური თვისებებით და განსაკუთრებული დანიშნულებით.

30 წელია მისი სცენიდან ესმის ყველას: მიდით დაინახეთ „მსახურება მშვენიერ აზრებისადმი“.

ამ მოპატიჟებამ თავისი შედეგი მიიღო.

მოდოდენ—რჩებოდენ. შეიყვარებდენ—მუშაობდენ.

და იწოდენ სურვილით.

იყო შიში და თრთოლვა გასვლის წინ.

და ვხედავდით წარმატებას.

... შემდეგ სტოვებდენ სახალხო სახლს. მაგრამ ერთი განსაკუთრებული თვისებით—საყვარულით.

ღიახ! სახალხო სახლმა მრავალში აღზარდა ეს წმინდა პატივისცემა სცენისადმი და უსაზღვრო სიყვარული.

არ არის საკმარისი ნიჭიერი იყოს ადამიანი.

მიდით სცენასთან უპირველესად სიყვარულით.

ასეთი იყო სახალხო სახლის წვევის და მუშაობის ცოცხალი აზრი.

სადაც არ უნდა იყოს ქართველი მსახიობი, რომლის ისტორია სახალხო სახლიდან იწყება, იქნება ის კვამლიან გერმანეთში, თუ ცივ რუსეთში, ან და თვით საქართველოში, მან თბილი სიყვარულით უნდა წარმოიდგინოს საქართველოს დედა ქალაქში კირკის ქუჩა და მის შუა-გულზე სახალხო სახლის პატიოსანი სახე.

მოგავლის კერსაქტივები.

თანამედროვე ეპოქა თეატრალურს ცხოვრებაში ძიების ეპოქად არის ცნობილი.

და ისე შორს მიდის ხანდახან ეგ ძიება, რომ უარყოფამდისაც კი აღწევს.

კულტურულად უაღრესად განვითარებულ ქვეყნებში თეატრი ოხუნჯობის საგნად არის ქცეული. ინგლისის სცენა შექსპირის მონოლოგებს ველარ ინელებს.

ამერიკაში უკვე ჟონგლიორობენ და მაიმუნებიც კი გამოჰყავთ.

კინო ეგ სანახაობითი ხელოვნების გრამოფონი თეატრის აუდიტორიას აცარიელებს.

დღევანდელი ადამიანი ისე გააზიზდა, რომ მას არ შეუძლია სცენაზე მკვლელობას უყუროს. ხმაურობას ველარ იტანს, ხანდასმულობას ვერ ითმენს და გარბის.

— კინოსკენ,

სადაც ყველაფერი უხშირდ და ჩქარა მიმდინარეობს. აქ ათასობით სიკვდილი ოდნავადაც ვერ არხევს და ალიზიანებს დღევანდელ სანტიმეტალურ ნერვებს...

...ადამიანმა ღმერთი დაკარგა და სიტყვა შეიძულა.

მეცნიერებამ მისტიკის თაღხი ტანისამოსი შემოახია და უდაბნოში უმწეოდ დააგდო:

ღმერთებისადმი რწმენა დაუკარგა და წყეული საკითხებისაგან კი ველარ იხსნა.

ზეცას ანგელოსების მაგივრად პროპელერები დაფრენენ.

აფორიაქებული სულის დამშვიდებას არაფერი ეშველა.

და შესძულდა სიტყვა.

დაავიწყდა ლოცვა.

იღვა მოკვდა...

და ადამიანი ველარ შედის თეატრში, საიდანაც ხატი გაიტანეს შუბი ჩამოხსნეს, მერანი განდევნეს.

მუნჯმა მანქანის ქრისტემ ელექტროს მათრახით დალალა ყველაფერი. და მირბიან კინოსკენ.

აქ ტიტანიკებიც კი ილუპებიან, ცეპელინები იწვიან, ადამიანები უმ-

წოდ იკარგებიან, მაგრამ ყველაფერი ეს ისე ჩუმად ხდება როგორც ტკბილ სიზმარში.

და იძირება თეატრი...

აღბად კაცობრიობას საკუთარი თავი შესძულდა და თვითმკვლელობამდის მივიდა.

თეატრის სიკვდილი—ადამიანის სიკვდილია...

ან უებარი მკურნალის გამოჩენა.

და ახალი სალიუტი.

ან უბსკრულში გადავარდნა და დაღუპვა.

Aut caesar, aut nihil,—შუათანა გზა აღარ არსებობს.

— საქართველოში ასე მწვავედ აღარ სდგას საკითხი. ამას ადასტურებს მარჯანიშვილის პრობლემემატიური ოპერაციები.

გასაგებიც არის:

ქართულ თეატრს ხანგრძლივი ისტორია არა აქვს.

საქართველოს სამოქალაქო ცხოვრება ჩანასახშია.

ჩვენი სუბიექტიური პირობები კრიზისს ველარ შექმნიან.

საქართველო მოდების ქვეყანაა და ევროპის ყვავილის მოხდა ჩვენთვისაც სავალდებულო შეიქნება...

და მით უფრო მწვავე იქნება ეს კრიზისი, რომ იგი უცხო იქნება ჩვენი სხეულისათვის.

სახალხო სახლს კი განსაკუთრებული იდეები ახელმძღვანელებდა.

თუ ერთ დროს რუსეთის თეატრის კრიზისის ერთ მიზეზად იმ გარემოებას ასახელებდნენ, რომ იგი ხალხისათვის მიუწვდომელი იყო,—მაშინ სახალხო სახლის ვეტერინარებს აქვთ ისტორიული გამართლება.

მაგრამ ყველაფერს აქვს დასასრული და ამ პირველ იდეას 30 წლის მიჯნაზე უკვე გაუთავდა შევებულება.

თუ უწინ ქველმოქმედება მეცენატობა იყო, დღეს მას დილეტანტობას უწოდებენ.

სახალხო სახლის პიონერებმა შეუქმნეს თეატრს ხალხი.

ახალ მიჯნაზე—ახალი იდეა უნდა წარმოიშვას.

დამშეულ აუდიტორიას ცაგარლის ხაშით ველარ გამოკვებავთ.—და ვისაც სურს წარსულის ნამუშევარი არ დაინგრეს უნდა გადალახოს რუბიკონი—ტრადიცია.

უცილობლად უნდა მოხდეს:

პირველი: გაპროფესიონალება.

მეორე: ეპოქის ალლოს აღება.

დანარჩენი პერსპექტივების განსჯერეტა მხოლოდ ამ ორი სარკმლიდან არის შესაძლებელი.

სახალხო თეატრის დასი. როცა სახალხო საზღში გადმოვიდენ, აგვალის აუდიტორიიდან, ი. რომანიშვილი, მ. ინაშვილი, მ. ჯაბაური, მ. ლეხურელი, მ. თუმშალიშვილი, ნ. ბარიკოვისა, გ. ანაშვილი, მ. ბუნელი, ნ. ჩაგუნავა, თ. ბაქრაძე, თ. ბაქრაძე, ნ. ბაქრაძე, ნ. გოციროძე, ს. რომანიშვილი-გებუაძისა, ს. ტორღშვილი, ცამბეობის წევრნი, თ. გოგოლაშვილი, დ. ბაქრაძე, ე. ანდრონიკაშვილი, ან. ქიქოძე, ვ. ხანიაშვილი.

მოგონების ნაწყვეტი.

ბევრი. რამ შეიცვალა სახალხო თეატრში. მისი ოცდათი წლის არსებობის განმავლობაში. ბევრი მისი მოღვაწე სიკვდილმა ჩამოაშორა მას. ბევრიც სიცოცხლითვე ნებისათ თუ უნებლიეთ ჩამოშორდა მას და დღეს მასთან საერთო აღარა აქვს რა წასრულის მოგონების გარდა. ბევრჯერ შეიცვალა სახალხო თეატრის რეპერტუარი. ბევრჯერ უწინასწარმეტყველეს მას ახალი ხანის დაწყება.

ბევრი ბატონ-პატრონი გამოეცვალა სახალხო თეატრმა: ჯერ კითხვების გამმართველ საზოგადოებასთან იყო შეკედლებული, შემდეგ სახალხო უნივერსტიტეტს შეათარა თავი, მას შემდეგ საკუთარი ორგანიზაცია შექმნა და სხვა და სხვა სახით დღემდე დამოუკიდებლათ არსებობს.

ბევრი ტკბილი და კიდევ უფრო მეტი მწარე დღე გამოსცადა მან, განსაკუთრებით, თავისი დამოუკიდებლობის დროს.

იყო დრო როდესაც ყველა მტრულად უყურებდა, მთავრობასაც, ქალაქის თვითმმართველობაც, დრამატიული საზოგადოებაც, პროფესიონალურ მსახიობითა უმრავლესობაც და თვით მუშათა უძლიერესი ორგანიზაცია — რ. ს. დ. მ. პ. (მენშევიკების) საოლქო კომიტეტი (ოკა). დღეს კი ყველა მას თავს ევლება და დახმარებას პირდება და აძლევს კიდევაც!

დიახ, ბევრი რამ შეიცვალა, მაგრამ ერთი რამ უცვლელი დარჩა დღემდე და, შესაძლებელია, დიდხანს დარჩეს უცვლელათ.

ეს ერთი რამ მდგომარეობას მასში, რომ სახალხო თეატრი დასაწყისიდან დღემდე დამყარებულია სცენის მოყვარებზე და არა პროფესიონალურ მსახიობაზე. ამაში არის მისი სიძლიერე და მისი სისუსტეც. სახალხო თეატრთან შეკედლებული სცენის მოყვარეთა ჯგუფი შესდგებოდა და შესდგება სრულიად სხვადასხვა ჯურის-მიმართულებით, და ეროვნებითაც კი. ამ სხვადასხვა ჯურის ხალხს აერთებს მხოლოდ სცენისადმი უსაზღვრო და გატაცებით სიყვარული. სცენის მოყვარეთა მეტი წილი ამ სიყვარულთან აერთებს საზოგადო საქმის სამსახურის სურვილსაც. მათ სწამთ, რომ ისინი ემსახურებიან დიად საქმეს და ამისათვის არ ზოგავენ არც დროს, არც ენერგიას და არც თავის ქონებრივ მხარეს.

ამით აიხსნება ის გარემოება, რომ სახალხო თეატრი მუდამ, როგორც კი უნდა ყოფილიყო მისი ფინანსიური მდგომარეობა, ახერხებდა არსებობას.

იქ მუდამ იყო სცენის-მოყვარეთა ჯგუფი, რომელიც თავის მუშაობაში არავითარ სასყიდელს არ იღებდა, და ზოგი მათგანი ხშირათ მშვიერი;

შეუფერებლათ ჩაცმულ-დახურული გატაცებით მონაწილეობდა. როცა კი შეუძლებელი იყო სასყიდლის გაცემა უსახსრობის გამო, სახალხო თეატრი ახერხებდა და დღესაც ახერხებს უსასყიდლოთ ეშოვნა ტექნიკური პერსონალიც: სცენარიუსი, მოკარნახე და თვით რეჟისორიც კი.

სცენის მოყვარეთა თავგანწირულების დასამტკიცებლათ, ჩემს თავს ნებას მივცემ, მოვიყვანო ორი მაგალითი. ერთს სცენის მოყვარეს, რომელიც წელიწადი უმუშევრათ იყო, და თან იმდენათ ხელმოკლე რომ სადილს შემთხვევით თვეში ერთხელ თუ სადმე სჭამდა, საერთოთ კი ცარიელი პურით იკვებებოდა და ხშირად საკმაოთ ისიც არ ქონდა, გამგობის წევრმა ნ. ელიაევამ ადგილი უშოვნა. სცენის მოყვარემ ადგილზე უარი განაცხადა, რადგან დაწესებულებაში მუშაობა ისეთ დროს სწარმოებდა რომ ის რეპეტიციაზე სიარულს წესიერათ ველარ შესძლებდა. მან არჩია შიმშილი და სახალხო სცენა, კარგ ადგილს და სცენის ჩამოშორებას. მისი უსაქმოთ დარჩენა რამდენიმე წელს გაგრძელდა, მაგრამ ერთხელაც არ უსაყვედურნია ვისთვისმე. დღეს ეს სცენის მოყვარე სცენაზე თვალ საჩინო ძალას წარმოადგენს.

მეორე სცენის მოყვარეს პირად ცხოვრებაში უბედურება შეემთხვა, რომელმაც სასოწარკვეთილებამდე მიიყვანა. მან გადასწყვიტა თავის მოკვლა. მაგრამ რადგან იმის სიკვდილი უახლოესი წარმოდგენის გადადებას გამოიწვევდა (ერთი უმთავრესი როლს თამაშობდა), თავის მოკვლა რამდენიმე ხნით გადასდო. წარმოდგენის დღეს საღამოთი, როცა სახალხო სახლში მოდიოდა სათამაშოთ, ვერის ხილზე ფეხით მოუხდა გამოვლა. მას შეეშინდა, სასოწარკვეთილებამ არ მძლიოს და წყალში არ გადავარდე და წარმოდგენა არ ჩაიშალოსო, და ამის გამო ნაპირზედ გავლა ვერ გაბედა, ტრამვაის ლიანდაგებს შუა გამოიარა.

შემდეგ მან თავი მოიწამლა. საბედნიეროთ მეგობრებმა დროზე შეუტყვეს, სათანადო ზომები მიიღეს და სიკვდილს გადაარჩინეს. დღეს ის ჯანსაღათ არის. მხოლოდ სახალხო თეატრს ჩამოშორებულია.

ამისთანა ამბებს შევხვდებით რომანებში და ქართულ სახალხო თეატრის სინამდვილეში.

თუ ამითი ძლიერია სახალხო თეატრი, აქვეა მისი სისუსტის საფუძველიც. სცენის-მოყვარეებს უყვართ სცენა, მათი სურვილია სცენა შეინარჩუნონ და სცენის გარეშე არაფერს ყურადღებას არ აქცევენ. ერთ დროს გამწვავებული ბრძოლა არსებობდა სახალხო წარმოდგენების მმართველი წრის და სახალხო უნივერსიტეტის თეატრალურ სექციის შორის. ამ ბრძოლამ სცენის მოყვარეობაც ორ ბანაკათ გაჰყო. უმრავლესობა წრეს მიემხრო, როგორც დამოუკიდებელ ორგანიზაციას, დანარჩენები სექციას.

თუმცა სცენის მოყვარეები ცხარე მონაწილეობას იღებენ ამ ბრძოლაში, არც ერთმა მათგანმა არ იცოდა, რომ სექცია და წრე მხოლოდ შირმა იყო, რომ ეს იყო ბრძოლა ბოლშევიკებს შორის, რომ სექციის სახით იბრძოდა მენშევიკების საოლქო კომიტეტი (ოკა) და წრის სახით კი

ბოლშევიკების თბილისის ორგანიზაცია. არც ერთ იმ სცენის მოყვარეს, რომელიც წრის დამაარსებელათ სთვლიდა თავს, არ სცოდნია, რომ წრის ფაქტიური ინიციატორი იყო პროკოფი (ალიოშა) ჯაფარიძე (26 კომუნარ-თაგანი), რომ ის თერთმეტი მუშა, რომელთაც საჯაროთ გაზეთში მხარი დაუჭირეს წრეს, იყო თბილისის კომიტეტი. მათ ვერ გაეგოთ, რანაირათ შეიძლებოდა, 11 მუშას დაერქმია თავის თავისთვის თბილისის მუშათა უმრავლესობა, როდესაც წრის წინააღმდეგ რამდენიმე ასეულმა მუშამ გამოუცხადა პროტესტი მენშევიკების გაზეთში. მათ არ იცოდნენ, რომ ეს ბრძოლა დაიწყო მას შემდეგ, როცა თბილისში იქნა მიღებული გაზეთ „სოციალ-დემოკრატი“, სადაც სხვათა შორის იყო ნათქვამი: უკანასკნელი სიმაგრე მენშევიზმისა დაემხო, თბილისი ჩვენს ხელშია“...

ამიტომ იყო, რომ როდესაც გამარჯვება წრეს დარჩა, მოწინააღმდეგე სცენის მოყვარები წრეს შეურიგდნენ და მის პატრიოტებათ გადაიქცნენ!

ამნაირი გაურკვეველობა სცენის-მოყვარეებისა ქმნის ნიადაგს, რომელიც შესაძლებელს ხდის, პირადი მოსახრებით გატაცებულმა პირმა გაიტაცოს სცენის მოყვარეთა ნაწილი და გააჩალოს ბრძოლა იქ, სადაც საბრძოლველი არაფერია. 30 წლის იუბელის კი, რომელიც ნაყოფია ასეთი ტანჯვა წამებას უნდა შეიძღვნას სიყვარულით გამთბარი სალამი და ესუფვოს კიდევ 30 წლის ისტორიული ხანის შექმნა.

ლ. რუხაძე.

30 წლის იუბილელის გამო.

მშრომელი ხალხის მტრებს ყოველთვის თავისებური მიდგომა ჰქონდათ თეატრისადმი.

ბურჟუაზიული იდეოლოგიები ცდილობდნენ და ცდილობენ, თეატრი, სცენა, ხელოვნება თავისი კლასიური მიზნებისთვის გამოეყენებიათ.

ჯერ კიდევ შორეულ წარსულში ძველ აღმოსავლეთში და საბერძნეთში, რომში და სხვა, გაბატონებული კლასები ასეთი თვალსაზრისით აფასებდნენ თეატრს.

ამის უტყუარი საბუთი მრავლად მოგვეპოვება.

თეატრი, ბურჟუაზიის ხელში საუკეთესო იარაღი იყო მშრომელთა მასებზე იდეურ გავლენის მოსაპოვებლად.

სხვა საშუალებებთან ერთად თავის სასარგებლო საზოგადოებრივი განწყობილების და აზრის შესაქმნელად, გაბატონებული კლასები თეატრსაც შესაფერისად იყენებდნენ-ცეცხლით და მახვილით, ინკვიზიციით და სიკვდილით და მასთან ერთად თეატრითაც „არწმუნებდნენ“ ისინი ხალხს ქვეყნის მფლობელთა ძალაში, ათასგვარ ცრუ-მორწმუნებაში, ღმერთების

ყოვლის შემძლეობაში, მეფეთა და გმირთა ძალაში და მათ მიერ შექმნილ პოლიტიკურ წყობილების და წესების მარადისობაში.

თანამედროვე ბურჟუაზიულმა სახელმწიფოებმა თავის წინაპართა გზას არ უღალატებს. ბურჟუაზიულ სამფლობელოში თეატრი, კინო, სკოლა, პრესა—ეს ყველაფერი ობობას ქსელია სადაც იბრჩობა და ილუპება საუკეთესო მერმისისადმი და მშრომელთა ბატონობისადმი მისწრაფების ყოველგვარი წმინდა იდეა. ყველაფერი ეს ძლიერი იარაღი აღმოჩნდა კაპიტალისტების ხელში საზოგადოებაში „ლაქიური“ პსიქოლოგიის, შეგუების და მორჩილების განწყობილების შესაქმნელად.

როგორადაც არ უნდა ატკობდეს ჩვენს სმენას და მხედველობას მომღერალი და მოცეკვავე, როგორადაც არ უნდა გვიტაცებდეს საუკეთესო მსახიობი, არსებითად ისინი გვხვევენ იდეალისტურ-ავტორიტეტულ აზროვნებაში, რის გამოც ჩვენ თითონ ჩვენსავე ახალგაზრდა თეატრებში განვიცდით მათ ძლიერ გავლენას. რასაკვირველია იმართება ისეთი წარმოდგენებიც, რომლების ხელმძღვანელთ და შემოქმედიც ჩვენვე ვართ მაგრამ ამ შემთხვევაშიაც ჩვენს ხელოვნებას ბურჟუაზიულ მემკვიდრეობის აშკარა ბეჭედი ახის. ხელოვნების გზით მასებზე გავლენის მოპოვების საკითხში ბურჟუაზია იყო და დღესაც რჩება გეგმაშეწონილი.

სულ სხვაა ჩვენი მდგომარეობა ამ მიმართულებით ჩვენ ვერ დავიცავით გეგმაშეწონილობა და ლოლიკური თანმიმდევრობა. ჩვენ სულ ჩავაქრეთ ან და უკანა რიგებში მოვაქციეთ თვითმოქმედებაზე დამყარებული მასსიური მხატვრული შემოქმედება, რომელიც კლასიურობის ფესვებზე იყო აღმოცენებული. ჩვენში ფეხს იკიდებს ის აზრი, რომ ჩვენ არავითარი ხელოვნება არა გვაქვს. ასეთი შემცდარი მოსაზრება ჩვენ საშუალებას გვაძლევს, რომ უყურადღებოთ დავსტოვოთ ახლად ფეხზე წარმომდგარი ჩვენივე მასსიური, კლასიური ხელოვნება, მათ დახმარებისათვის გამოწვდილ ხელს ჩვენ ჰაერში ვტოვებთ და ახალ ეკონომიურ პოლიტიკაზე მივუთითებთ,

მუშათა თეატრი ამის ღირსი არ არის. მას დიდი დამსახურება მიუძღვის წარსულში და მომავალშიაც მისგან ბევრს უნდა მოველოდეთ. ამის უტყუარ საბუთათ გამოგვადგება ტფილისის სახალხო თეატრი. ამ ჰეშმარიტათ მუშათა თეატრმა, თავის გარშემო შემოიკრიბა საქართველოს რევოლიუციონურ მოძრაობის საუკეთესო ძალები. არამც თუ ჩვენში, არამედ საერთოდ რევოლიუციონურ მოღვაწეთა უმრავლესობა ყოველთვის იკრიბებოდა მუშათა თეატრების გარშემო: მუშათა ინტერესების დამცველი ძალები ჰქმნიდნენ ასე თეატრებს და მას ხდიდნენ ტაძრათ, საიდანაც რევოლიუციონურ-მარქსისტული იდეა უხვად ვრცელდებოდა მშრომელ ხალხში.

ჩვენი—ტფილისის მუშათა თეატრი საშინელ პოლიტიკურ პირობებშიაც, როდესაც მთელი მუშაობა არა ლეგალურ ხასიათს ატარებდა, იყო საუკეთესო ტრიბუნათ, საიდანაც მძლავრად გაისმოდა დაჩაგრულთა განთავისუფლების ძლიერი ხმა. აქვე მომზადდა არა ერთი და ორი პრაქტი-

კული მოღვაწე. რომელთაც შემდეგ დიდი სამსახური გაუწიეს მუშათა გან-
თავისუფლების საქმეს. აი უტყუარი საბუთი, რომელიც აშკარად ღალა-
დებს მუშათა თეატრის, კლასიურ ხელოვნების დამსახურებაზე და მომ-
ვალზე.

ტფილისის სახალხო თეატრმა ბრწყინვალედ შეასრულა თავისი მო-
ვალეობა მშობელთა მასების წინაშე.

აი რატომ ვსვამთ პროლეტარულ ხელოვნების და მხატვრულ შემო-
ქმედების საკითხს მუშათა თეატრის დღესასწაულის დღეს და რატომ
გვწამს, ამ თეატრის ღვაწლის ღირსეული დაფასება შეიძლება იყოს მხო-
ლოდ ჩვენი კლასიური იდეის.

ჩვენი მატერიალური დახმარება და ყურადღება ამიერიდან სავსებით
უნდა მივმართოთ კლასიურ-პროლეტარულ თეატრის შექმნა აღორძინები-
საკენ.

დაე, ამიერიდან მაინც სოციალისტურ რესპუბლიკების ფარგლებში
გაუჩნდეს მშობელი დედა მუშათა პროლეტარულ თეატრს, დაე, სახელ-
მწიფოს თეატრალური პოლიტიკა მიიმართოს ჩვენი თეატრის კეთილდღე-
ობისაკენ.

სალამი სახალხო თეატრის მებაირალტრეთ.

სალამი ტფილისის მუშათა თეატრს, რომელმაც მტკიცე საძირკველი
ჩაუყარა მუშათა შემოქმედებას.

სალამი, 30 წლის, 9 დეკემბრის ბრწყინვალე დღესასწაულს.

თ. სახოკია.

სახალხო წარმოდგენები ტფილისში.

(წარსულიდან)

წარსულ საუკუნის ოთხმოცდაათიანი წლებია. ქართულ თეატრში
«სათავადაზნაურო ქარვასლაში» კვირაში ერთხელ გაიმართება წარმოდგე-
ნა. ამ წარმოდგენებს შაგირობა და კანტი-კუნტად მდაბიონიც. ესწრე-
ბიან. ხელმოკლე ხალხი, მასა, წარმოდგენას გარეშე რჩება.

ქართული მეორე და მესამე ხარისხოვანი არტისტები—არტისტის (აწ
განსვენებულის). ალექსანდრე ნებიერიძის მეთაურობით წარმოდგენებსა მარ-
თავენ ცენტრის განაპირას, იქ სადაც დღეს მელიქ-აზარიანცისეული სახ-
ლია. მაშინ მანდ ცარიელი ადგილი და ხრამი იყო. აქა-იქ დაბალი სა-
მიკიტნოები იდგა და ერთი დუქანთავანი სასცენოდ იყო მოწყობილი.
მართალია, ხალხი ესწრებოდა წარმოდგენებს, მაგრამ რაკი არტისტები თა-
ვიანთის გამორჩენის აზრითა შრომობდენ და თუმცა ფასებიც ქართულ

თეატრის ფასებთან შედარებით ნაკლები იყო, ფართო მასას მაინც არ მიუწვდებოდა ხელი და უმრავლესობისათვის ეს სკოლა მიუწვდომელი იყო.

განსვენებულ ექიმ ნ. ხუდადოვის (მაშინ ქალაქის ხმოსანი) მეცადინეობით ქალაქმა დაუთმო შენობა ავჭალის ქუჩაზე (საცა წყალსადენია) და გაკეთდა ეგრედწოდებული „სახალხო აუდიტორია“ ტფილისისა. ინტელიგენცია სათავეში ჩაუდგა ხალხის გამოღვიძების საქმეს და შეუდგა მუშაობას, რამდენადაც კი სისტემატიურად შეიძლებოდა მუშაობა მაშინდელ პოლიციისა და ცენზორის მეთვალყურეობითა. იმართებოდა წარმოდგენები, პოპულიარული ლექციები, უჩვენებდნ ბუნდოვან სურათებს. სასყიდელი არავის არ ეძლეოდა. შესასვლელი ფასიც მეტად მინიმალური იყო, სულ რაღაც შაურები, ხან ისიც არა.

აქვე მოეწყო წრე სცენის მოყვარეთა, რომელთა სულის ჩამდგმელი გახდა გიორგი ჯაბაური, ახალგაზდა კაცი, საქმისა და ხალხის სიყვარულით თავდავიწყებამდე გატაცებული. ჯაბაურმა გარშემოიკრიბა მასწავლებლები. ამ წრეში ვხედავდით: გიორგი ლასხიშვილს, ანნა ჩაჩიბაიას (ოლღას ქუჩაზე მყოფ სკოლის გამგეს და აწ განსვენებულს), ეკატერინე წულუკიძისას (ანნა ლორთქიფანიძის ქვრივს) და სხ. მახსოვს ერთხელ მეც მომიხდა ისიც რუსულ პიესაში (მგონი ჩეხოვის „დათვი“ იყო) თამაში.

ავჭალის აუდიტორიას მიჰყვნენ სხვა უბნებიცა და აგეთივე წრე სცენისმოყვარეთა გაჩნდა ავლაბარში და სხვაგან. ამ წრეთა მუშაობამ, მიუხედავად ათასგვარ დაბრკოლებათა, თითქმის სისტემატიური ხასიათი მიიღო, და ცენტრს მოშორებული მდაბიო ხალხი ასე იყო თუ ისე იკმაყოფილებდა თავის სულიერ მოთხოვნილებას და ნელ-ნელა გამოფხიზლების გზას ადგებოდა...

განვლო ხანმა და ძმათა ზუბალაშვილების უხვმა შემოწირულებამ ტფილისის ხალხს საკუთარი „სახალხო სახლი“ აუგო, საცა სახალხო წარმოდგენების საქმეს მკვიდრი და ურყევი საძირკველი ჩაეყარა.

პეტრე მირიანაშვილი.

სახალხო თეატრის დღესასწაული.

ვინც ამ ოცდაათი წლის განმავლობაში ნიქსა და ჯან-ლონეს ახმარებდა მშრომელ ხალხის ზნეობრივ გაჯანსაღებას, იმათი სახელები ჩვენთვის სათაყვანებელი უნდა იყვეს.

განათლებულ ქართველთა ჯგუფი, რომელმაც პატარა-კახის დროს თელავის სემინარია დაასრულა და რუსეთიდან ჩამოსვლის შემდეგ დასდგა 1791 წელს პირველად ქართული დრამა თეიმურაზ მეფე, გიორგი ავალიშვილისა და შემდეგ იმავე ავტორის თარგმნილი: რქის მატარებელი

სუმაროკოვის კომედია (წლის განმავლობაში სამჯერ წარმოდგენილ იქმნა,)— აგრეთვე სახალხო თეატრისთვისაც ჰზრუნავდა. იმდენად ხელსაყრელი გავოდგა სათეატრო საქმე, რომ მესვეურიც გაუჩნდა ვინმე გაბრიელ მაიორი, რომელიც წარმოდგენებს ჰმართავდა ძველი ალექსის—ებრაელთა ცხოვრების ზოგიერთი ამბის განსცენიერებით. მის თეატრში შესასვლელ ბილეთებზე, რომელიც აქნამდე დაცულია, ლექსად წარწერილია „**შაური ორი გაბრიელ მაიორი**“. მაგრამ ასეთი კარგი დაწყებულია სათეატრო ხელოვნებისა აღამაჰმად ხანის ურდოებმა ჩაფუშეს იმ ხელშეკრულობისთვის, რომელიც პატარა კახმა 1783 წ. დასდო რუსთ ხელმწიფესთან. მას აქეთ ქართული თეატრის საქმე აღარავის ახსოვდა 1850 წლის იანვრის ორამდე, როცა წარმოდგენილ იქმნა **გაურა**, კომედია გიორგი ერისთავისა, რითაც განახლდა ქართული თეატრი, დაარსებული 1791 წელს. რუსთ ხელმწიფობის რეჟიმს, რომელიც ცოტაოდენ სუბსიდიას აძლევდა ქართულ თეატრს შემდეგში ველარ ეგუებოდა ქართული დრამატიული დასი—ჯერ ათვალწუნებულ იქმნა სახელმწიფო რუსულ-იტალიური წარმოდგენების დირექციის ჰიერ, რომელსაც ექვემდებარებოდა, ხოლო როცა ხელმწიფის მოადგილე კორონცოვი წავიდა, ხელმოკლეობის გამო სრულიად დაიშალა. ამის გამო ქართული თეატრის საქმე თანდათან დაქვეითდა და მხოლოდ სამოცაათიანი წლებიდან გახდა შესაძლებელი დაარსება ქართული მუდმივი სცენისა, რომელსაც ინახავდა არა რუსთ ხელმწიფის იმპერიალისტურ ბიუროკრატიული მთავრობა, არამედ მის მიერ ეკონომიურად დაბეჩავებული ქართველი საზოგადოება. თვით ქართული თეატრის არსებობა წყეული ძველი რეჟიმის დროს ერთგვარი პროტესტი იყო, რევოლიუციონური ნაციონალიზმის ნაკარნახევი, და მაშინდელი მთავრობა როგორ შეიწუხებდა თავს ქართული სახალხო თეატრისთვის პირიქით აუარებელ ხარჯს ეწეოდა მხოლოდ იმისთვის, რომ რუსული ოპერისა და რუსული დრამის დადგმის საქმე განეფითარებინა ქართველი საზოგადოების გასარუსებლად, დასამტკიცებლად იმისა, რომ ხალხის დაპყრობა შეიძლებოდა არა მხოლოდ იარაღითა, როგორც ძველი რომაელები იტყოდნენ.

დღეს მშრომელ ხალხს თავგანწირული ბრძოლით მოუპოვებია ეროვნული განათლების ბუნებრივი უფლება და თავისი ბედის თვით მესვეური მადლობის გრძნობით იგონებს მათ ღვაწლს, ვისაც ამაგი გაუწევია სახალხო თეატრის საქმის გასამარჯვებლად. მახსოვს ის დრო სამოცდაათი წლებისა, როცა მშობლებს სათაკილოდ მიაჩნდათ თავიანთ ქალ-ვაჟთა სცენაზე მოღვაწეობა, დღეს კი ვხედავ სახალხო თეატრის ოცდაათი წლის საიუბილეო დღესასწაულსაც!

გაუმარჯოს სახალხო თეატრს და მის მოღვაწეებს!

გაუმარჯოს მშრომელ ხალხს, რომელსაც შეუძლია თავის მოამაგეთა დაფასება!

სახალხო სახლთან არსებული ქართულ დრამის მუშაკები.

ელ. ჩერქეზიშვილი: სახალხო სახლის არსებობის 30 წლის განმავლობაში ხშირად იღებდა მონაწილეობას სრულიად უსასყიდლოდ ადგილობრივ დასის მუშაობაში.

1922—23 წლის სეზონში კი იგი მოწვეულ იქნა სახალხო სახლის ქართულ დრამის დასში მუდმივ მსახიობად.

ამ დროს განმავლობაში განასახიერა:

მამიდას როლი — „სტუმარ-მასპინძლობა“,

ევდოკია — „დღენი ჩვენი ცხოვრებისა“,

ფროშარი — „ორი ობოლი“.

ს. რომანიშვილი-დგებუაძე: 1894 წელი — ეს თარიღია მისი მოღვაწეობის დაწყებისა სახალხო თეატრის სცენაზე. იგი ეკუთვნის იმ ქალთა ჯგუფს, რომელთაც მოურიდებლად გადალახეს იმდროინდელ თვალსაზრისით „სამარცხვინო“ ზღუდე და სცენას მოეწვინენ ერთგულ მუშაკებად და მისი ტანჯვა თვის ტანჯვად გაიზიარეს.

მსახიობის მოვალეობის აღსრულების გარდა იგი ბევრ ბანს ირიცხებოდა წრის გამგეობის წევრად და დღესაც დაულალავად და დიდის სიყვარულით მუშაობს.

მისი განსახიერებული როლებია:

ნატო — „დრონი მეფობენ“,

ლუიზა — „ორი ობოლი“;

კრუჩინინა — „უდანაშაულოდ დასჯილნი“,

ბარონესა — „სულელი“,

დარო — „სტუმარ-მასპინძლობა“,

მარიამი — „მსხვერპლი“.

ს. ანკარა პირველი მისი სასცენო ნაბიჯი იწყება 1906 წლიდან ვერის აუდიტორიის სცენაზე. 1911 წლიდან იგი გადადის სახალხო თეატრში და დღემდის მას ემსახურება.

მის განსახიერებას ეკუთვნის დრამატიულ ქალის როლები:

ლიზ — „სულელი“.

ოლ-ოლ — „დღენი ჩვენი ცხოვრების“

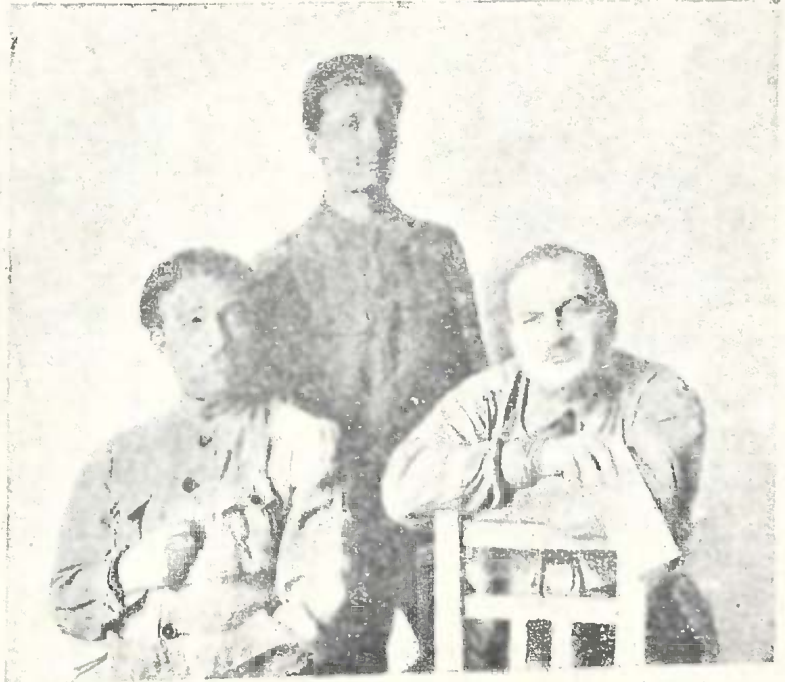
ქრისტინე — „ქრისტინე“.

ტასო — „მეზობლები“.

გენრიეტა — „ორი ობოლი“.

დგანან: გ. გარსიაშვილი (რეჟისორის თანაშემწე), ლ. კანდელაკი (რეჟისორის თანაშემწე), სხედან: მ. ღვამიჩავა (რეჟისორი), ა. ბაღრიძე (თანაშემწე), ი. ბარგელი (რეჟისორი).

მოკარნახენი: ჭ. გელეიშვილი, ა. ცაბაძე, მ. თუმშალიშვილი.

ლენა — „გზა-ჯვარედინზე“.

მარო — „ნილაბ-ქვეშ“.

თამარა გოგოლაშვილი — ძველი სახალხო სახლის მოღვაწე — თითქმის მის დაარსებიდან. მუდმივად ირიცხებოდა დასში 1922—23 წლის სეზონის განმავლობაში.

ქრისტინე — „ქრისტინე“.

„დარისპანის გასაჭირი“ — „კაროენა“.

„იმედის დაღუპვა“ — „იო“.

ელეონორა — „ელეონორა“.

თამარა ბაქრაძე — ძველი მოღვაწე სახალხო სცენის. დაუღალავად შრომობდა მისი განდიდებისათვის თითქმის დაარსებიდანვე.

მ. ქილარჯიშვილი სასცენო მოღვაწეობას იწყებს 1905 წლიდან ქუთაისის თეატრში ვლ. ალექსი-მესხიშვილის რეჟისორობით.

ამ წლიდან იგი მუშაობს მთელი სეზონობით სხვადასხვა დროს ქუთაისის, ტფილისის, როგორც ქართულ თეატრის, ისე სახალხო თეატრში. სახალხო თეატრში დაიწყო მუშაობა 1917 წლიდან. მისი ამპლუა: დრამა ტიული გმირი ქალი.

განსახიერება: თეკლე — „ბურუსი“.

მართა — „დამნაშავეა“.

განო — № 21. +

ზეინაბ — „ლალატი“.

კატო — „მეზობლები“.

კორნელია — „კაიგრაქი“.

ე. ბარათაშვილი — სასცენო მუშაობას იწყებს 1897 წლიდან ქ. კაკაეში; 1909 წელს მიემგზავრება ქ. ვარშავაში, სადაც ორი წელი დაჰყო დრამატიულ კურსებზე. 1904 წელს უბრუნდება საქართველოს პროვინციის სცენას ქ. სიღნაღში. 1906 წელს განაგრძობს მეცადინეობას ქართულ დრამატიულ კურსებზე ქ. ტფილისში და იმავე დროს მოღვაწეობს ავჭალის აუდიტორიის სცენაზე.

ამ ხანად იგი ასრულებს დრამატიულ გმირის როლებს.

1908 წელს ასრულებს დრამატიულ კურსებს და იწვევენ ქართულ თეატრის დასში, ზემოდასახელებულ ამპლუაზე.

1910 წლიდან ისევ უბრუნდება სახალხო თეატრს და დღევანდლამდე მას არ მოშორებია.

ასრულებს დრამატიულ მოხუცებულების და სახასიათო როლებს.

მარინე — „ქართველი დედა“.

ადელაიდა — „სულელი“.

მარიამ — „მსხვერპლი“.

გალჩიხა — „უდანაშაულოდ დასჯილნი“.

6. ნინონი 1915 წლიდან მუშაობს სახალხო სახლის სცენაზედ— სისტემატიურად ვიდრე 1921 წლამდე. 1922 წლიდან ისევ უბრუნდება სახალხო თეატრს.

მხატვრულად მის შესრულებას ეკუთვნის.

გაიანე „ღალატი“.

ოლინკა— „მეზობლები“.

ნუცა— „სტუმარ-მასპინძლობა“.

ბ. ასათიანი იწყებს მუშაობას 1905 წელს სახალხო სახლში, სადაც რჩება 1908 წლამდე.

1909 წელს მუშაობს ქუთაისის სცენაზე, ხოლო 1911 და 1912 წლებში ბაქოში. 1913 წლიდან ვიდრე 1915 წლამდე დრო გამოშვებით მოღვაწეობს ქართულ თეატრის და სახალხო სახლის სცენაზე, ხოლო 1922 წლიდან სახალხო თეატრის დასში.

ასრულებს დრამატიულ ქალის როლებს.

სონა— „სიმანხიჯე“

დუნია— „ცხოვრების გარეშე“

ლიდა— „დამზრალი წალკოტი“

ნატო— „მსხვერპლი“

6. შინდელი— იგი მიმდინარე წლის სეზონამდე ასრულებდა პატარა როლებს, მხოლოდ 1922/23 წლის სეზონის განმავლობაში მას დაეტყო წინ სვლა რეჟისორ შ. დადიანის შემწეობით.

ასრულებს:

ელპიდა— „სიყვარულის საზღვართან“

თეკლე— „უგვირგვინო მეფენი“

ჯ. იანქოშვილი ირიცხება სახალხო სახლის დასში 1915 წლიდან— 1923 წლამდე.

ანსახიერებს:

ნიცა— „კაცის სამართალი“.

მის-ვიგონტ „ჩერჩეტი“

ჩიტუნია— „გუშინდელნი“.

სიბილა. ახალგაზდა მსახიობი. იწყებს სისტემატიურ მუშაობას სახალხო სახლში 1922 წლის სეზონიდან. ამ მკირე ხნის განმავლობაში მის ნიჭიერ თამაშს ახასიათებს:

თებრო— „სტუმარ-მასპინძლობა“

ასული— „უგვირგვინო მეფენი“

ლიზბეტ „ჩერჩეტი“.

ს. ყოჩიაშვილი მუშაბს სისტემატიურად 1922—23 წლის სეზონიდან.

ნინო ჩიხლაძე— ქუთაისის თეატრის მსახიობი. 1923 წელს მოიწვიეს სახალხო თეატრში.

ამ ხანში შეასრულა:

მარია ლიაშვოვსკაია—„ცოდვა“.

წმ. დოროთეა—„მეფის დალაქი“.

ვერა მარგველაშვილი—ქართულ თეატრის მსახიობი 1909 წლიდან. სახალხო სახლის სცენას არ მოშორებია ო წლის განმავლობაში, სადაც ასრულებდა „ინჟენიუს“ პირველ როლებს. 1919 წლიდან მუშაობდა სოხუმის, ბათუმის და ქიათურის თეატრებში.

1923 წლიდან კვლავ განაახლა სახალხო სახლში მუშაობა:

მის განსახიერებას ეკუთვნის:

მარგარიტა—„ნამუსისათვის“.

ბლანკა—„მეფის დალაქი“

ელიკო—„მეგობრობა“ და სხვ.

აბ. ჩარკვიანი—1908 წელს მუშაობდა ქუთაისის თეატრში. ირიცხებოდა შ. დადიანის მოგზაურ დასში. 1912 წლიდან ტფილისის სახალხო სცენებზე მუშაობდა. 1923 წლიდან ჩაირიცხა სახალხო სახლის მუდმივ დასში. ნათამაშევი აქვს სხვა-და-სხვა სახასიათო და იმერლის როლები:

კეკელა—„გუშინდელნი“.

სიდედრი—„სტუმარ-მასპინძლობა“.

პელ. ლორთქიფანიძე—ემსახურება სცენას ო წლის განმავლობაში. სახალხო სახლში მუშაობს 1923 წლიდან.

შეასრულა:

დარო—„სტუმარ-მასპინძლობა“.

ელენე—„უნიადგონი“.

ელო ავალიშვილი—საგარეჯოს თეატრის ყოფილი სცენის მოყვარე. 1923 წლიდან დაიწყო მუშაობა სახალხო თეატრის ქართულ დრამის სცენაზე, ითამაშა შემდეგი როლები:

ნინა—„ცოდვა“.

აგრაფენა—„გუშინდელნი“.

ელო ანდრონიკაშვილი—სახალხო სცენის დამსახურებული მოღვაწე. ქართულ თეატრის მსახიობი 1893 წლიდან. უმუშავნია დრო-გამოშვებით. სახალხო სცენაზე ავჭალის აუდიტორიიდან.

მისი განსახიერება:

ჰანელე—„ჰანელე“

გაიანე—„ლალატი“.

ქრისტინე—„ქრისტინე“.

ქეთევან—„სამშობლო“ და სხვა მრავალი.

ნ. გოცირიძე: 1896 წლიდან არ მოშორებია სახალხო სცენას და დღესაც თუმც იგი მიწვეულია ქართულ აკადემიურ დასში რუსთა-

ველის თეატრში, მაგრამ მაინც არ სტოვებს სახალხო სახლის სცენას და ჩვეულ განუზომელ სიყვარულით და ნიჭიერობით განაგრძობს მსახურებას სახალხო სცენაზე.

მის მიერ განსახიერებული როლები ორიგინალურ პაესებში:

ავეტიქა—„რაც გინახავს, ვეღარ ნახავ“,

აკოფა—„ხანუმა“,

საქო—„მსხვერპლი“,

გრუშნევსკი—„მეზობლები“ და სხვა;

ნათარგმნი პიესებში:

ტარტიუფი—„ტარტიუფი“.

პატრი—„ყაჩაღები“,

ბრაბანციო—„ოტელო“,

შმაგა—„უდანაშაულოდ დასჯილნი“,

ონუფრი—„დღენი ჩვენი ცხოვრებისა“,

კობუს—„იმედის დაღუპვა“ და სხვა.

ხშირად რეჟისორობას უწევდა სახალხო სახლის ქართულ დრამას.

ი. რომანიშვილი პირველი მისი ნაბიჯი სასცენო მოღვაწეობაში 1900 წლ. აღინიშნება რუსულ დასში ქ. ბაქოში.

1901 წლიდან დღევანდლამდე ეს ნიჭიერი მსახიობი ამშვენებს სახალხო თეატრის სცენას თავისი ყოველთვის დაკვირვებული და მოხდენილი ტიპის განმსახიერებელი თამაშით.

მის განსახიერებას ეკუთვნის:

საბა—„სიმახინჯე“,

სილვა—„შეშლილნი“,

გერასიმ—„უმუშევარნი“,

იუსტუს—„ჩერჩეტი“,

გაბო—„მსხვერპლი“,

დიანოსი—„დამზრალი წალკოტი“,

ანანია—„ლალატი“.

ლუკა—„გზა ჯვარედინზე“

1922 წლიდან მსახიობის მოვალეობის გარდა გამგეობის დავალებით მორიგ რეჟისორად ირიცხებოდა.

მის დადგმას ეკუთვნის:

„გზა-ჯვარედინზე“,

ი. მინდიაშვილი. პირველი თავისი სასცენო მოღვაწეობა დაიწყო 1908 წელს პროვინციის სახალხო სცენაზე, 1912 წლიდან კი მუდმივად ირიცხება სახალხო სახლის დასში. მისი ამპლუა—რეჟონიორი. ასრულებს საპასუხისმგებლო როლებს.

მამასახლისი—„მსხვერპლი“.

საღათელა—„ნამუსისთვის“.

დავით—„რაც გინაკავს ველარ ნახავ“.
დონკიხოტი—და სხვა.

მ. თუმშალიშვილი 1893 წლიდან ემსახურება სახალხო თეატრს როგორც მუდმივი მოკარნახე, წინაღ სცენაზედაც იღებდა მონაწილეობას, კაკულა—„პეპო“.
პეტუა—„ციმბირელი“.

სახალხო თეატრის დაარსების ერთი პირთაგანი.

გ. ჯაბაური 1891 წლიდან მიზნად ისახავს თეატრალურ იდეის განმტკიცებას ქალაქის განაპირა უბნებში და ამ იდეას ემსახურება თავის ენერგიით. ეკუთვნის იმ პიონერთა ჯგუფს, რომელთაც საძირკველი ჩაუყარეს სახალხო თეატრს.

განსაზღვრული ამკლუა არ ახასიათებს. თამაშობდა მრავალ საპასუხის გებლო და სხვა და სხვა ტიპის როლებს. სწერდა სახალხო თეატრების ხრონოლოგიებს.

რ. სალაყაია 1891 წლიდან ჯერ არა ოფიციალურად გამართულ უბნის წარმოდგენებში იღებს მონაწილეობას და შემდეგ 1902 წლიდან კირიციხეა ავლაბრის სახალხო თეატრში, ხოლო მისი დახურვის შემდეგ გადმოდის სახალხო სახლში და იქ დღევანდლამდე განაგრძობს მოღვაწეობას შეუწყვეტლივ.

ამ ხნის განმავლობაში იგი ავლაბრის თეატრში ყოფნის დროს ირიცხებოდა რეჟისორის თანემემწედ და მმართველ სექციის წევრად.

მის შესრულებას ეკუთვნის:

დათია—„ქრისტინე“

მედუქნე—„სოფლის გმირები“

კობტაია—„რაც გინახავს ველარ ნახავ“.

გასტონ—„პარიზის ლარიბ-ლატაქნი“.

ნ. კანკვატაძე—სცენიური მოღვაწეობა დაიწყო ვერის აუდიტორიაში 1907 წელს, სადაც დაჰყო 1909 წლამდე. ამ უკანასკნელ წლიდან ვიდრე 1921 წლამდე თვისი სასცენო მოქმედება გადააქვს სახალხო სახლის სცენაზე. მის შესრულებას ეკუთვნიან:

ხლესტაკოვ—„რევიზორი“

არჩილი—„გამცემი“

ფლემინგი—„პედაგოგები“.

კოტე—„ნილაბ ქვეშ“.

1911—13 წელს ირიცხებოდა სახალხო სახლის რეჟისორის თანამემწედ.

გ. ანაშვილი 1901 წლიდან იგი მუშაობს სხვა და სხვა უბნების სცენის მოყვარე ამხანაგობებში.

1903 წლიდან იგი იწყებს სისტემატიურ მუშაობას ავჭალას აუდიტორიაში და შემდეგ სახალხო სახლში. მუშაობა დღევანდლამდე არ შეუწყვეტია.

ასრულებს:

დანტიე — „იმედის დაღუპვა“

საქო — „მსხვერპლი“

კ. ხახანაშვილი 1900 წლიდან დაიწყო მუშაობა ავჭალის აუდიტორიაში და შემდეგ სახალხო სახლში. ხშირად ყოფილა ჯერ მმართველ „სექციის“ წევრად და შემდეგ გამგეობის წევრად. სთარგმნა პიესები „ტაინი სოვეტნიკის სიზმარი“ „ლაქია“ და „რევოლიუციონური ქორწინება“ თამაშობს შემდეგ როლებს:

გიგო — „მსხვერპლი“

ოთარ — „სტუმარ-მასპინძლობა“

ბოს — „იმედის დაღუპვა“

გიჟუა — „რაც გინახავს ველარ ნახავ“

ალ. თავდგირიძე 1911 წლიდან მოღვაწეობს ავლაბრის სახალხო სცენაზე. 1913 წელს მეცადინეობდა ქართულ დრამატიულ სტუდიაში ერთი წლის განმავლობაში და იმავე დროს მონაწილეობდა სახალხო წარმოდგენებში. 1916 წლიდან კი სისტემატიურად მუშაობს სახალხო სახლში გმირების როლების აღმასრულებლად.

ასრულებს:

ვანო — „მსხვერპლი“

სიმონ — „ნილაბ ქვეშ“

ირაკლი — „№ 21 +“

ალ. მეტრეველი პირველი მისი გამოსვლა იწყება 1905 წელს ავლაბრის არაქსიანის თეატრში „პატარა კახი“ ს როლის შესრულებით.

1906—1907 წლებში მოღვაწეობს ვერის აუდიტორიაში. 1909 წელს გამოდის სახალხო სახლის დასში, სადაც განუწყვეტლივ პირნათლად ასრულებს მსახიობის მოვალეობას. დღევანდლამდე ასრულებს:

ფონ-ლაუფენ — „სამხედრო ბანაკში“

ნენნამოე — „უდანაშაულოდ დასჯილნი“

პეტია — „ცხოვრების გმირი“

გლუხოვცევი — „დღენი ჩვენი ცხოვრებისა“

სიმონ — „ნილაბ ქვეშ“

ირაკლი — „ლალატი“

გ. თაზიშვილი სცენიურ მუშაობით გატაცებულმა თვისი მუშაობა დაიწყო 1904 წელ ქ. გორში რუსულ დრამატიულ დასში. 1907—10 წლებში იგი გადმოდის ქ. თბილისში და იწყებს მუშაობას ჯერ ვერის და შემდეგ ავჭალის აუდიტორიაში. 1910—1914 წლებში იგი კვლავ უბრუნდე-

ბა პროვინციას და მისი თაოსნობით სდგება გორის მაზრაში ადგილობრივ ძალებით დასი, რომელსაც იგი ხელმძღვანელობს. 1917 წელს იგი უბრუნდება სახალხო სახლს, სადაც დღემდის იმყოფება. სასცენო განათლება მიიღო, როგორც თავის ცდით და ლიტერატურის საშუალებით, აგრეთვე რეჟისორთა კარგარეთელის, დარიალოვის, ნელიდოვის და ქართულ სტუდიის საშუალებით.

1921-22 წ. სეზონისათვის იგი მიწვეულ იყო სახელმწიფო დასში, მაგრამ უარი განაცხადა.

აქვს რამოდენიმე ნათარგმნი პიესა: „კატასტროფა“— გრაციესი „ზნეობრივობის დამცველნი“— ფრაპანისა, „საპყრობილე“, „ქალი ქუჩიდან“ და სხვა.

მისი დამახასიათებელი როლებია:

- გიგო— „მსხვერპლი“
- ვახტანგ— „ელეონორა“
- გიორგი სააკაძე— „უგვირვინო მეფენი“
- როსტომი „ნილაბ-ქვეშ.“
- ვახმისტრი. „სამხედრო ბანკში“.
- მეფე— „მეფის დალაქი“.
- ოთარბეგი— „ლალატი“.
- სტალინსკი— „ცოდვა“.
- ჰარონ— „ისმინე ისრაელ“.
- გრუბერ— კატასტროფა.

ვ. ნინიძე იწყებს სისტემატიურ მუშაობას 1906/7 წლებში ქიათურის თეატრის სცენაზე ვ. შალიკაშვილის რეჟისორობით, სოსიკოს როლის შესრულებით პიესა „მეზობლებში“. 1907 წლიდან ვიდრე 1910 წლამდე იგი მუშაობს დრო გამოშვებით პროვინციის სცენებზე.

სახალხო თეატრის იდეა მას იზიდავს თავისკენ და 1911 წლიდან იწყებს სისტემატიურ მუშაობას სახალხო სახლში.

მის განსახიერებულ ტიპებს ეკუთვნის მრავალ მხრივი, სახასიათო როლები:

- დათია— „ქრისტინე“.
- ჩიქვანი— „გეგეჰკორი“
- გიორგი— „კაცის სამართალი“
- სუთიძე— „მეზობლები“
- აპოლონ— „დამზრალი წალკოტი“
- ასლან გირეი— „ელეონორა“
- ივანე „— იასონის ოინები“
- ვლადიმერ— „გზაჯვარედინზე“
- ბოქაული— „მსხვერპლი“

ვლ. ადამიძე—იწყებს მუშაობას 1906 წელს სხვადასხვა უბნების თეატრებში. 1909 წელს პირველ წარმოდგენის დადგმაში სახალხო სახლში იღებს მონაწილეობას და შემდეგ მიემგზავრება რუსეთში უმაღლეს სწავლის დამთავრებისათვის.

ქ. კიევში უნივერსიტეტში მეცადინეობის დროს მუშაობს როგორც ქართულ ისე რუსულ დასებში.

1918 წელს ასრულებს უმაღლეს სასწავლებელს და ჰქმნის საკუთარ ქართულ დასს, რომელსაც ხელმძღვანელობს ქ. კიევში 1920 წლის დამლევამდე.

1921 წელს ბრუნდება სამშობლოში და შედის სახალხო სახლის ქართულ დასში, სადაც თავის დაკვირვებულ თამაშით აძლიერებს მუშაობას. მას არ ახასიათებს რომელიმე ერთი მიმართულების როლები, მისი თამაში მრავალ მხრივია. შესრულებას ეკუთვნიან.

ფონ-ლაუფენ—„სამხედრო ბანკში“

კურტ—„ჩერჩეტი“

ბეგლარ—„ნილაბ-ქვეშ“

ლევან კრეჭიაშვილი—„ელეონორა“

სემიონოვ—„ომი“

ფონ-ბილერ—„მეზობლები“

შოთა—დამზრალი წალკოტი.

არისტოდე—„მეფის დალაქი“

ანტ. ლითანიშვილის სასცენო მოღვაწეობის თარიღათ: ითვლება 1919 წელი, ჯერ ავჭალის აუდიტორიაში და შემდეგ რკინის გზის თეატრში.

1920 წლიდან ვიდრე—1922 წლამდე სისტემატიურად მუშაობს ნაძალადევის თეატრში, ხოლო 1922 წლის სეზონში კი იგი მოწვეულ იქნა სახალხო სახლის ქართულ დასში.

მისი როლები:

შადიმან—„უგვირგვინო მეფენი“

არიმან—„სტუმარ—მასპინძლობა“

მიშკა—„დღენი ჩვენი ცხოვრებისა“

დიმიტრი—„დამზრალი წოლკიტი“

ლეონ ბერგ—„პ. 21 †.“

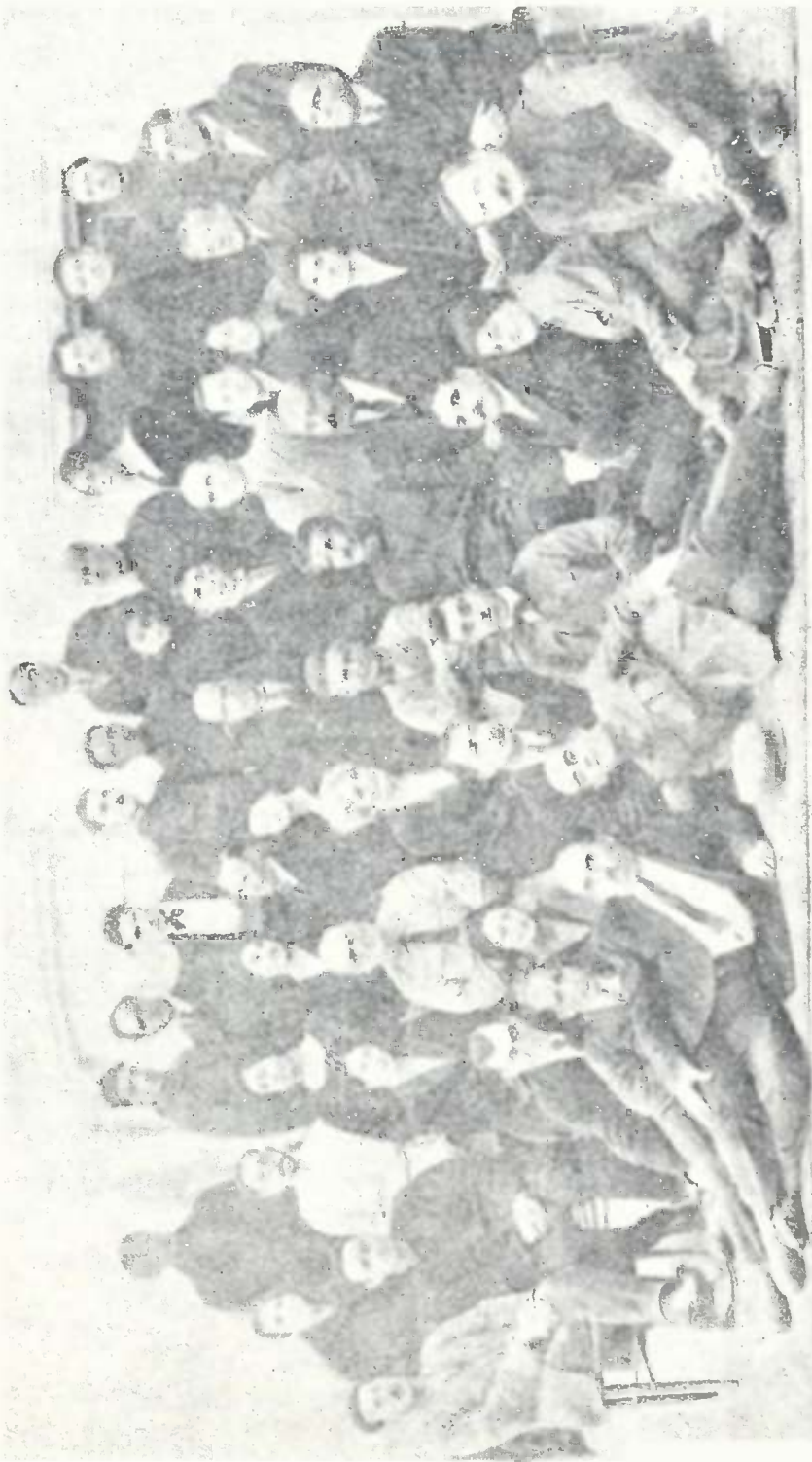
რ. ჯიბილ. ოცი წლის განმავლობაში უანგაროთ ემსახურება სახალხო სცენას ჯერ ავლაბარში და შემდეგ სახალხო სახლში.

ავტორი, მკითხველი გურულ სცენების, იუმორისტულ წერილების. მოხდენილად ასრულებს გურულ-იმერულ სახასიათო როლებს.

ატაკუტა—„სტუმარ—მასპინძლობა“

მაქსიმე—„იასონის ოინები“

გურგენ—„სოფლის გმირები“.

სახალხო დემოკრატების არსებულის დასაბუთება.

აკ. ხორავა სახალხო სახლში მუშაობდა 1921 წლიდან, როგორც მსახიობი და შემდეგ გამგეობის წევრი. სახალხო სახლში მისვლამდე 1922 წელს იგი მიწვეულ იყო მუშათა ცენტრალურ კლუბის თეატრში.

ქართულ დრამატიულ აკ. ფაღავას სტუდიაში შესვლით და შემდეგ აკადემიურ დრამაში მსახიობად გადასვლის გამო დრო გამოშვებით გამოდის სახალხო სახლში.

მის განსახიერებას ეკუთვნის:

დიმიტრი—„დამზრალი წალკოტი“

შაჰი—„ქართველი დედა“.

ბარონ შტრონგერ—„სულელი“.

ალ. კუპრაძე 1917 წლიდან ჩაირიცხა სახალხო სახლის ქართულ დასში თანამშრომლად. 1919/21 წლებში ასრულებდა სცენარიუსის მოვალეობას, ხოლო შემდეგ გადარიცხულ იქნა მსახიობად, რა ხნის განმავლობაში მან შეასრულა.

მიხა—„მსხვერპლი“

ვალოდია—„ომი“

ისმაილ—„ელეონორა“

გოძიაშვილი ნ. პირველი სასცენო მუშაობა დაიწყო ბათუმის სცენაზე 1917 წელს, ხოლო 1919—1920 წლების სეზონში კი სახალხო სახლის ქართულ დასში.

1921 წელს უბრუნდება კვლავ პროვინციის სცენას ქიათურაში ზა მიმდინარე სეზონს კი განაგრძობს მუშაობას დრო გამოშვებით სახალხო სახლის ქართულ დრამის დასში.

მის მიერ შესრულებულ მთავარ როლებს ეკუთვნიან:

დათა—„ბურუსი“,

შიო—„დამზრალი წალკოტი“,

კოტე—„ნილაბ-ქვეშ“.

ვას. კობელი სასცენო მოღვაწეობა დაიწყო 1912 წელს თანამშრომლად სახალხო სახლში, ხოლო 1918 წელს იმავე დასში მუშაობდა მსახიობად.

მეცადინეობდა 9 თვის განმავლობაში 1918 წელს გიორგი ჯაბადაღის სტუდიაში და შემდეგ ისევ სახალხო სახლს დაუბრუნდა.

საპასუხისმგებლო მასზე დაკისრებული როლები:

არიმან—„სტუმარ—მასპინძლობა“

მიხა—„მსხვერპლი“

ადიუტანტი—„სულელი“.

მირიან კანიშვილი ძველი 25 წლის სცენის მუშაკი: უმთავრესი და ღირშესანიშნავი ღვაწლი მიუძღვის ქიათურის თეატრის განმტკიცების ირგვლივ. სახალხო სახლში ჩაირიცხა მიმდინარე 1922 წლის სეზონში.

1910 წლიდან გამოსცა ჟურნ. „თეატრი და ცხოვრება“, რომელიც უმთავრესად სახალხო თეატრის წინსვლას ემსახურებოდა.

დასწერა რამდენიმე პიესა, გამოსცა მრავალი წიგნი, შეადგინა „სახალხო სიტყვათა ლექსიკონი“.

ვასილ თევდორაშვილი—ჯანიაშვილი.

„სცენის მოყვარე ხელოსანთა გამგეობის“ პირველი თავმჯდომარე, სახალხო თეატრის ერთი დამაარსებელთაგანი, წინად გამოდიოდა სცენაზედაც. შეუსრულებია ნიკო მოურავი—„რაც გინახავს ველარ ნახავ“, პეტრე—„არსენა“, ადამია—„და-ძმა“. და სხვ.

ისაკ ძნელაშვილი.

სახალხო თეატრის ერთი დამაარსებელთაგანი პირველ ხანად ქალის როლებს ასრულებდა, შემდეგ სომხის კომიკურ როლებს (გიქო—„პეპო“, სტეფანე—„ციმბირელი“ და სხვ). გარდაიცვალა.

დავით შველიძე.

სახალხო თეატრის ერთი დამაარსებელთაგანი, კომიკურ—კინტოების და ფატის როლების შემსრულებელი, ბოლო ხანებში ბაქოს სახალხო სცენის ერთი სულის ჩამდგმელთაგანი.

რ ე უ ი ს ო რ ე ბ ი.

კ. შათირიშვილი სახალხო სახლის მესაიდუმლე, მისი პედაგოგი და ნიჭიერი ხელმძღვანელი, აღმზღელი აქაურ მსახიობ-სცენისმოყვარეთა.

მის ნიჭიერ და დაუღალავ შრომის ნაყოფია დღევანდელი სახალხო სახლის მსახიობთა ჩამოყალიბებული სახეები. მისი ხელი აჩნია ყველა ამ პიესებს, რომელითაც დღესაც კი საზღოობს სახალხო თეატრი.

მისი მოწაფენი დღეს დამოუკიდებელ ნაბიჯებით დაიარებიან.

მისი რეჟისორობით გაიხსნა სახალხო სახლში 1909 წელს სეზონი პიესა „რევიზორი“-თ და ამ დღის შემდეგ დაუღალავი და ნეტარ-ხსენებული მუშაკი აღარ დაშორებია სახალხო სახლს 1922 წლამდე, ვიდრე ძალით არ მოჰგლიჯა იგი საყვარელ კერას უღმობელმა სიკვდილმა.

თავის ხანგრძლივ მუშაობაში, იგი რამოდენიმე ხანს სახალხო სახლს ჩამოსცილდა დროებით, როდესაც იგი მიიწვიეს ქართულ დრამატიულ სტუდიაში რეჟისორად, მაგრამ კვლავ დაუბრუნდა მას, რადგან იმ ხნოვანმა მუშაობამ, რომელიც ჯერ კიდევ ავჭალის აუდიტორიიდან იწყება, ჩაუხერგა სიყვარული სახალხო სცენისადმი და მანვე შეიწირა კიდევ მისი დადგმა;

„რევიზორი“—გოგოლისა.

„მეზობლები“—რამიშვილის.

Նահապետ Նահուկի մշտնի ևս տղամանկի կոմիտեան ջանքերովը.

„ნილაბ ქვეშ“—გერგესელი.

„იმედის დაღუპვა“—

„ნამუსისათვის“—შინვანზადე.

და თითქმის სახალხო სახლის მთელი რეპერტუარის მთავარი ნაწილი მის დადგმას ეკუთვნის.

ალ. წუწუნავა სახალხო სახლს ჰქონდა მხატრულ დადგმათა მიღწევა და თვისი მუშაობის უმაღლეს წერტილამდე აყვანა და ეს ხანა აღინიშნება 1911/12 და 1913 წლებით.

ამ წლების სეზონის განმავლობაში სახალხო სახლის ქართულ დასის მუშაობას აჩნევია ხელი დაკვირვებულ, ცოდნით აღჭურვილი რეჟისორის, რომლის თვალს არ ეპარება უბრალო სცენიურ ტექნიკის მიღწევათა შტრიხიც კი. ყველგან სჩანს გამოცდილება, ყველაფერს მხატრული სახე აქვს, ყველა თეატრალურ ხელოვნობის კანონების და მიხედვით სახიერდება.

ალ. წუწუნავას ხელში სახალხო სახლი გამოკაჟდა, გაცისკროვანდა და ამაღლდა.

მისი ტექნიკით დადგმული პიესები დღესაც ამშვენებს სახალხო სახლის სცენას და კიდევ დიდხანს არ ასცდება მის რამპას.

მის ხელოვნურ დადგმას ეკუთვნის სახალხო სახლის სცენაზე, რომელიც დღესაც კი მისი გეგმით იდგმება:

„მსხვერპლი—გედევანიშვილი.

„შეშლილი“—ტრ. რამიშვილი.

„მორევში“—ჭანტურიშვილი.

„იორიოს ასული“—და, ანუნციო

„ღალატი“—სუმბათაშვილი.

„პედაგოგები“—

შალვა დადიანი—სახალხო სცენის ირგვლივ ჯერ კიდევ ავქალის აუდატორიაში ჩნდება, მაგრამ მისი ხანგრძლივი და სისტემატიური მუშაობა აღსანიშნავია სახალხო სახლის 30 წლის არსებობის მიწურულში—1922/23 წლის სეზონში. სახალხო სახლის ქართული დრამა კრიტიკული იყო და შ. დადიანის რეჟისურულმა ხელმა სახალხო სახლი მიმდინარე სეზონს ისეთი ძლიერებით ასწია ზევით, რომ მის განახლებულ, ნაყოფიერ მუშაობის შესახებ საზოგადოებრივი აზრიც ახმაურდა.

შ. დადიანის ხელმძღვანელობით ამ წელს გადატყდა ძველებურობა და სახალხო სახლმაც გადადგა ნაბიჯი განახლებულ გზისკენ. მის დადგმებს ეკუთვნიან:

„სტუმარ-მასპინძლობა“—

„ომი“—არციბაშევი.

„დამზრალი წალკოტი“—

„გეგეჰკორი“—

„კაცის სამართალი“ —

„ელეონორა“ —

„ოჯახის მყუდროებისათვის“ —

„madame“ X“ —

ივ. ბარველი — ქართულ სცენაზე გამოვიდა პირველად ლადო მესხი-შვილის ხელმძღვანელობით ქუთაისში 1899—900 წლის სეზონში. მას შემდეგ სცენას არ მოშორებია როგორც მსახიობი და რეჟისორი. მსახურებდა ტფილისის, ბათუმის, სოხუმის, კიათურის და მრავალ პროვინციის თეატრებში. სახალხო სახლში 1923 წელს მეორედ არის მოწვეული რეჟისორად.

მის დადგმებს ეკუთვნის:

„გუშინდელნი“.

„უნიადაგონი“.

„სტუმარ-მასპინძლობა“.

„დამზრალი წალკოტი“.

ამ ხნის განმავლობაში განასახიერა შემდეგი როლები:

სოსიკო — „შენი ჭირიმე“.

კოწია — „გუშინდელნი“.

ნესტორ — „უნიადაგონი“ და სხვ.

აქვს მრავალი ლიტერატურული და დრამატიული ნაწარმოებნი გადმოკეთებული და ნათარგმნი.

მის. ღვამიჩავა — გიმნაზიელობის და სტუდენტობის დროს ქუთაისში და მის ახლო მდებარე პროვინციებში დაიწყო სცენაზე მუშაობა როგორც მსახიობმა. რუსეთში ყოფნის დროს მეცადინეობდა სამხატვრო თეატრის სტუდიასთან და ამის შემდეგ დაეწაფა რეჟისურას. 1920 წელს რეჟისობდა მუშათა ცენტრალურ კლუბში. ხოლო 1923 წელს მიწვეულ იქმნა სახალხო სახლში.

მის დადგმას ეკუთვნის:

ვინიჩენკო — „ცოდვა“.

ლუნაჩარსკი — „მეფის დალაქი“.

რამიშვილი — „ბედის-წერა“.

სწერდა კრიტიკულის და პრინციპიალურ წერილებს ქართულ თეატრის გარშემო.

მე—ბანაკირა უბნებში*).

სოლომონ ახვლედიანმა მომცა ამ წერილის სათაური. და ნიკო გერგესელის თხოვნით მინდა ორიოდე შტრიხით აღვნიშნო ჩემი სცენიური ნამუშავევი განაკირა უბნებში.

ეს იყო 1905—ნ წელს. დავიწყებ შორიდან. ჩვენი უბანი არეულობის ხანძარში იყო გახვეული. და სიმართლე უნდა ითქვას, რომ ხარფუნმა ბევრი რევოლიუციონერი გამოზარდა (მაგ. არსენ ჯორჯიაშვილი და სხვ.) მაგრამ შიგ მაინც ბევრი ბალასტი იყო: ხალხი უფიცი, თავზე ხელაღებული.

ვიქნებოდით 16 წლისა. მამა ორი წლის მეკდარი მყავდა. დედა—გათხოვილი. მედუქნეები პატივსა მცემდნენ, როგორც „წიგნის კაცს“ და მეც ხშირად მთელი საათობით წამიკითხავს მათთვის: „ყარამნიანი“, „ქალვაჟიანი“, „ჩარდავრიშინი“ და საამოდ სასმენელი სხვადასხვა ამბები თუ ზღაპრები.

ამ იარაღით დაუახლოვდი უბნის ქალიშვილებსაც. ჩემი ფრონტი ეხლა ლამაზებში გადავიტანე და წიგნებით გავავლე დემარკაციული ხაზი ოცნებასა და სინამდვილეს შორის.

სიყვარულით არავინ მიყვარდა: ყველას ერთნაირად ველაზლანდარებოდი. მოვწონდი ხანში შესულს ერთ ბანოვანს, რომელსაც—გაუთხოვრად დარჩენისათვის—მეზობლები „ბედმოძვირებულს“ ეძახდნენ. შევეჩვიე. საქმე ისე მოეწყო, რომ ან უნდა შემერთო, ან თავი დამენებებინა. მეზობლები დამცინოდნენ: „ერთი დედა გაისტუმრე სახლიდან და ეხლა მეორე გინდა მოიყვანოვო“. ყური მოვიდვრინე. საქმე, რასაკვირველია, ჩაიშალა. ალბად ამიტომ არის რომ მას შემდეგ „ოჯახურ სიმყუდროვეს“ აღმაცერად შევყურებ. ამ გარემოებას იმ ხანებში მრავალი ლექსი ვუძღვენი, რომელთაც ბალობის იერი დაჰკრავდა. გაიტაცეს ეს ლექსები უბნის ყარაჩოლელებმა და ქუჩა-ქუჩა მღეროდნენ ქეიფის დროს. ბოლოს ბუკინისტ არნაუტოვის წინადადებით შევაგროვე ეს ლექსები და მისივე გამომცემლობით „გუტენბერგის“ სტამბაში დაიბეჭდა ჩემი ლექსების პატარა კრებული, სახელად: „ჭანტაზია“.

ეს იყო 1906 წელს. ამ წიგნში იყო რამდენიმე ბრძოლის ჰანგზე ასხმული პატრიოტული ლექსი, „თუთუნის ქარხანაში მომუშავე ქალის სიმღერა“—მაშინდელმა ცენზორმა, ანდ. ლულაძემ აკრძალა. ამ ლექსში გამო-

* ეს მოგონება გვიან მიიღო რედაქციამ და ამისთვის უკანასკნელ ფორმაში მოგვიხთა მისი მოთავსება.

ყვანილი იყო ჩვენი უბნის ის ქალები, რომელნიც „პაპიროსის ფაბრიკაში“ მუშაობდნენ და ყველა კლექით იყო დაავადებული. მაგრამ რაც უმთავრესია, ამ წიგნში ინიციალების ქვეშ მოქცეული იყო ჩვენი უბნის, ცოტათ თუ ბევრად, პეწიანი ქალიშვილი. ზოგს ვუსაყვედურებდი კარჩაკეტილობას, ზოგს მშობლების უპატივეცემლობას, ზოგს ფლირტს, ერთი სიტყვით ჩემი კალმის წკიპურტი ყველას მოხვდა.

ჩვენი უბნის „მოსოციალისტე“ პირებმა, რომლებმაც ჩემს ლექსებში თავიანთი დები და შვილები იცვენეს—დამემუქრნენ და რამდენიმე საათით დამამწყვდიეს მიკიტან არუთინას სარდაფში (მაშინ ეს სარდაფი დამნაშავეთა „გამასწორებელი სახლი“ იყო). მათმა ასეთმა მოპყრობამ ერთგვარი ესტეტიური გაკვირვება გამოიწვია ჩემში. მიკვირდა უფრო იმიტომ, რომ თუ ისინი „უბნის იღვის“ დამცველნი ჩყვენ; ამ იღვიაში, როგორც მათ თანატოლს, მეც მიმიძლოდა ერთგვარი დამსახურება: სომეხ-თათართა შეტაკების დროს, როცა ჩვენი უბნის ახალგაზღობა მორიგეობით გამოდიოდნენ საყარაულოდ: ასეთს ყარაულობას და ორ ძმათა შორის საერთო ენის გამოხახვას მეც ვეტანებოდი და ვასრულებდი მათთან ერთად. რა მოხდა? ერთი ტლუ ბიჭი ვიყავი, პატრონი არავინ. მყავდა და მათაც დამაბეჩავეს. ერთი ხალხური ლექსი:

„მამა მომიკვდა,
დავრჩი ობლადა,
დედაც სხვას გაჰყვა,
პურის მცხოვლადა“—

სწორედ ჩემზე იყო გამოჭრილი.

მაგრამ, საზოგადოდ, ბედი მწყალობდა, თორემ ჩემი „პოეტური სისულელეები“ აქამდე ერთ უბედურებას შემამთხვევდა. სწორედ ბედზე ბიძაჩემს—დედიჩემის ძმას—(ნათესავეებში ეს ერთად ერთი-ლა დამრჩა) გაეგო ჩემი ამბავი—და სოლოლაკის უბნიდან ხარფუხში ამოვიდა. ბიძაჩემი კარგად იცნობდა მაშინდელ რევოლიუციონერებს. (იყო კატორღაშიაც), იყო მოშაირეც, ბოლოს ხომ „კრივობდა“ ეხლაც მეტ სახელათ „კამბეჩუაშვილს“ ეძახიან და სწორედ თავისი დაჟ (ე. ი. ლედაჩემი) იმიტომ მიათხოვა თურმე მამაჩემს, რომ კრივში მამაჩემს დაეჯაბნა იგი და სარევანშიოდ ჩაისიძა. ჰოდა, მოვიდა ბიძაჩემი. გამართა მოლაპარაკება „მოთავეებთან“. მოთავეები ცხარობდნენ: „მაგის ლექსებს ყველა ოხერი მღერის, ჩვენი დები ქუჩაში გაიტანაო“!..

დანიშნეს სამედიატორო სასამართლო. ჩემის მხრივ მედიატორებად იყვნენ მაშინდელი ნამდვილი რევოლიუციონერები: მიხა გურგენიძე, სიმონ ზოიძე და ვანო კარაპეტოვი (მეტ სახელად „დავახეთქე“), მოპირდაპირეთგან: კონა, ბოჰკა, პამაგალაია; თავმჯდომარეობდა გიორგი შათირიშვილი.

გადაწყდა, რომ წიგნი დასწვან. ამის სისრულეში მოყვანა მიანდევს მეწვრილმანე იოსებ პეტრიაშვილს. არ ვიცი, მოქ. იოსებამ დასწვა ჩემი

„კალძის „ნაცულლუტარი“ თუ არა? მაგრამ ეს კი ვიცი, რომ როცა მის ღუქნიდან რამეს ვყიდულობდი ჩემი ლექსების „ფორმებში“ შეხვეული იყო ყველი, შაქარი და სხვა ნაფაჭრი.

ასე გათავდა ჩემი პირველი პოეტური კარიერა. ამ წიგნის ერთი ეგზემპლარი ეხლაც შენახული მაქვს და ალბად ეს არის მიზეზი, რომ ჩემს ბავშვურ შეცდომებს სიამოვნებით ვიგონებ.

ეს შესავალი იმიტომ დამჭირდა რომ მკითხველს გაეგო თუ რამ მაიძულა „მოშაირობის“ შემდგომ „მსახიობობას“ შევდგომოდი.

ზევით ვთქვი, რომ საზოგადოთ ბედი მწყალობდა მეთქი! სწორედ ამ სულიერ განმარტოვების დროს, როცა ჩემი მოუსვენარი სული ახალ ასპარეზს ეძებდა გასაქანებლათ,— მოვიდა ჩემთან ჩვენუბნელი სომხის მსახიობი დავით გულაზოვი და მეუბნება:

— ჩვენი ბიჭების სასარგებლოდ „მურაშკოს თეატრში“ წარმოდგენას ვდგამთ ოთხ ენაზე. ქართულ პიესაში სუფლიორი არა გვყავს. გავიგე, რომ შენ ქართულ წიგნებს კარგად კითხულობ და დროა, რომ მეღუქნეების გარდა ეხლა ჩვენც წავგიკითხოვო. დავთანხმდი.

თეატრში პირველად ვიყავი და სუფლიორის ხულა ფანტასტიური ვარსკვლავითი მეგონა. ქართულად სდგამდნენ— „ადვოკატ მელაძეს“, რუსულად „წინადადებას“, თათრულად „კრთ-კრთ“ და სომხურად „ხეჩუას ლელვს“.

თეატრიდან სულ სხვანაირი ეშხით დავბრუნდი სახლში.

გადავწყვიტე ასეთი წარმოდგენები ჩვენს უბანშიც გამემართა. თეატრიდან დავბრუნდი თუ არა, მაშინვე დავწერე „ტიმოთეს ლელვი“ (ე. ი. სომხურად მოსმენილი პიესა ჩემის მეხსიერების წყალობით იმ საღამოსვე ზეპირად გადავთარგმნე).

კაჭაანთ ეზოში ავირჩიე ერთი ფართე აივანი და ვინაიდან „ტიმოთეს ლელვში“ სულ ორი მომქმედი პირია და არც ქალი იყო საჭირო: წარმოდგენა სხარტულად გათამაშდა და ერთმოქმედებიანი „ტიმოთეს ლელვი“ ერთ საღამოს ორჯელ ზედიზედ ვითამაშეთ.

ამას მოჰყვა სხვა პიესებიც. მომემატნენ უბნის მეგობრებიც და ხარფუხის გარდა ქართულ წარმოდგენებს ვდგამდით: „კამფეტების ქარხანაში“ (ორთაქალაში) და ზაფხულობით კი იქვე „ნადკუროის ბაღში“. ჩვენი წარმოდგენები, რასაკვირველია, ხშირად კურიოზული იყო. მაგ. არ დამავიწყდება ჩემი თავი ოტიას როლში (და-ძმა) სადაც მეგრულ ჩოხის ნაცვლად ყურთმაჯებიანი კაბა მეცვა...

სულ მოკლე ხანში ქართულ წარმოდგენების ბუნებას უფრო დადებითად გავეცანი. ჩვენი წარმოდგენების შკოლა არაქსიანის თეატრი იყო, სადაც კვირაში ერთხელ გამოუჟკლებლივ დავდიოდით და ხარბად ვისმენდი მსახიობთა ამონათქვამებს რ თვალყურს ვადევნებდი პიესების საერთო მსვლელობას. მაშინ ავლაბრის არაქსიანისეულ თეატრში ქართულ წარმოდგენებში მოხაწილეობდნენ: ლ. ბალაშვილი, ალ. ბაჯიაშვილი, დ. მელაშვილი,

ნ. მირველოვი, ბ. მაისურაძე, გ. ფირუმოვი, ი. მარკოზაშვილი, ი. რევაზი-
შვილი, შ. გომელაური, რ. სალაყაია, ს. პეპანოვი, გ. გელიკურაშვილი, და-
ვიდოვი, პოლოსოვი, ბეგიჯანოვი; ქალებიდან—თ. აფხაზიშვილი, დ. რჩეუ-
ლიშვილი, ბუჩუკური, ნ. საყვარელიძე, მ. ქართველიშვილი, კ. ანტონო-
ვისა და სხვა. არაქსიანის თეატრში დრო გამოშვებით ქართულ წარმოდ-
გენებს ჰმართავდნენ აგრეთვე: მჭედლიშვილი, ჩერქეზოვი, მამულოვი, ფურ-
ცელაძე, სვიმონიძე, და სხვა. ეს უკანასკნელი ჰბაძავდა არტისტ სვიმონი-
ძეს და მისი ფსევდონიმი დაირქვა, მერე როცა ეს აუკრძალეს: სვიმონიძე—
ლიმონიძედ გადაიკეთა, რადგან ეს სცენის მოყვარე ლიმონებით მოვაჭრე
იყო. მაშინ დიდი არტისტების ბაძვა ერთგვარ კომიკურ მდგომარეობაში
იყენებდა ავლაბრის სცენის მოყვარეებს: ერთი სცენის მოყვარე ყელზე
ხელსახოცსაც კი იჭერდა, რომ მისი ხმა ლაღო მესხიშვილის ხმას დამსგა-
ვსებოდა..

ხარფუხში წარმოდგენების მართვა რომ მოგვებზრდა, ზაფხულობით
დავიწყეთ „გასტროლები“... ჩვენი მარშრუტი განისაზღვრებოდა შემდეგი
სოფლებით: დილომი, წყნეთი, ავჭალა, მცხეთა. აქ მოგვემატენ შემდეგი
სცენისმოყვარენი: მარგველაშვილი, ეპიტაშვილი, გ. დავიდოვი, კველაშვილი,
გვარამაძე, მალაღდაძე და სხვ. სოფლებში წასასვლელად წინა დღით ურ-
მებს ვჭირაობდით, ნაშუალამევს ტფილისიდან გავდიოდით რომ დილით
დანიშნულ ადგილას ვყოფილიყავით: ერთხელ ასეთ მოგზაურობის დროს
წყნეთის ქუჩაზე ყველანი დაგვიჭირეს და ხარ-კამბეჩებიანად პოლიციაში
წაგვასხეს. ჩვენ ვუმტკიცებდით, რომ მსახიობები ვიყავით და საგასტროლოდ
მივემგზავრებით წყნეთში: მაგრამ საქმის გამორკვევამდე კარგა ხანს დაგვ-
ჭირდა მოცდა. ჩვენი საქმე იმან უფრო გააზვიადა, რომ პიესებისათვის
წამოღებული პარიკები და ფერადები „დაცემის“ ობიექტათ გამოიყენეს და
ყჩაღებად გვნათლავდნენ, რომ ვითომ სახეშეცვლილს არავის ვეცნეთ.
როცა დილით გაუდექით წყნეთის ოკრობოკრო გზებს, ჩვენ ეს „დაპატიმ-
რება“ არ ვიცი რისთვის და—გვაჯავრებდა კიდევ და გვახარებდა კიდევ.

როცა თითქოს შევივრძნე თეატრის რაობა, ხარფუხის აივნები აღარ
მაკმაყოფილებდა. მინდოდა, რომ ხარფუხშიაც ისეთივე თეატრი ყოფილი-
ყო, როგორიც სხვა განაპირა უბნებში. შევკრიბე ჩვენი უბნის „მონტელი-
გენტო“ ხალხი (ხარფუხიდან სათავად-აზნაურო ქართულ სკოლაში მხოლოდ
ხუთი ოჯახი სწავლობდა: შათირიშვილები, მეტრეველები, იოსებიძეები,
თითბერიძეები და მე), და გამოვიტანეთ დადგენილება, რომ რჩევისათვის
მივმართოთ ავლაბრის ქართულ დრამატიურ წრეს. მე და გიგო ჩოჩიაშვი-
ლი მიველით არაქსიანის თეატრში, გავაცანით. ჩვენი განზრახვა და მეორე
დღეს ამ წრემ გამოგზავნა ხარფუხში სცენის მოყვარე ბესო მაისურაძე, რო-
მელსაც უნდა დაეთვალაიერებინა ჩვენი მიდამოები და აერჩია სათეატრო
ძალები.

ბესო მაისურაძე მართლაც გვეწვია, მაგრამ რა ბედი ეწვია „ხარფუ-
ხის თეატრს“ ეს აღარ მახსოვს. შეიძლება ამის მიზეზი თვით მე ვიყავი,

რადგან მაშინ გ. ფირუმინამ ავლაბრის თეატრში სუფლიორად დამნიშნა. ამავე ხანებში აქ გავიცანი ქართული დრამის მსახიობნი ვ. გუნია, დ. ჩარკვიანი, ი. ბარველი, ი. ივანიძე, ბეგლარა, ქალებიდან—ოლ. ლეჟავა და სხვ. რომლებიც მაშინ არწრუნისებურ თეატრის შეკეთების გამო კვირაში თითო წარმოდგენას, სახაზინო თეატრის გარდა, ავლბარშიც სდგამდნენ.

ეს იყო 1907 წელს. როგორც თივით დატვირთულ ურემს,—(ვიტყვით ქალაქურად) მოცელქო ბავშვები გამოაცლიან ხოლმე ერთ ბლუჯა ბალახს—ისე მეც ამ არტისტებმა მომაცილეს ავლაბრის თეატრს და ვ. გუნიას წინადადებით დავინიშნე სუფლიორის თანაშემწედ ქართველ მსახიობთა ამხანაგობაში.

ნახტომი განკვირვების ნიშანს დაეჯახა. მაგრამ არ შევშინდი, ცხოვრებაში ყოველთვის გამბედაობა მწამდა. სუფლიორობას დიდ ხალხთან ადვილად ვერ შევეჩვიე. ხშირად რომელიმე მომქმედი პირის როლს მე თვით ვთამაშობდი ჩემს საბუღარში. და ჩემი „ბუტკიდან“ ხან გაფარჩხულ ხელებს ჰხედავდა მაყურებელი, ხან კი თავზე წამოყირავებულ „ბუტკას“.

დამითხოვეს.

გუნიამ იცოდა ჩემი „პოეტობის ამბავი“ და შემაჩვია თავის „ნიშადურს“. ამ ჟურნალში ავიდგი ფეხი. აქ პირველი ლექსი ილიას სიკვდილის გამო დაწერე. „ტყემ მოისხა ფოთოლი“ შევცვალე: „ტყეს სცვივდება ფოთოლი“ (ეს ლექსი დაიბეჭდა 1907 წ. ნიშადურის № 9—) რომელსაც შემდგომ გაბუნია-ცაგარლისა მღეროდა კიდევ.

მაგრამ სცენაზე თამაშობა მაინც მიყვარდა. მე მგონი ეს საერთო სენი უნდა იყოს ყოველი ახალგაზრდასი. და მეც ახლა ჩემი სცენიური მუშაკობა გადავიტანე ავქალის აუდიტორიაში. პარალელურად, ხან თუ „ნიშადურში“ კორექტურას ვასწორებდი და კარიკატურებს შაირებს ვაწერდი, ხან კიდევ—ჩემის უახლოეს მონაწილეობით წარმოდგენებს ვდგამდი ავქალის აუდიტორიაში, ვეტცელის თეატრში, რენესანსის ბაღში, რუსულ დრამატიულ სტუდიის დარბაზში, ხოლო იშვიათად ვერის აუდიტორიაში, სადაც გამგეობის წევრად ითვლებოდა გ. ყურულაშვილი. ჩემს დასში იყვნენ: ა. გოგაშვილი თავის მეუღლით, მ. ლელაშვილი თავის ქალიშვილით, ფრანგიშვილი, ქურხული (დღეს ოპერაშია), კუდუხაშვილი, ცალქალამანიძე, წითლანაძე და სხვ. აქ უმთავრესად იდგმებოდა ჩემი პიესები, რომელთა სახელებიც ალბად აქ ჩამოთვლილ პირებს თუ ახსოვთ. ჯაბაურს, გოცირიძეს, მეტრეველს, რომანიშვილს, ანაშვილს, ჭანკვატაძეს და ხანდოელს ვერ ვეკარებოდით—გვერიდებოდა. მაშინ ისინი უკვე სახელმძღვანელო სცენისმოყვარენი იყვნენ და მათი სცენიური გამარჯვება ჩვენ ხშირად გვამარცხებდა.

წერილს ვათავებ და ვღალატობ ჩემს ჩვეულებას: ეს წერილი აღარ მინდა მეორედ გადავწერო. არ მინდა იმიტომ რომ მეშინიან ვაი თუ უფრო მეტი ლირიკა იყოს მაშინ! ეს წერილი კი ჭუბრეტენზიო გულწრფელი მოგონებაა და დაწერილია ერთი კალმის მოსმით, გაბმით და დატეხილ ხაზებად.

რასაკვირველია, გამომრჩებოდა ბევრი ეპიზოდური მოვლენანი, საინტერესო სცენები, მსახიობთა თავდაჭერილი ხუმრობანი და სხვ... მაგრამ აქ უკანასკნელ სიტყვას სხვას ვუთმობ.

მკითხველი ალბად დავტვირთე ამდენ დეტალებით. მაგრამ ასეთი „ისტორია“ ცირკის გასართობი ხომ არ უნდა იყოს? ამ წვრილმანებს იმიტომ გამოვეკიდე, რომ ეს ერთგვარ-ილუსტრაციად ყოფილიყო იმისი თუ როგორი წინასწარი საფეხურები გაიარა ქართულმა ნიქმა; თუ რა გაჭივრებით, რა ახალგაზრდულის ენერგიით ინასკვებოდა ის რკინის ძაფი, რომელსაც ეხლა სახალხო თეატრი ეწოდება.

აი, ასე ვიყავით გადაფანტულნი ტფილისის განაპირა უბნებში და დღეს გული სიხარულით მევსება რომ ეს დაქსაქსული ტალღები შეჯგუფდნენ და მოთავსდნენ ერთ დიდ მდინარეში.

გულწრფელად უნდა ვთქვა, რომ მსახიობთა წრეში ყოფნამ აღმზრდელობითი როლი ითამაშა ჩემს ცხოვრებაში. არც ერთ წიგნს არ შეეძლო ჩემთვის იმდენი სულიერო საზრდო მოეცა, რაც მომცა იმ მოგზაურობამ საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებში რომ იმართებოდა მესხის, მესხი-შვილის და გუნიას ინიციატივით.

აქ იყო რალაც თბილი გრძნობა, პრიმიტიული განცდანი. ამხანაგური მოპყრობა უმაღლეს წერტილამდე აღიოდა, თუ გინდ მაშინ როცა რომელიმე ქალაქში სასტუმროების სივიწროვის გამო ქალები და კაცები ერთ ოთახში ვიყავით. ეს თემა გაფართოვებას მოითხოვს, მაგრამ ეს წერილი ისედაც გაგრძელდა. ჩემი მოგონების ჰორიზონტი მოთავსებულია მხოლოდ და მხოლოდ იმ სამი წლის ფარგლებში (1905—1907 წ.), როცა ჯერ კიდევ „გრიშაშვილი“ ფირუზად იყო ცნობილი.

ქუდს ვიხდი იმ ძველ მეგობრების წინაშე, რომლებმაც თავიანთი უნარი შესწირეს სახალხო წარმოდგენების იდეას, არ გადავიდნენ რომელიმე დიდსამსახურში, აირჩიეს პატარა ასპარეზი, მაგრამ უფრო დიდი მნიშვნელობით განათებული.

მგოსნური სალამი სახალხო თეატრის მსახიობებს.

ს ი ა

იმ პირთა რომელთაც 30 წლის განმავლობაში სახალხო თეატრის აღორძინების საქმეში ღვაწლი მიუძღვით, სხვადასხვა ხანებში და სხვადასხვა მოვალეობებში:

ქ ა ლ ე ბ ი:

ვ. ქართველიშვილი (მიქაბერიძისა), მ. არლუტინსკი, ე. წულუკიძე, ა. ჩაჩიბაია, ო. მაქსიმიძისა, ო. ხავთასი, ბ. ავლოვისა, ე. ჩერქეზიშვილი, მ. დემურია, ნ. ნაკაშიძე, ს. ლომაური, მ. აბაშიძე, თ. ქუჩუკაშვილი, ლ. ვაშაკიძე, ნ. ჩაგუნავა, ე. ჩიჯავაძე, თ. ჩიჯავაძე, ს. ბეჟანიშვილი, ნ. ჭიბრიშვილი, ნ. ქუმსიშვილი, ნ. დავითაშვილი, ს. საფაროვ-აბაშიძისა, ნ. ჯავახიშვილი, თ. აფხაზიშვილი, ს. რომანიშვილი-დგებუაძე, ნ. გაბუნია-ცაგარელისა, ელ. ანდრონიკაშვილი, ე. ლომაური, ე. ხერხეულიძე, ს. ციციშვილისა, ქ. მამრადე, ქ. მახვილაძისა, მ. მდივანი, ტ. აბაშიძე, კუნდელი (რონელი), ო. გაბიტაშვილისა, ე. იოსელიანი ბერიშვილისა, ო. ლეჟავა, ე. მესხიევისა, მ. ვაჩნაძე, ნ. ბაქრაძისა, ა. ივანოვისა, ნ. დავითაშვილი-მაჩაბლისა, ა. ნინიკაშვილი, ე. ციმაკურიძე, თ. ნარაკიძე, ნ. ნინონი, ც. ამირაჯიბ, პიერეტტა (საგინაშვილისა), ს. ანკარა, ს. შალამბერიძე, მ. გოგოლაშვილი, ეფ. მესხი, გამრეკელი-თორელი კალანდარიშვილი, კ. ბედიშვილისა, ქ. მგალობლიშვილი, ა. ქიქოძე, თ. ბაქრაძე, ო. ჩაგუნავა, კარგარეთელი, ნ. ქილარჯიშვილი, ა. მიქაძე, მ. შაუტულაშვილი, ბ. ასათიანი, დ. ივანიძე-ჩარკვიანისა, თ. კიკნაძე, თ. გოგოლაშვილი, ბაბიკოვა, ო. კასრაძე, თ. მელანია, ქ. საგინაშვილი, ნ. კოლხიდელო, ა. ჩირგაძე, შოთაძე, ნ. კობიევა, ს. ყოჩიაშვილი, სიხარულიძე, ბეჟანოვა, ო. ანტუანეტტა. (გაბუნია), ბ. ტანელი (ამბრიევა) ფეიქაროვა, ზარდალიშვილისა, მატარძისა, ე. ბარათაშვილი, ბ. ყიფშიძისა-ნიბლია, მ. ქართველიშვილი, სულხანიშვილი, ვ. მარგველაშვილი, ნ. მჭედლიშვილი, მლ. იანქოშვილი, გეგეშვილისა, ნ. მინდელი, ს. ეპიტაშვილი, მ. მარგველაშვილი, ელ. ავალიშვილი, პელ. ლორთქიფანიძე, აპ. ჩარკვიანი, ნ. ჩიხლაძე.

კ ა ც ე ბ ი:

ნ. სვიმონიძე (გოცირიძე), ვ. გვრიტიშვილი, ვ. იანქო, კ. შარვაშიძე, ა. ანანიაშვილი, კ. ცაგარელი, ვ. თევდორაშვილი, ვ. აბაშიძე, მ. კანდელაკი, გ. თულაევი, მ. მათიკაშვილი, გ. ჯაბაური (ნინიკაშვილი), ზ. საფაროვი, ა. ადამიძე, ნ. გვარამაძე, ვ. გამყრელიძე, ს. სვიმონიძე, კ. შათირიშვილი, ი. მჭედლიშვილი, ვ. გუნია, მ. გედევანოვი, ნ. რატიშვილი, ი. იმედაშვილი, დ. შველიძე, გ. მურმანიშვილი, ა. ნიკოგოსოვი, ი. სუხიშვილი,

ვ. სუხიშვილი, ს. მჭედლიძე, ვ. ინასარიძე, შ. თევდორაშვილი, ნ. ხუდა-
დოვი, ი. ქუთათელაძე, გ. ლასხიშვილი, ს. მგალობლიშვილი, თ. სასოკია,
ი. ნაკაშიძე, დ. სხირტლაძე, ნ. ავალიშვილი, ხოსროვეი, კალანდაძე,
დიასამიძე, ქვიტირელი, ჯაყელი, ი. ხაშმელი (იმედაშვილი), ნ. ვაშაკი-
ძე, საყვარელიძე, ალიბეგაშვილი, ი. ბარათაშვილი, ს. რომანიშვილი,
ლომაძე, ი. ზურაბიშვილი, ი. გრიშაშვილი, ბ. ავალიანი, ძნელაშვილი,
მ. თუშმალიშვილი, ჯანიშვილი, ნ. ჩაგუნავა, ყალაბეგაშვილი. ჩაჩიბაია,
ნ. სარჯველაძე, ნ. ცაბაძე, ი. ევდოშვილი, ი. ჯილაური, რ. ზალაყაია, მ.
გელიკურაშვილი, ი. ბესელიძე, რაკვიაშვილი, გ. ლომიძე, დ. ქაჩაური,
იმერიძე, რევაზოვი ვ. ჭელიძე, ბეგლარიძე, ა. იმედაშვილი, გ. ქობულოვი,
დ. დუმბაძე, პ. ბახულაშვილი, რ. ყანჩელი, ა. გელაშვილი, გ. მჭედლიძე, დ.
გომართელი, მ. დიბიჩაძე, ა. ხავთასი, ბ. ბერიაშვილი, ვ. რიონელი, მ.
ქორქია, შ. დადიანი, კ. ჯაფარიძე, ზალიშვილი, დ. ნახუცრიშვილი, ი.
ივანიძე, დ. აწყურელი (გამყრელიძე), კ. ბილანაშვილი, პ. მარტოლეკიშვილი,
ა. გვაცაძე, ნ. თაქთაქიშვილი, გ. ბაკურაძე, გ. ლიხურელი, დეკანოზიშვი-
ლი, არაქელაშვილი, პ. ბახუტოვი, იორდანიშვილი, კამკამიძე, ი. ჭავჭა-
ვაძე, ა. ავალაშვილი, კ. ჭელიძე; ს. ტოროშელიძე, ა. ბაქრაძე, დ. ბაქრაძე,
ე. გულისაშვილი, ვ. გუნცაძე, ლ. ლეჟავა, ვ. დურგლიშვილი. ი. კობალეი-
შვილი, ა. ჭიაბრიშვილი, ა. მეტრეველი, ჩოხელი, ვ. ნინიძე, ნ. ვაჭევე-
ლი, მ. ჭიაურელი, ლ. სამადაშვილი ი. მინდიაშვილი ნ. ჭანკვეტაძე, ს.
ტარუაშვილი, მ. ანაშვილი, ა. წუწუნავა, ა. ქიქოძე, კორინთელი, თუ-
ხარელი, გ. პირიაშვილი, ა. მაისურაძე, ს. ლითანოვი, ალ. შანშიევი, გ.
ფრონისპირელი, დ. ჩიქოვანი, მიხ. ქართველიშვილი, ს. თავდიშვილი, გ.
სვანელი, ჭუმბურელი, შ. ხონელი (გოგოლაშვილი), ა. ბადრიძე, გოდერ-
ძიშვილი, ა. კავსაძე, ვ. ურუშაძე, ვ. მდივანიშვილი, კ. კახელი, ო. მარა-
ნელი, კ. კიკაბიძე, ი. ვარაზაშვილი, ნ. ჩხეიძე, ტოგონიძე, ამბ. ივერელი,
(შანშიაშვილი) გ. იმხნელი, (არადელი) ი. ყივიძე, ნ. ახმეტელაშვილი, გ.
ყურულაშვილი, გ. აბელიშვილი, ი. ჭანტურია, ლ. ცაგარელი, ბ. მდი-
ვანი, შ. შარაშიძე, ვ. გუნცაძე, ვ. იმნაშვილი, ბ. მამაჯანოვი, შ. დედანა-
შვილი, ვ. შარიაშვილი, ზ. ბერიშვილი, ბ. მუსხელიშვილი, ლობჯანიძე,
ს. შალამბერიძე, მ. ორჯონიკიძე, დ. ჩარკვიანი, დოლიძე, ვ. დარჩია, ა.
პეპანოვი, შ. გომელაური, ვ. ვანაშვილი, ნ. ირეშიძე, ი. ზარდალიშვილი;
ა. ნარი, (ნეიმან) ვ. ხახანაშვილი, ვ. მატარაძე, ვ. გველესიანი, ლ. კულა-
შვილი, გ. თაზიშვილი, კ. ხახანაშვილი, ს. ფრთაძე, შ. ბერიშვილი, კ. მეს-
ხი, მერპარაშვილი, ე. წუწუნავა, შ. ტატიშვილი, ვ. ყორალელი, ა. ბიაშვი-
ლი გ. მელიქიშვილი, პ. დადვაძე, პ. ფრანგიშვილი, ალყდიურიშვილი, პ.
არეშიძე, მ. იანქოშვილი, იაშვილი, ყირსიმაშვილი, კ. საღირაშვილი, ვ. არა-
ბიძე, კავაძე, ალავერდელი, ა. სანდალა, ყურული, მირიანაშვილი, მ. აბ-
დუშელი, ი. ერტელიშვილი, გ. ნუკრაძე, თ. დოლიძე, თ. ყიფშიძე, ლ. ბა-
ლაშვილი, კ. თარალაშვილი, ვ. კობახიძე, (კობელ) ა. გუგუშვილი, ათო-

ნელი, დ. მგალობლიშვილი, ხატელიშვილი, ნ. გოძიაშვილი, რ. ჯიბლაძე, ი. გიორგაძე, ნ. თოიძე, ხარიტონაშვილი, გორდელაძე, ხიმშელი, ალ. თავდგირიძე, ვ. ჩხიკვაძე, კ. იმერლიშვილი, ა. ალექსიშვილი, ბერიძე, გ. ჯაბადარი, ფირიაშვილი, მაჩხანელი, ა. კუპრაძე, შ. გომართელი, ჭ. გელეიშვილი, ნ. გერგესელი, ა. ხორავა, ვლ. ადამიძე, გ. გარსიაშვილი, ლეკიშვილი, ი. ელიაშვილი, დალაქიშვილი, არსენ თოდრია, ტრიფონ რამიშვილი, ანტ. ლითანიშვილი, ს. ხოფერია, ა. ცაბაძე, კ. ლეონიძე, ს. ახვლედიანი, ის. ვარაზაშვილი, ი. ჭელიძე, ი. ბუთლიაშვილი, არ. გიორგაძე, დ. გულასაშვილი, ლ. კანდელაკი, ნ. კრავეიშვილი, ა. ლორთქიფანიძე, გ. ლორთქიფანიძე, დ. მაისურაძე, გ. მაჩხანელი, ა. თვარაძე, გ. ძნელაძე, ო. ლეონიძე, გ. ონიკაშვილი, ი. ზაუტაშვილი, მ. ჭანიშვილი.

გამგეობის წევრთა სია სხვა და სხვა ღრის.

მ. დემურია, გ. ლასხიშვილი, ი. ქუთათელაძე, ს. ჯულელი, ნ. ნაკაშიძე, ი. ნაკაშიძე, ი. ალლაძე, მ. ანანიშვილი, ს. მგალობლიშვილი, ს. ტოროშელიძე, ი. ბესელიძე, კ. ხახანაშვილი, ე. გულისაშვილი, სოფიო რომანიშვილი, დ. ბაქრაძე, ს. რომანიშვილი, მ. ქობულავი, ნ. გოცირიძე, დ. ნახუცრიშვილი, გ. მარსაგოვი, ლ: სამადაშვილი, ვ. დურგლიშვილი, დ. საღირაშვილი, ა. ჭიბრიშვილი, ა. ლომთათიძე, მანჯგალაძე, გ. ცინცაძე, გ. ყურულაშვილი, ა. მამულაიშვილი, ვ. კობალეიშვილი, ვ. ხახანაშვილი, ს. ლომაური, შ. დავითაშვილი, გ. ანაშვილი, ს. თავდიშვილი, ა. ბებურიშვილი, ტ. მაჩაბელი, ვ. რაკვიაშვილი, ვ. ნინიძე, გ. თაზიშვილი, კ. ჯაფარიძე, ი. ჭანტურია, გ. აბელიშვილი, ნ. ახმეტელაშვილი, ნ. ელიავა, ა. თოდრია, მ. გელოვანი, ი. მინდიაშვილი, გ. მაჭავარიანი ა: საღირაშვილი, ტრ. რამიშვილი, ა. თავდგირიძე, ს. ახვლედიანი, ი. ვარაზაშვილი. ნ. გერგესელი.

მ ო კ ა რ ნ ა ხ ე ნ ი:

მ. თუმშალიშვილი, ს. ბაქრაძე, ს. ტოროშელიძე, ვ. ხახანაშვილი, ვ. იმნაშვილი, ჭანტურიშვილი, ა. გუგუშვილი, ვ. რატიშვილი, ჭ. გელეიშვილი, გ. ამალლობელი, ა. ცაბაძე.

რეჟისორის თანაშემწენი:

ალ. ყალაბეგიშვილი, ალ. ბადრიძე, ნ. ჭანკვეტაძე, გ. გარსიაშვილი, ს. ხოფერია, შ. გომართელი.

მუშები. როლებიც ტენიკურად მუშაობდნ.

ი. ერტელიშვილი, მ. არტ. სტეპანოვი, მიხ. სტეპანოვი, გ. ანდოიანი, ი. მარგიშვილი, ტ. ზოლოტოვა, ნ. მაისურაძე, მ. დანეცკაია, ნ. პალატნიკოვა ე. მარაგიშვილი, მ. რადიმოვი, მ. სოლომონიძე, ლ. ყიფიანი, ვ. პატრონოვა, გ. ნათაძე, მ. ვებინგერი კ. ლიაბინი, ვ. კალატოზაშვილი, ა. სმირონოვი, ა. სემიონოვი თათარიშვილი, მამაჯანოვი. ს. ნასყიდაშვილი, ს. აზიზოვი, ვ. კუპპა, ნ. სილვაჩინსკი, ლ. ქიტიაშვილი, ა. თათარაშვილი, პ. ხუნდაძე, გ. მაისურაძე, პ. ჭაჭიშვილი, ვ. ხომასურიძე, მ. სარქისოვი, ს. ხადური. ლ. ანდოიან, პ. არუთინოვი, კ. კაზარიანც, თ. ურუშაძე, ვ. გოცირელი, ს. ხომასურიძე, შ. ედიშერაშვილი, კ. სუდაკოვი, ა. როსტიაშვილი.

გ ო ლ ო ს ი ტ ყ ვ ა ო ბ ა

საიუბილეო კრებულს უთუოდ ექნება ნაკლი.

ამას თავიდანვე აზრნევდა სარედაქციო კოლეგია.

მაგრამ არის საპატიო მიზეზებიც.

უმთავრესი დაბრკოლება: იუბილე სამჯერ გადაიდო და მეოთხეჯერ როგორც იქნა მოეწყო, და მუდამ როცა ინიშნებოდა დრო საიუბილეო კრებულის დაბეჭდვისა, წინასწარი ვადა 10 დღე, ან უფრო ნაკლები იყო. სარედაქციო კოლეგია ასეთს პირობებში უხერხულ მდგომარეობაში ვარდებოდა და ვერ იცავდა ელემენტალურ სისტემასაც. წერილებიც რეგულარიულად ვერ მივიღეთ და მკითხველი დაინახავს რომ დალაგებაში არ არის დაცული საჭირო წესი.

კრებულის სამი ფორმა დაიბეჭდა მაშინ, როცა იუბილე პირველად დაინიშნა. მერე რამოდენიმე თვე შეჩერდა. უკანაჴკნელად როცა იუბილე საბოლოოდ გადაწყდა აღნიშნული სამი ფორმის გაუქმება და ახლად დაწყება შეუძლებელი გახდა. და ამისთვის საჭირო შეიქნა კრებულის დასაწყისში რომაული ციფრებით დაგვესტამბა მონოგრაფიის შევსება. ზოგი ადგილი განმეორება იმისი რაც მეორეში (სახალხო თეატრის განვითარების მოკლე მიმოხილვა) უკვე მოხსენებულა, მაგრამ მჯლიანი შეზავება ორივე მასალის ტექნიკურად მოუხერხებელი შეიქნა.

სარედაქციო კოლეგიის განზრახვა იყო კრებულში ყოფილიყო მთლიანი სურათი სახალხო თეატრის ყოველმხრივი განვითარება-აღორძინებისა და ვცდილობდით ყოველი უბრალო დეტალიც არ გამოორჩენილიყო. ამ მიზნით კრებულში შეტანილ იქნა მუშაკთა მოკლე ბიოგრაფიები. მკითხველი დაინახავს, რომ ბიოგრაფიები სრული არ არის მაგრამ ეს მიეწერება მასალის უქონლობას, და ამ მდგომარეობის რამდენიმეთ შესასწორებლად შევადგინეთ საერთო სია—საერთო მუშაკთა ჩამოთვლა აქაც იყვეს ვინმე გამოორჩენილი. მაგრამ არა განზრახ.

დასურათხატებაშიაც ბევრი გამოაკლდებოდა დაჩსეულნი, მაგრამ აქაც დაბრკოლება: სურათების უქონლობა და ამასთან კრებულში ადგილიც არ იყო.

ყველა ასეთი ნაკლის შემდეგ სარედაქციო კოლეგია მაინც ფიქრობს, რომ კრებული დაახლოვებითი წაზომოდგენას მისცემს მკითხველს სახალხო თეატრის განვითარება-აღორძინებისას. და მახთან კიდევ, იუბილესადმი თბილ დამოკიდებულების სიტყვებსაც მოისმენს.

მთლიანი და ყოველმხრივი შესწავლა 30 წლის მოღვაწეობის ისტორიულ თავდადებისა მიგვიჩნდია იმ ისტორიკოსისთვის, რომელიც აუცილებლად მოეწოდება ჩვენს თეატრალურ ხელოვნებას და ღრმად გვწამს მის ხელში 30 წლის მოღვაწეობა უფრო ობიექტიურ ფაქტებში და ლამაზ ფერებში გაიშლება.

სარედაქციო კოლეგია.

უმაჯრესი კორექტურული შეცდომები.

გვერდი.	სტრიქონი.	ა რ ი ს.	უ ნ დ ა ი ყ ო ს.
3	5-ქვემ.	ხილხისთვის	ხალხისთვის
4	7-ზემ.	ლეკორაციებად	დეკორაციებად
7	7-ზემ.	მართვის	მართავს
7	9-ქვემ.	სვიმონისძე	სიმონიძე
8	19-ქვემ.	უნებში	უნებში
9	1-ზემ.	ტოროშეშიძეს	ტოროშელიძეს
11	3-ქვემ.	მატრაბეს	მატარაძეს
12	6-ზემ.	1911	1909
12	16-ზემ.	იღმეგვა	დაიდვა
14	3-ზემ.	აკადემური	აკადემიური
22	19-ქვემ.	ყველივე	ყოველივე
24	4-ქვემ.	სიამაყესადა	სიამაყესა და
24	15-ქვემ.	სიდუხჯირად	სიდუხჭირით
24	24-ქვემ.	აქცევს	აქცევს
25	11-ზემ.	მიუხედავად	მიუხედავათ
26	8-ქვემ.	გაიწრვონონ	გაიწვრთნან
27	15-ქვემ.	მლიცე	მტკიცე
29	22-ქვემ.	შეგულების	შეგუების
31	7-ქვემ.	გაიძაბდენ	გაიძახოდენ
33	1-ქვემ.	მოცელი	მოცული
34	1-ქვემ.	წარმოდგენები	წარმოდგენების
34	5-ქვემ.	ქართლ	ქართულ
35	5-ზემ.	1863	1909
36	17-ზემ.	აგიზმიაზებული	აგუზუზებული
37	2-ქვემ.	კვლავი	კვლავ
39	11-ქვემ.	იმდენა	იმდენი
39	17-ქვემ.	გებრმანეთში	გერმანეთში
39	17-ქვემ.	ოცნებაშ	ოცნებაში
41	13-ზემ.	უმშნიერესი	უმშვენერესი

41	14-ზემ.	გამარჯყება	გამარჯვება
42	5-ზემ.	გაკადნირსდა	გაკადნიერდა
43	6-ქვემ.	გამოებარ	გამოებარა
43	13-ქვემ.	როგორი	როგორი
46	6-ქვემ.	დაუშრელელი	დაუშრეტელი
47	10-ქვემ.	სწყეტდა	სწყვეტდა
47	12-ქვემ.	ხელოვების	ხელოვნების
47	11-ზემ.	იცინებს	იციალებს
52	13-ქვემ.	გაიართოს	გაიმართოს
53	6-ქვემ.	თეტრიდან	თეატრიდან
58	1-ქვემ.	კუთხეები	კუთხეებში
65	5-ზემ.	ნებისად	ნებსიდ
65	15-ზემ.	მთავრობასაც	მთავრობა
65	17-ზემ.	მსახიობითა	მსახიობთა
67	17-ზემ.	იუბელის	იუბილე
80	9-ქვემ.	წოლკიტი	წალკოტი
84	6-ქვემ.	დაუბრრნდა	დაუბრუნდა
96	8-ქვემ.	მახთან	მასთან

შ ი ნ ა ა რ ს ი.

1	სახალხო თეატრის 30 წლის არსებობა.	
2	სახალხო თეატრის განვითარების მოკლე მიმოხილვა.	
3	სახალხო დრამატიული დასის რეპერტუარი	ი. გომართელი.
4	ქართული დრამა სახალხო სახლში	შ. დადიანი.
5	ჩემი მოგონება	ტ. რამიშვილი.
6	უღელტეხილზე	ნ. გერგესელი.
7	ავჭალის აუდიტორია	ელო. ანდრონიკაშვილი.
8	პროფილში (ლექსი)	გ. გარსიაშვილი.
9	სახალხო თეატრი	გ. საქარისქედელი.
10	ხალხური თეატრი	ი. იმედაშვილი.
11	ძველი ლეგენდა	შ. გომართელი.
12	30 წლის შესრულებისას	გ. ჯაბაური.
13	მოგონება	ს. რომ—დგებუაძისა.
14	გახსენება იუბილესთვის	ნ. ჭანკვატაძე.
15	როგორ გაეხთი მე სცენის მოყვარე	რ. ჯიბილ.
16	მოგონება	ფ. ბუთლიაშვილი.
17	სახალხო თეატრი	გორისელი.
18	თალხიანი ფურცლები	კ. ვანელი.
19	შშვენება და ხელოვნება	ა. ც—რელი.
20	სახალხო თეატრზე	ა. სუმბათაშვილი.
21	ჩემი აზრი სახალხო თეატრზე	აკაკი ფაღავა.
22	სახალხო თეატრი	მიხ. ბოჭორიშვილი.
23	ახალ საზღვარზე (ლექსი)	კ. რატიშვილი.
24	ძველებს—სალამი, ახლებს—გამარჯვება	ვ. ბარველი.
25	სახალხო თეატრის მნიშვნელობა	ი. ვარაზაშვილი.
26	ნათელი მათიანე	მ. ღვამიჩავა.
27	მომავლის პერსპექტივები	ს. ხოფერია.
28	მოგონების ნაწყვეტი	ს. ტორო—ძე.
29	30 წლის იუბილეს გამო	ლ. რუხაძე.
30	სახალხო წარმოდგენები ტფილისში	თ. სახოკია.
31	სახალხო თეატრის დღესასწაული	პ. მირიანიშვილი.
32	სახალხო დასთან არსებული ქართული დრამის მუშაკნი	
33	მე—განაპირა უბნებში	ი. გრიშაშვილი.
34	სია—მოღვაწეთა	
35	ბოლოსიტყვაობა	სარელაქციო კოლეგია.

792

ს 361

ნებადართ. მთავლიტი № 866.

შეკვ. № 2690.